



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Decimus Nonus In quo disseritur de
Justificatione, bonorumque operum meritis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER DECIMUS NONUS

*In quo differitur de Justificatione, bonorumque operum
meritis.*

Ratio ordi-
nis.



ei que tanquam palmites viti adherentes exornare copioso meritorum fructu, & iustæ retributionis corona. Posteaquam igitur de ipsa actuali Gratia in præcedentibus disseruimus, pertractandum nobis est de Sanctitatis ornatu, sive de Gratia, quam dicimus *habitualement*; per quam in nobis Spiritus sanctus inhabitans abstergit peccatorum maculas, digna reddit pietatis opera, tribuitque diligentibus Deum ater-

RATIAE actualis, cui humanum arbitrium obtemperet, præcipuus effectus est divinam in nobis imaginem instaurare, atque diligentes Deum,

næ hæreditatis pignus & arrham. De hac *habituali* Gratia perpauca tradiderunt antiquiores Scholastici, satis multa qui data opera postremas hæreses profligarunt. Constitutum nobis est hanc servare rationem, ut devitemus Veterum breviter, & prolixitatem simul Recentiorum, nec tamen necessarium aliquid prætermittamus: quod si minime fuerimus assecuti: legi poterunt qui de hoc argumento stylo ampliori scripserunt, Vega, Bellarminus, Turrianus, Stapletonus, Hadrianus & Petrus Valemburgeneses, Casalius noster, & alii. At priusquam, Lector benevole, per volutes grandiora volumina, quid pagellæ nostræ contineant inspicere non dedigneris.

CAPUT I.

Quid sit Gratia Sanctificans, quam Scholæ recte *habitualement* appellant?

SUMMARIUM.

1. Divisio materiæ in hoc libro tractandæ.
2. Quid sit justificatio.
3. Quid sit inherens iustitia nos justificans.
4. In quo sit illa gratia justificans.
5. Qualiter contingat justificatio.
6. Cur iusti dicantur signati Spiritu Sancto.
7. & 8. An charitas distinguatur à gratia habituali.
9. Respondetur argumentis contrariis.
10. Ulterius explicatur natura justificationis.
11. Et comprobatur ex Scriptura.

1. Divisio materiæ in hoc libro tractandæ.

IN Tridentina Generali Synodo, ut refert qui illius Historiam literis mandavit, Cardinalis Pallavicinus lib. VIII. cap. 2. & seqq. cum Patres animadverterent Scholasticos de Justificatione, seu *habituali* gratia jejune admodum disseruisse, plurimum tamen lucis huic quæstioni affusum à Scriptoribus Catholicis, qui postremas hæreses, Lutheranam præ-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

fertim, & Calvinianam oppugnarunt; ex horum libris docuerunt veritatem mirifice collustrari. Affirmarunt insuper in hac disputatione, posteaquam assiduis precibus divinum lumen fuerit impetratum, talem methodum esse tenendam, ut primo inquiratur quid sit justificatio; deinde quid Deus efficiat, quidve ex parte hominum utificentur, sit necessaria.

P p 2

cessarium: postmodum quo pacto intelligenda sit Apostolica sententia quod homines iustificentur per fidem: Insuper quale meritum insit operibus, quæ iustificationem aut præcedunt, aut subsequuntur; ac tandem quanam sint iustificationis proprietates & effectus. Hanc vero methodum, cum recta sit, atque à Patribus Tridentinis probata, in hoc libro Operis nostri Theologici XIX., atque hujus Voluminis ultimo, tenere jure, meritoque curabimus.

2.
Quid sit iustificatio.

Primum itaque dicturi quid sit Iustificatio, præmittimus vocabulum istud apud Latinos Scriptores minime occurrere, & ideo nugari hæreticos quosdam à Grammaticis iustificationis naturam quærentes: quamvis si Tullius quoque, Terentius, Livius, aut aureæ Scriptores alius ætatis dictionem hanc usurpasset, ratio nobis habenda foret significationis Theologicæ, non vero Grammaticalis. Cæterum quantum ad Sacras literas attinet, in his iustificatio accipitur I. pro iustitiæ declaratione, quo sensu ait Esaias v. 23. *Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo.* II. pro divina lege, qua proponuntur iustitiæ præcepta, ut Ps. cxviii. 5. *Utinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.* III. pro interna animi rectitudine, qua sanctitate perfundimur, ut ad Rom. iv. 5. *Credenti eum, qui iustificat impium.* IV. pro ipsius iustitiæ incremento, ut Apocalypf. ult. *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* De iustificatione præsertim in tertio accepta sensu Catholici dissentiant à Novatoribus, qui nullam propriam veramque iustitiam admittunt, sed *forensam* tantum, id est sitam in sola sempiterni Iudicis declaratione, sive in remissione peccati per solam imputationem iustitiæ Christi; non vero per gratiam & charitatem animæ inhaerentem, atque diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem. Dixi, Novatores nullam aliam admittere veram propriamque iustitiam; nam virtutum *habitus* etiam animæ inhaerentes minime negant; sed his virtutibus vim iustificandi non tribuunt: quare Petrus Martyr de Locis comm. Class. III. cap. 3. inquit: *Exponitur deinde quod duplicem iustitiam habere dicamur: unam a Deo nobis imputatam, qua revera iustificamur, & eam ex operibus minime obtemus, verum fide apprehendimus: altera vero iustitia est, quæ nobis inhaeret, constatque fide, spe, charitate, omnibusque bonis operibus.* Catholici itaque adversus Hæreticos propugnant dari iustitiam inhaerentem, quæ sit

iustificationis nostræ *formalis causa*: de qua Tridentina Synodus Sess. vi. c. 7. ait: *Unica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere iusti nominamur & sumus.*

Investigandum est modo quid sit hæc inhaerens iustitia. Quidam Theologi, inter quos Dominicus Soto lib. 2. de Nat. & Grat. cap. 17. & Bartholomæus Medina 1. 2. q. 100. art. 2. tradunt definitum hoc unum à Tridentina Synodo, quod iustificatio non in sola remissione, aut non imputatione peccatorum constituenda sit, sed in interna renovatione; quæ num fiat per qualitatem inhaerentem, num per actualem motionem, minime constet. Et quamquam Vega in citatum Trid. locum, asserit spectare ad fidem, quod iustificatio fiat per *habitualement*, non per solam actualem gratiam, negant viri docti cum Estio in dist. xxvi. lib. 2. esse id à Synodo definitum, cum potius à nomine *habitus* consulto Patres Tridentini abstinuerint, ne opinionibus Scholæ aliquod afferrent præjudicium. Verum etsi opinio, in quam protendit Medina, non sit à Concilio proscripta; falsum omnino est fieri iustificationem duntaxat per motionem actualem; quoniam hæc perperam fingitur in parvulis nondum ad percipiendam sanctam excitationem idoneis, qui tamen dum abluuntur baptismo, sancti & iusti efficiuntur; ac præterea iustitia dicitur animæ itola, & quasi spirituale indumentum, nec non exprimitur certis characteribus, quibus ab actuali ac transeunte gratia secernitur; ideoque firmissime tenemus fieri iustificationem per gratiam non solum interius inspiratam, sed permanentem, sive, ut appellant, *habitualement*.

Jam vero cum certum nobis sit eam gratiam, per quam *formaliter* iustificamur, permanentem esse, atque inhaerentem, in quo autem sita sit natura illius, Theologi nequaquam conveniant; poterit quisque ex his, quæ de actuali Gratia disputavimus, inferre quid de *habituali* tenendum sit. Actuale ergo quidam Deum, divinamque potentiam atque misericordiam nobis intime præsentem dixerunt, alii qualitatem physicam, sive actualem, ut inquirunt, *entitatem*, complures divinam motionem, permulti illustrationem mentis, & charitatis inspirationem. Inter istas autem sententias nos medium iter arripientes diximus actualem gratiam, si consideretur ex parte Dei, esse Deum ipsum inspirantem nobis bonam voluntatem; si ex parte nostri, esse pium animi motum. Hoc sane pacto Gratiam *habitualement* plures Theologi esse putant

3.
Quid sit inhaerens iustitia nos iustificans.

4.
In quo sit sita illa gratia iustificans.

putant Deum ac Spiritum sanctum nobis inhabitantem, multi *qualitatem* inherentem realiter distinctam ab anima, nonnulli *habitu* adhuc incompertum, & ab anima nequaquam distinctum, plurimi denique ipsum *habitu* charitatis. Itaque medium in hac etiam questione tenentes, dicimus Gratiam *habitualement*, consideratam ex parte Dei, esse Spiritum sanctum in nobis inhabitantem, & Deum ipsum in nobis communicatione Spiritus sui permanentem; & si consideretur ex parte nostri, esse charitatem per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffusam; non charitatem illam, quæ est à Spiritu Sancto solum movente: & quæ est sanctæ dilectionis inspiratio, sed charitatem, quæ est à Spiritu Sancto inhabitante, & quæ est animæ *habitus*, & quasi impressa divinitatis imago, renovatio spiritus, & pulchritudo justitiæ; & per quam Deo chari, & Dei amici vere nominamur & sumus. Atque hac ratione dicimus cum Tridentino sessione vi. cap. 7. quod *Misericors Deus, qui gratuito abluat & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ*, est causa justificationis efficiens: ipsa autem charitas, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem est gratia *habitualis*, per quam *formaliter* justificamur; nam citato loco Tridentini Patres, posteaquam declararunt causam justificationis *formalem* esse justitiam, qua renovamur spiritu mentis nostræ, affirmant id fieri, *dum per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhaeret*. Inherentem ergo justitiam nos quidem charitatem appellamus, quam etiam *habitu* recte dicimus, in quantum est permanens in anima decor, spiritalis vita, & justitiæ indumentum, consulto abstinentes ab ea questione mere philosophica an *habitus* sit res quædam naturæ superaddita; an quod probabilius censemus, ipsa naturali *habitudine* affecta, & quasi materies signata impressione sigilli, signaculo sancti Spiritus condecorata. Fuit enim mens Concilii, ut inquit Pallavicinus lib. viii. Hist. cap. 14. *Statuere speciatim habitum infusum justitiæ, & non generatim meram interiorem justitiam, nihil definiendo, eane sit actus, an habitus, uti placuit Gabrieli Vasquez.*

8.
Qualiter
contingat
Justificatio.

Priusquam adversus hæreticos stilum moveamus, hæc paululum collustrare non pigeat. Dicimus Deum, qui justificationis nostræ causa efficiens est, ablucere

& sanctificare animam, dum illam signat, & ungit Spiritu promissionis: ideoque crasso detinentur errore, qui putant justis non communicari personam Spiritus Sancti. Oppositum sane demonstrant sacræ literæ; nam Paulus ad Rom. v. 5. ait: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*; ubi aperte donum charitatis, sive charisma, à Spiritu sancto tanquam effectum à causa distinguit. Idem Apostolus frequentissime prædicat Spiritum sanctum in nobis habitare, in eadem ad Rom. Epistola cap. 8. 9. 11. in prima ad Corinth. cap. 6. in 2. ad Timotheum cap. 1. & aliis in locis. Atque hinc est, quod justus dicitur Templum Spiritus sancti, & idem Spiritus sanctus unctio, pignus, & arrhabo, ut lib. vii. cap. 14. declaravimus. Idem docent Patres, Cyrillus lib. xxxiv. Theauri, Epiphanius hæresi 74. Basilii in v. contra Eunomium, Athanasius in Epistola ad Serapionem, S. Pater Augustinus lib. xv. de Trinit. cap. 26. alique apud Petavium lib. de Trinit. cap. 4. & 5.

Facile est ex hac nostra assertionem percipere, cur justus dicatur *signatus Spiritu promissionis sancto*, cur habeant in corde spiritum clamantem *Abba*, Pater, cur effecti sint Templum Dei, cur in eis Deus permaneat, cur habeant pignus hereditatis, cur in regnum dilectionis translati sint. Liqueat etiam, quo sensu per gratiam sanctificantem efficiamur confortes divinæ naturæ; quod fortassis nimium ingeniose Theologi quidam exponunt, dum gratiam constituunt in superinducta entitate, quæ radix sit singularium attributorum, & fons supernaturalium operationum: quemadmodum divina natura metaphysice accepta principium est proprietatum divinarum. At Petrum, dum Epist. II. cap. 1. ait nos fugientes concupiscentiæ corruptionem, fieri *divinæ confortes naturæ*, minime arbitror animum convertisse ad metaphysicas perceptiones. Quare, absque tanta ingenii tortura, dico *habitualement* gratiam esse divinæ naturæ participationem, quatenus communicatione facta Spiritus sancti Deus justum diligit, apud illum mansionem facit, illum Spiritu promissionis signat & ungit, illi tribuit charisma justitiæ, quo anima quasi in divinam conditionem assumpta fruitur Dei consortio, & sempiternam beatitudinem promeretur.

Non est tamen charisma istud justitiæ sola Spiritus sancti persona, sed, ut Ancharitas præmonui, charitas per spiritum sanctum diffusa. Me non latet Theologos quam-

6.
Cur justus dicatur signatus Spiritu Sancto &c.

7.
Ancharitas
distinguitur.

plurimos gratiam habituales à charitate distinguere his argumentis adductos. I. Quia Apostolus in 2. ad Corinth. xii. ait: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, &c.* & Trident. sess. 6. can. 11. *Exclusa gratia, & charitate.* Quæ autem sumuntur conjunctim distinguuntur realiter, ut Pater à Filio, & à Spiritu sancto. II. Quoniam ex Augustino de Grat. Christi cap. 26. Gratia prævenit charitatem. III. Quia gratia & charitas in subjectis realiter distinctis existunt, illa nimirum in anima, hæc autem in voluntate. IV. Quia principium operandi à principio essendi distinguitur. Quatuor hæc argumenta sunt inter Thomistas communia, illaque urget etiam Gavardi Quæst. 111. de Grat. *Habituali* Articulo 2.

8.
A gratia ha-
bituali.

Cæterum longe probabilior est eorum sententia, qui eundem habitum esse contendunt charitatis & gratiæ, ut censent præter Scotistas Etlus in laudatam dist. xvi. Juenin P. vi. Instit. dist. 11. q. 1. atque ex nostratibus Nicolaus Girken Tract. v. Tom. 2. q. 7. Leonardus Vanroy q. 2. de Charitate, Fulgentius Bellelli lib. 1. M. Aug. cap. 5. & seqq. alique complures. In hujus asserti præsidium afferuntur 1. Scripturæ, quæ eadem charitati, & gratiæ tribuunt proprietates: nam charitas hominem reddit adoptivum Dei filium, ut liquet ex 1. Joannis cap. 111. 1. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Charitas reddit hominem Dei amicum, juxta illud Joan. xiv. 21. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo.* Charitas est, per quam Deus in nobis permanet, ut scriptum est 1. Joan. iv. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* atque, ut dictum supra, per charitatem accipimus æternæ hereditatis pignus & artham; ideoque charitas omnia ea præstat, quæ gratiæ sanctificanti solent tribui. II. Cum Tridentina Synodus de formali causa justificationis loqueretur, aperte inhærentem justitiam declaravit esse charitatem, quæ in cordibus nostris per Spiritum sanctum diffunditur, ut constat ex verbis supra productis; in quibus nullam aliam, præter Charitatem, *formalem* causam justificationis assignat; cum tamen, ut animadvertit Etlus, causas omnes singulatim exponat, & præcipue de formali pertractet adversus hæreticos, qui negant inhærentem justitiam. III. Aperitissima est Augustini sententia sub finem libri de Nat. & Gratia: *Charitas ergo inchoata, inchoata justitia est; charitas*

profecta, profecta justitia est: charitas magna, magna justitia est: charitas perfecta, perfecta justitia est. IV. Valde infirma est ratio, ob quam ponunt alii inter gratiam, charitatemque discrimen, nimirum, quod gratia naturæ gerat vicem, debeatque cæteris donis virtutibusque subterni: quod falsum est, cum absque gratia permaneant fidei, & spei *habitus*, licet informes; ablata autem charitate, etiam *habitualis* gratia discedat, sitque ipsa charitas quæ virtutibus cæteris tribuit decorem omnem, ac meritum; ut erudite explicat in Conc. de S. Maria Magdalena S. Thomas de Villanova.

Ad argumenta autem opposita facilis est responsio. Nam Tridentina Synodus sess. vi. cap. 7. *formalem* causam justificationis, ideoque gratiam *habitualement* videtur locasse in ipsa charitate, quæ *diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret.* Perperam vero ex ipsa Synodo, aut ex Apostolo opponitur particula *Et*, quasi realis distinctionis in victum sit argumentum; cum vel nullam discriminis rationem importet, vel solam distinctionem connotatorum. Eadem quippe gratia, quæ dicitur justitia quatenus exornat animam, appellatur charitas, in quantum illam reddit Deo charam. Exemplo autem, quod assertit Gavardi ex invocatione Trinitatis, in qua particula *Et* demonstrat realem distinctionem Personarum, fas sit respondere recitando verba ex Ep. 2. ad Corinth. cap. 1. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis;* imo eadem, quæ nobis opponuntur ex cap. xii. 13. *Gratia, & charitas Dei,* quibus additur, *& communicatio sancti Spiritus.* Enimvero neminem puto ex particula *Et* probaturum esse, quod Deus non sit Pater Domini nostri Jesu Christi, quod Pater misericordiarum non sit Deus totius consolationis, quod gratia & charitas non sit communicatio Spiritus sancti. Ubi vero Augustinus ait, quod gratia prævenit charitatem, docet neminem posse diligere Deum sine inspiratione dilectionis, & charitatem, qua Deus dilexit nos, esse principium efficiens charitatis qua nos diligimus Deum, ut diximus lib. xiv. cap. 6. explicantes actualis gratiæ naturam. Voluntatem denique realiter esse distinctam ab anima, & principium operandi distingui realiter à principio essendi, præsertim si loquamur de principio essendi *accidentaliter* eadem

9.
Respondetur
Argumentis
contrariis.

eadem facilitate à nobis negatur, qua asseritur à nonnullis. Nullo itaque labore propugnamus Gratiam *habitualement* esse indistinctam à charitate; cum oppositum minime evincant contraria argumenta superius producta, & quædam alia ejusdem generis deprompta ex Vienenſi Concilio, & ex Clem. *de summa Trinitate*, quæ demonstrant tantum justificationem fieri per gratiam inhærentem; quod nullus Catholicorum negat.

10. Ulterius explicatur natura justificationis.

Ut à quæſtione scholastica ad investigandam sanctificantis gratiæ naturam revertatur oratio; dixi charitatem non esse Spiritus sancti personam, sed ipsius donum ac munus, ut adversus Magistrum sententiarum dist. xvii. lib. 1. omnes fere propugnant. Nam charitas, ut Apostolus scribit, per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur; ideoque ab illo tanquam effectus à causa distinguitur. Charitas etiam minuitur, & recipit incrementum, quod de immutabili spiritu nefas est affirmare. At quoniam Magister hæc prævidens respondit, charitatem esse à Spiritu sancto, in quantum Spiritus dat se ipsum, & augeri vel minui, non quatenus in se est, sed prout nobis communicatur, quo pacto Deus in nobis dicitur magnificari atque exaltari; videtur nobis ita charitatem à Spiritu sancto distinguere, ut non sit creata quædam *forma* habens *entitatem* realiter distinctam ab anima, sed ejusdem animæ habitudo, mutabilis quidem, & capax incrementi, sed ab ipso Spiritu sancto inhabitante producta: quod supra explicavi exemplo impressionis sigilli. Atque ita conciliare facile possumus discrepantes veterum Theologorum sententias.

11. Et comprobatur ex Scriptura.

Hoc ne gratis à me dictum prodeuntes è Schola Peripatetica conquerantur; profiteor primum velle me in gravissimis fidei quæſtionibus non Aristotelicis documentis, sed Scripturarum sanctarum

ac Patrum doctrinis accommodare auditum, nihil de placitis Philosophorum definiendo. At Scripturæ justificantem gratiam signaculo cuidam equiparant, atque illud à Spiritu sancto effici docent, scribente Paulo ad Ephesios 1. 13. *Signati estis Spiritu promissionis sancto*: quæ verba de Justificatione accipi à Tridentino constat ex dictis. Similiter Patres ad hunc plane modum loquuntur; Athanasius in Epist. ad Serapionem: *Spiritus sigillum est, quo signati divinæ naturæ participes efficimur*. Cyrillus in vii. cum Hermia Dialogo: *Hoc igitur quod divinam nobis imaginem insculpit, & instar sigilli præstantiorem mundo pulchritudinem ingenerat, nonne Spiritus est?* Hieronymus in caput iv. Ep. ad Ephes. *Signati sumus Spiritu Dei sancto, ut & spiritus noster, & anima imprimantur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Hoc signalum sancti Spiritus, juxta eloquium Salvatoris, Deo imprimente signatur*. Accedit, quod *habitus*, qui sint *entitas* quædam realiter à subjecto, cui inhærent, diversa, non probant omnes Philosophi: neque debent ad physiologiæ contentiones Ecclesiastica dogmata expendi. Merito itaque diximus, *habitualement* gratiam esse habitudinem animæ, ipsi à Spiritu sancto inhabitante, tanquam sigillo quodam impressam: eamque non alia definitione arbitramur describendam, quam ex divina Scriptura ac sanctis Patribus deprompta: *Habitualis gratia est charitas per Spiritum sanctum inhabitantem diffusa in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhærens, per quam signati Spiritu promissionis sancto efficiuntur divinæ naturæ consortes*. Hanc vero definitionem ex dictis manifestam planissimamque esse arbitramur.

CAPUT II.

Deum nequaquam justificare impios illis remittendo tantum peccata, aut imputando justitiam Christi, sed illos interius renovando per inhærentem charitatem & gratiam.

SUMMARIUM.

1. Sententiæ Hæreticorum.
2. Justificantur impii per gratiam, & charitatem.
3. 4. 5. & 6. Probatur diversimodè.
7. usque 13. Solvuntur objectiones variæ.

QUASI

1.
Sententia
haeretico-
rum.

QUASI in prospectu posita nostra circa *habitualement* gratiam sententia, aperte consequitur, recte à Tridentina Synodo dictum anathema sess. VI. can. 11. haeticis, quorum alii in sola imputatione iustitiae Christi, alii in sola peccatorum remissione, aut externo Dei favore gratiam, qua iustificamur, constituerunt, exclusa gratia & charitate, quae per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffundantur, nobisque inhæreant. Ac prima haeretica opinio quod iustitia statuenda sit in sola remissione peccatorum est inter Lutheranos fere communis; quod statui debeat in imputatione iustitiae Christi, est error Calvinistarum. Martinus Becanus lib. 1. de iustific. ait Calvinum pugnantia docere, & quasi jugulare se ipsum, eo quod in libro de vera rat. reform. Eccl. meminerit inhærentis iustitiae, atque aliis in locis inhærentis etiam charitatis: sed ostendi supra verbis Petri Martyris duplicem ab haeticis tradi iustitiam, neque denegari *habitus* inhærentes virtutum: discrepare autem illorum sententiam à nostra, quod illi negent virtutum habitus ad veram iustitiam spectare, & nolint hanc per formam inhærentem constitui; atque nihil aliud esse contendunt, quam extrinsecam & quasi forensam condonationem. Spectare hanc condonationem & externum favorem Dei ad causam justificationis *formalem* etiam nonnulli Catholici cum Alberto Pighio propugnarunt, at non exclusa charitate, & gratia inhærente; de qua tantum cum haeticis disputamus. Pighius videtur efficientem causam confundere cum *formali*; quam *unicam* esse declarat Tridentinum Concilium eadem sess. VI. cap. 7.

2.
Iustificantur
impii per
gratiam &
charitatem.

PROPOSITIO: Iustificantur impii per Gratiam, & charitatem, quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffunditur, atque illis inhæret.

Thesim istam iisdem plane verbis Synodus Tridentina definit: *Si quis dixerit hominem iustificari vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundantur, atque illis inhæreant, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.* Eandem vero thesim hæc scripturarum loca commonstrant. In veteri testamento Sanctus David justificationis gratiam expostulans, *Asperges me* (inquit Ps. L. 11. 11.) *hyssopo & mundabor, lavabis me, & super nivem*

dealabor. . . . Omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. Atque Ezechiel spiritum sanctificationis promittens cap. 36. versu 25. ait: *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris, mundabo vos. Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, &c.* In novo pariter testamento Apostolus iustificatos alloquens scribit ad Rom. v. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ipse Dominus ita Apostolos paulo ante mortem consolatus est Joan. XIV. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Illis itaque qui iustificantur mundities, & spiritalis candor infunditur, & in eis veluti hyssopo purgatricem vim habente purificabatur infectus lepra, peccati macula virtute supernaturali abstergitur. In illis cor immutatur, sordes abscidunt, innovatur spiritus, & nova interior habitudo producitur. Apud illos diffusa charitate Deus inhabitat, scilicet peculiari munere praesens adest, nec sola inspiratione actualis gratiae pertransit, sed ornatu iustitiae animam induens in ea consistit ac permanet. Neque majori vocabulorum expressione designari poterat Spiritus sanctus inhabitans, iustitia inhærens, & formaliter iustificans Gratia.

Deinde expendamus, quæso, effectus gratiae superius recensitos, atque ex iisdem Scripturis depromptos. Redduntur iusti Dei filii, per adoptionem quidem, at non legalem & declaratoriam, sed sublimioris generis, quæ novam in nobis generationem, nativitatem, vitam, salutem, ac spiritum efficit. Ait de iustificandis Joan. III. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne caro est, quod natum est ex spiritu spiritus est.* Inquit Apostolus ad Titum III. 5. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitae aeternae.* Addit ad Rom. VIII. 15. *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* Ut ergo naturaliter nobis inhæret natura hominis, per quam nascimur carne, per quam generamur filii Adæ, per quam filio-

3.
Probatur ex
effectibus
gratiae.

filiorum voces emittimus: ita per gratiam justificationis inhaeret nobis supernaturaliter naturae divinae participatio, qua renascimur spiritu, qua regeneramur in filios Dei, qua voce Spiritus vivificantis clamamus, *Abba, Pater*.

4.
Probatur id
ulterius ex
scriptura.

Idem evincunt charismata, quae Spiritus sanctus dicitur impertiri. Per ipsum iusti, tanquam sigillo, *signati sunt spiritu promissionis sancto*, ad Ephes. 1. 13. *acceperunt pignus Spiritus*, 2. ad Corinth. 1. 22. *fiunt templum Spiritus sancti*, 1. ad Corinth. vi. 19. Haec quidem inhaerentem sanctitatem significant. Signari enim non est in sola imputatione, aut favore externo haberi acceptum, sed signaculo quodam, & quasi charactere ab improbis separari. Arrba quoque, vel pignus, non sola promissio est, aut sola legis praescriptio; sed quaedam portio ejusdem rei, quae promittitur, auctore Augustino serm. de verbis Apostoli xiiii. Inhabitatio denique & permanentia Spiritus sancti, non est sola divina substantia, aut immensitas; alias non in iustificatis tantummodo, verum etiam in impiis ac damnatis Deus tanquam in templo maneret: sed est etiam energia, effectus, charisma, quo anima afficitur, inungitur, exornatur. Ex scripturis itaque constat impium per gratiam inhaerentem justificari.

5.
Et auctori-
tate sancto-
rum.

Demonstratur Catholica veritas etiam auctoritate Sanctorum. Veniant primo loco antiqui Patres, qui ea verba Genesis, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae*, non de sola rationalis animae creatione sed de justitia ac sanctitate praesertim interpretantur, ut Cyrillus Dialogo v. de Trinit. Nazianzenus Orat. 36. Severianus de Opificio mundi, & alii. Hi sanctitatem nihil aliud esse definiunt, quam effigiem quamdam & similitudinem Dei communicatione Spiritus sancti, quasi impressione formatam, ita ut Adam per creationem revera factus fuerit in animam viventem; per inspirationem charitatis evaserit spiritalis, & gratia Spiritus sancti vivificatus. In quam opinionem olim inclinasse Augustinum, liquet ex ejus libro 2. de Genesi contra Manichaeos cap. 8. Et quamquam dicendum est Adamum ab initio gratiam sanctificantem accepisse, ut demonstra- vi libro xii. cap. 7. attamen qui in hac gratia Dei similitudinem cum laudatis Patribus itatuunt, supponunt illam intrinsecam, atque inhaerentem. Deinde S. P. Augustinus cujus verba exscripsisse videtur Synodus Tridentina, de Spiritu & litera cap. 9. n. 15. ait: *Sicut fides Christi dicta est, non qua credit Christus; R. P. Berti Theol. Tom. III.*

sic justitia Dei, non qua Deus justus est, sed qua induit hominem dum justificat impium. Vide Trident. Sess. vi. cap. 7. & can. 10. *Formalis ergo justificationis causa, non est justitia, qua Deus justus est, sed qua nos justos facit: ideoque non est justitia Christi nobis imputata, sed intrinsecus inhaerens; sive charitas sit, sive habitus alius à charitate sejunctus: quod postremum ad fidem nequaquam spectat.* Deinde Chrysostomus Hom. 1. in Epist. ad Ephesios comparatione ista gratiam sanctificantem declarat: *Si quis acceptum quemdam scabiosum, & peste ac morbo, senioque, paupertate ac fame confectum & perditum, statim formosum fecerit juvenem omnes homines pulchritudine vincentem deinde eum constituerit in ipso flore aetatis, & postea eum purpura induerit, & diadema imposuerit, & omni ornatu ornaverit: ita nostram inunxit, & ornavit animam, pulchramque fecit, desiderabilem, & amabilem.* Quis non videt his verbis justificationem ita describi, ut sit interior animae renovatio, superadditum ornamentum, atque inhaerens pulchritudo? Vide hujus voluminis pag. 24. quo pacto idem Chrysostomus describit gratiam per lavacrum regenerationis collatam.

6.
Ac rationi-
bus.

Accedunt argumentationes à ratione petita, & Augustini verbis corroborata. Negari non potest, quod sicut per Adam nascimur filii irae, ita per Christum justificemur; cum hoc discrimine, quod per Adam contrahimus propagatione naturae solum originale peccatum, & per Christum delentur etiam illa, quae propria voluntate patravimus. Legatur in quinto ad Romanos Capite Paulus Apostolus. At Adam, in quo omnes moriuntur, praeter quod eis, qui divina transgrediuntur praecepta, imitationis exemplum est, occulta etiam concupiscentiae lue tabificavit omnes per seminalem originem de stirpe sua venientes. Igitur & Christus, praeter quod se ad justitiam imitantibus praebuit exemplum, dat etiam iis, quos justificat, occultissimam Spiritus sui gratiam, quam latenter infundit: quare ait S. Pater lib. 1. de Peccat. meritis cap. 10. *Legimus justificari in Christo, qui credunt in eum propter occultam communicationem, & inspirationem gratiae spiritalis, qua quisquis haeret Domino unus spiritus est.* Similia docet S. Pater proximo capite xv. Praeterea quemadmodum impius exhibet se immundi spiritus hospitium, quando reatu nequitiae concupiscentiae; ita justus fit Dei templum, dum in corde ejus charitas

Q9

per

per Spiritum sanctum diffunditur. Itaque, ut ratiocinatur S. Pater in celebri Epistola ad Sixtum, *nisi mundatam domum habitet Spiritus sanctus, nonne cum aliis septem redit spiritus immundus, & erunt novissima hominis illius pejora, quam erant prima? Ut autem habitet Spiritus sanctus, nonne ubi vult spirat, & charitas Dei, sine qua nemo bene vivit, diffunditur in cordibus nostris, non à nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis?* Insuper Domino tam salus, quam justitia tribuitur; sed non dicitur homo salvatus, nisi Deus illi impertiendo aeternam vitam ipsum vera propriaque salute donaverit: non ergo dicendus erit justificatus, nisi Deus vere iniquitatem delendo, ei veram justitiam, qua interius exornatus sit, impertiatur: unde inquit Augustinus de Spiritu, & lit. cap. 11. *Ideo justitia Dei dicitur, quod impertiendo eam justos facit, sicut Domini est salus, qua salvos facit.* Denique nisi justificatio fiat per justitiam inhaerentem, fiet profecto aut per favorem extrinsecum, aut per justitiam qua Deus justus est, aut per solam remissionem peccatorum, aut per imputationem justitiæ Christi. At justificatio, si fit Spiritu sancto inhabitante, & charitate in cordibus nostris diffusa, intrinsecus hæret, ideoque non consistit in solo favore extrinseco; ut S. Pater demonstrat citato libro de Spiritu & littera cap. 17. Justitia autem, qua Deus justus est, quoniam pacto nos justificare potest, nisi *efficienter*, scilicet impertiendo interioris hominis pulchritudinem, qua Deo coherentes ipsius habitaculum efficiamur? Ita quidem docet S. P. Epistola 85. ad Consentium, nunc 120. Illis vero, quos Deus justificat, non solum remittit peccata, verum etiam inspirando virtutem, & diffundendo charitatem, sanat animi languores, non solum ut deleat quod peccaverunt, sed ut præstet etiam ne peccent, auctore ipsomet Augustino de Nat. & Grat. cap. 26. Ac tandem per Christum utique nobis justitia donatur; sed justitia, qua induti non nudi inveniamur, qua nobis confertur pignus spiritus, qua efficiamur per renovationem filii Dei, & induentes novum hominem recipimus quod perdidit primus homo; ut docet S. Doctor de Spirit. & lit. cap. 18. de Trinit. lib. x. c. 7. & de Civit. Dei lib. xxii. cap. 28. Hæc argumenta tanti sunt ponderis, ut etiam aliqui Protestantium partibus addicti justificationem constare dixerint remissione peccatorum, & regeneratione, sanctificatione, ac

donatione Spiritus sancti, ut Joannes Apinus, Andreas Fricius, Bucerus, & Ratisbonensis hæreticorum Conventus; de quibus Cassander in Consultatione de Controversiis inter Catholicos & Protestantibus ad 1v. Art. Confess. Augustanæ, Grotius in Annotatis ad Caslandrum, & Bossuet in Hist. Variat lib. 111. num. 35. lib. xiv. num. 43. & lib. xv. num. 142.

OBJECTIONES SOLVUNTUR.

Hæretici opponunt primo verba Apostoli ad Rom. 1v. 3. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam;* 7. *Obiectio 1ma.* & versu 5. *Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam.* Versu etiam 7. afferunt verba Davidis, *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* His, inquit, constat justificari impium per imputationem justitiæ Christi, & per non imputationem peccati.

Resp. sensum verborum Apostoli esse, quod ideo Abraham reputatus est justus, quoniam in tentatione fidelis inventus est, & justificatio non ex operibus legis, sed ex fide & gratia suum habet initium. Redarguit enim illos, qui autumabant non ex fide in Deum, sed ex observatione legis, & absque fide haberi justificationem. Explicant Apostoli verba textus Scripturæ, quibus propriam sententiam expresse. Etenim Gen. xv. 6. facta Abrahæ à Deo promissione nascitur Isaac, & numerosæ posteritatis, legimus: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Macchab. 1. cap. 2. v. 52. *Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est illi ad justitiam?* Præterea Apostolus utitur eadem sententia ad Galatas 11. 6. ut demonstret ex fide in Christum, non ex operibus legis datum esse Spiritum sanctum, retundens illorum opinionem, qui jactabant homines per carnis circumcisionem justificari. Itaque justitiæ originem, fontem divinarum gratiarum, aliarumque virtutum fidem altricem esse, Paulus demonstrat; sed inhaerentem justitiam nobis conferri non denegat, & ibidem inquit: *Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?* Nec opera ad justificationem pertinere negat Apostolus, sed docet fidem cooperari operibus, & ex operibus consummari, ita, ut qui operatur, & qui occasione & viribus destitutus operari non

non potest, ex fide justificetur. Habemus fidelissimum Pauli interpretem alium Apostolum, Jacobum nempe cap. 11. 21. Idem tradit Clemens Romanus in Epist. ad Corinth. S. P. Augustinus in 1. de Peccatorum meritis cap. 14. & etiam in libro de Abraham Philo Judæus. Verum de Operibus postea. In versu 5. ait Apostolus, quod *credenti reputatur fides ejus ad justitiam*; non fides Christi, sed *fides ejus*, qui credit in Christum, ἡ πίστις αὐτοῦ, ostendens fidem plurimum prodesse, atque propter illam opera magni æstimari. In Psalmo denique 31. non *imputari peccatum*, idem est, ac non inveniri in impio, cui justificationem Deus impertitur, maculam culpæ. Hanc significationem habet verbum hebraicum צדקה. Si velis non *imputari*, idem esse, ac non exigi ab homine justificato poenam peccati, neque id diffiteor. Allata modo Apostolicorum verborum explicatione, respondeo Scholastica methodo. Laudatis verbis docet Paulus fidem esse justificationis initium, per eam opera hominum reputari & æstimari, atque Abraham fuisse Deo acceptum, quia in tentatione fidelis inventus est; concedo. Docet aut impium justificari per solam fidem, aut per solam justitiam Dei, aut per solam non imputationem peccati; nego.

9.
Obiectio 2da
reijcitur.

Opp. 2. Idem Apostolus ad Rom. v. 19. inquit: *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituuntur multi*. Est igitur justificatio obediencia Christi nobis imputata.

Resp. retorquendo argumentum. Qui constituuntur peccatores per obediencia Adæ, propagatione naturæ contrahunt peccatum, quod non est imputatio prædictæ inobediencia, sed reatus & macula, per quam nascuntur filii iræ, filii gehennæ, filii vindictæ; ut diximus pag. 43. Igitur qui constituuntur justi per obediencia Christi recipiunt regenerationem spiritali occultissimam gratiam, quæ non est imputatio hujus obediencia, sed inharens justitia, & charitas à Spiritu sancto inhabitante diffusa, per quam efficitur filii Dei, filii promissionis, filii adoptivi; ut demonstratum est paulo supra. Deinde respondeo distinguendo ant. Per inobediencia Adæ constitui-mur peccatores, & per obediencia Christi constituimur justi, tanquam per causam efficientem ac meritoriam, concedo: tanquam per causam formalem, nego antecedens.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

Opp. 3. Justificari implum per solam imputationem justitiæ Christi, doctrina est Apostolica Sanctorum Patrum auctoritatibus confirmata. Enimvero Paulus in 1. ad Corinth. de Christo ait cap. 1. 30. *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio*. Et 1. ad Eph. 6. *Gratificavit nos in dilecto Filio suo*. Hæc verba exponens Bernardus in Epist. ad Innoc. ait, *Christum factum nobis esse justitiam à Deo Patre*.

10.
Obiectio 3ia
refutatur.

Resp. Christum factum nobis esse sapientiam, justitiam, sanctificationem, redemptionem, atque in ipso nos Deo Patri esse gratificatos, quatenus est causa efficiens, per quam sapiamus, per quam à peccatis purgemur, per quam donemur gratia Spiritus sancti; ea scilicet figura metonymiæ, qua Deus in Psalmis dicitur fortitudo nostra, virtus, spes, salus, protectio; qua Joannis xii. 50. mandatum ejus dicitur vita æterna; qua ad Rom. vii. 6. prudentia carnis mors dicitur, prudentia autem spiritus vita, & pax; qua Mich. i. 5. Samaria dicitur prævaricatio Jacobi, &c. Et quidem in 1. ad Corinth. hortatur Apostolus, ne gloriemur in nobis, quoniam *Christus factus nobis est sapientia à Deo, justitia, sanctificatio, & redemptio*: quorum verborum liquet hunc sensum esse, non propriis viribus, sed beneficio mortis Christi, in quo sumus nova creatura, novumque figmentum, & in quo signati sumus Spiritu promissionis sancto, accepisse nos doctrinam fidei, justitiam, aliaque gratiarum munera. Præterea ex quo Christus factus sit nobis sapientia à Deo, sequiturne fidelibus minime inherere scientiam Christi, fideique virtutem? Minime. Itaque ex quo Christus dicatur nostra justitia, nostraque justificatio, non consequitur nobis justificationis gratiam nequaquam infundi. Pari jure Bern. in eadem Epistola asserit Christum factum nobis justitiam à Deo Patre, quoniam illius meritis nobis justitia donatur, neque hæc nobis *innata est, sed indulta*; ibique etiam ipse affert exemplum culpæ, quæ in nos per Adam traducitur. Explicatur eodem pacto locus ex Epistola ad Ephesios depromptus, cujus supra attulimus insignem Chrysostomi expositionem. Addimus hic & gratiæ fieri mentionem; nam habetur, *In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo*: extat in antiquis Mss. ἡ ἐξαιρέσις ἡµῶν, qua gratia nos affectit. Demum propositio *In*, sæpe ponitur ab Apostolo pro *Per*, hoc eodem

Q 9 2

capite

capite versu 4. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.* v. 10. *instaurare omnia in Christo;* vers. 11. *in quo & nos sorte vocati sumus,* versu 13. *in quo credentes signati estis, &c.* Fatetur id Glassius Lutheranus, probatque quindecim aliis exemplis De Præposit. Canone VI. num. 5. Itaque brevi argumentum diluentes negamus antecedens; quoniam appellatur Christus iustitia, & sanctificatio nostra *efficienter*, non autem *formaliter*.

II. Opp. 4. In eadem ad Ephes. Epist. IV. Obiectio 4^a 24. ait Apostolus: *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* At indumentum extrinsecum est. Igitur & iustitia.

Resp. Argumentum in hæreticos retorquendo; primo, quia indumentum revera adjacet corpori; itaque iustitia revera adhæret animæ. Deinde, quia ita hortamur, ut induamus novum hominem, quemadmodum ut deponamus hominem veterem, hoc eodem loco versu 22. & ad Coloss. cap. III. 9. Atqui veterem hominem induimus contrahendo peccatum, & obsequendo desideriis carnis, iræ, indignationi, malitiæ, cæterisque malæ concupiscentiæ affectionibus. Ergo induimus novum hominem, dum renovamur spiritu mentis nostræ, & ad Coloss. dum reformamur secundum divinam imaginem. Renovatio autem spiritus, divinæque imaginis reformatio important interiorem animæ pulchritudinem. Insuper distinguo minorem: Indumentum extrinsecum est; indumentum corporis, transeat; indumentum animi, nego. Usitata enim Scripturarum phrasi virtutum *habitus* indumentis æquiparantur. Occurrit exemplum Sap. v. 18. Esaiæ XLII. 10. 2. ad Corinth. x. 4. 1. ad Thessalon. v. 8. & citato cap. III. ad Coloss. versu 12. Vide Augustinum lib. I. de moribus Ecclesiæ cap. XIX. num. 36. & Serm. CLXVI. alias 25. de diversis num. 4.

12. Obiectio 5^a. Opp. ultimo. In 2. ad Corinth. v. 21. inquit Apostolus: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso.* At Christus peccatum fecit solum imputatione; Nos ergo sola imputatio-

ne iustitia efficiemur. Confirmatur hoc argumentum ex Augustino scribente cap. XLII. Enchir. num. 13. *Ipse ergo peccatum, ut nos iustitia: nec nostra, sed Dei, nec in nobis, sed in ipso: sicut ipse peccatum non suum, sed nostrum, nec in se, sed in nobis constitutum, similitudine carnis peccati, in qua crucifixus est, demonstravit.*

13. Resp. peccatum non dici hoc loco ab Apostolo ipsam peccati maculam, sed Tollitur. sacrificium, quod in ara crucis Christus obtulit, ut nos Patri reconciliaret, & moriens in carne, in qua erat similitudo peccati, nobis spiritalem vitam elargiretur. Id liquet ex verbis Apostoli, & ex citato cap. XLII. Ench. Non enim ait Paulus, *Is, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, tanquam pro nobis Christus ipse peccaverit; sed, *Eum, qui non noverat peccatum, id est, Christum, pro nobis peccatum fecit.* Quid est autem, *Fecit Deus Christum pro nobis peccatum*, nisi, *Fecit pro nobis sacrificium pro peccatis?* Hinc S. P. *Propter similitudinem carnis peccati* (inquit) *in qua venerat, dictus est & ipse peccatum, sacrificandus ad diluenda peccata.* In vetere quippe lege peccata vocabantur sacrificia pro peccatis: quod vere ipse factus est, *cujus umbra erant illa.* Sensus ergo apertissimus verborum Apostoli, & Augustini est, quod sicuti causa efficiens, ac meritoria passionis Christi, qua mortuus est in similitudine carnis peccati, non est peccatum quod ei inerat, quia nunquam vixerat secundum vetustatem peccati, sed peccatum in nobis constitutum ac nostrum; ita causa efficiens ac meritoria, per quam mundati lavacro baptismatis renascimur, non est iustitia nostra, sed Dei, nec in nobis, sed in ipso; eo quod mortui peccato morte Christi reviviscentem gratiam adepti sumus. Cæterum ut Christus ob peccatum, quod nobis inerat, vere mortuus est, & vere factus est sacrificium pro peccatis: ita ob iustitiam, quæ est in illo, vere nos peccato morimur, vere acquirimus spiritalem vitam, ac spiritus novitatem: ideoque argumentum istud, quod prima fronte videtur difficile, confirmat Catholicorum sententiam. Quare in forma, ut inquit, distinguo majorem: Efficiemur iusti iustitia Dei in Christo, *efficienter*, ac meritorie, concedo: *formaliter*, nego. Atque hac distinctione cætera omnia, si tamen alia sunt, dispelluntur.

CAPUT

CAPUT III.

An Deus hominem impium justificans vere illi remittat peccata?

SUMMARIUM.

1. Ratio Ordinis.
2. In justificatione vere remittuntur peccata.
- 3 & 4. probatur.
5. 6. 7. & 8. Solvuntur obiectiones.

9. An Deus possit sine gratia dimittere peccata.
10. An Gratia habitualis & peccatum simul stare possint.

1. Ratio Ordinis.

CONSEQUITUR hoc fidei Catholicae dogma ex precedenti: si enim impio, dum gratia divina justificatur, revera infunditur Charitas ipsum Deo gratum reddens, atque illi cor novum, & spiritum novum impertiens, eique sanctitas inhæret intrinsicè; profecto non tegitur peccati nequitia hoc tantum sensu, quod *imputatione* justitiæ Christi non censetur ad poenam: ac, veluti Jacob hædina pelle contextus, peccator iniquus permanens, & indutus veste Agni, qui tollit peccata mundi, divinam benedictionem, æternamque hæreditatem accipiat; sed reapse justus redditur, sanctus, atque interiori pulchritudine, animique decore exornatus. Versetur nihilominus in hac questione paulisper, ne videamur necessarium aliquid prætermisisse.

2. In justificatione vere remittuntur peccata.

PROP. In justificatione impii a Deo vere remittuntur peccata.

Demonstratur primo Scripturis supra productis. Sanctus enim David Ps. L. sic Deum precatur: *Dele iniquitates meas: Cor mundum crea in me, Deus*: & per Ezechielem Dominus sanctificationis spiritum promittens cap. 36. *Mundabimini* (inquit) *ab omnibus inquinamentis vestris*. Hæc, aliæque loca, si in proprio, obvioque sensu accipiantur, (accipi autem debent, quum nulla sequatur repugnantia,) veram animi munditiem, innovationem, rectitudinem, pulchritudinemque significant.

3. Probatur ulterius:

Præterea nisi affirmemus vere justificatis remitti peccati maculam; consequuntur gravissima absurda eisdem sacris literis adversantia. Sequitur primo Ecclesiam Sanctorum, ad quam pertinent justii perseverantes in gratia, habere rugam & maculam, atque in caelesti Jerusalem habitare aliquos coinquinatos; neque mundos corde duntaxat, sed imundos etiam fœdosque frui purissimæ, divinæque lucis splendore. Deinde sequitur Deum non judicaturum esse homines secundum veritatem, neque secundum opera singulis retributurum esse mercede;

quum illos, quorum, Auctoribus hæreticis, anima inquinata est & immunda, & quorum opera perversa sunt & abominatione, odioque dignissima, sit Judex universorum laudibus & coronis cumulaturus. Tertio sequitur, ut animadvertit Martinus Becanus libro 1. Man. cap. 16. q. 3. justum comparandum esse, in Protestantium sententia, sepulcris dealbatis, in quibus foetida cadavera latent: ac propterea justitiam, quam magnopere jactitant Calviniani, illam esse, quam in Phariseis Christus Dominus execrabatur.

Addam ratiocinationem testimonio Augustini confirmatam. Originale peccatum per lavacrum baptismatis, quantum ad reatum, & maculam penitus tollitur. Pariter ergo deletur peccatum actuale in renatis per gratiam Sacramento poenitentiae collatam. Antecedens negatur ab Hæreticis; sed probatur Scripturis, in quibus baptizari dicuntur homines *in remissionem peccatorum*, Act. 11. 38. baptizati vocantur *abluti, sanctificati, vocati*, 1. ad Corinth. VI. 11. ipsumque baptismum Paulus appellat *lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus sancti*, ad Titum 111. 5. Et confirmatur auctoritate Patrum, præsertim S. P. Augustini scribentis lib. 1. ad Bonif. cap. 12. *Dicunt etiam baptismum non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. Quis hoc adversus Pelagianos, nisi infidelis affirmet? Dicimus enim baptismum dare omnem indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, &c.* Vide & Ench. ad Laurent. cap. LXIV. Jure itaque, meritoque Tridentina Synodus sess. v. can. 5. sic definit: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* Argumenta autem petita à concupiscentia, quæ remanet

4. Probatur ratione.

net in renatis, soluta sunt lib. xiiii. cap. 5. neque enim concupiscentia ad luctam permanens peccatum est, ut ibidem declaravimus.

5.
Obiectio
ima solvi-
tur.

AD OBJECTA RESPONSIO.
Verum obijciunt hæretici I. In Psalm. xxxi. legimus: *Beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Teguntur itaque scelera, non delentur.

Resp. Ita tegi peccata, ut deleantur, quemadmodum cooperiuntur cicatrices cataplasmate; nam contexta simul dicuntur peccata, & iniquitates remissa, five, ut legit Syrus, nec non Hieronymus, *dimissa est iniquitas.* Et quidem tali pacto remissa est iniquitas, ut peccati labe nequaquam permaneat; quum habeat Hebraicus Codex, פשעו נשתינו: Græcus etiam, ὅτι ἀφ᾽ ἑσθῆτος αὐτοῦ ἀνέβη. Est autem נשתינו, five, ἀφίπναι, auferre; & נשתינו, Quorum scelus ablatum est. S. P. Augustinus Enarrat. 2. in hunc Psalm. num. 9. docet ideo peccata tegi, quoniam Deus non amplius illa intuetur, ut paniel. *Cooperata sunt* (inquit) *peccata, abolita sunt, tecta sunt.* Si texit peccata, Deus noluit advertere; si noluit advertere, noluit animadvertere; si noluit animadvertere, noluit punire; si noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Non sic intelligatis quod dixit peccata cooperta sunt, quasi ibi sint & vivant. Tecta ergo peccata quare dixit? Ut non viderentur. Quid enim erat Dei videre peccata, nisi punire peccata? Ut noveris, quia hoc est Dei videre peccata quod punire peccata, quid ei dicitur? Averte faciem tuam a peccatis meis. Distinguo itaque consequens; teguntur scelera, ut sanentur, nec puniantur, quemadmodum vulnera conteguntur emplastro, concedo: ut latitent & vivant, ut corpus cooperitur veste; nego consequentiam.

6.
Obiectio 2da
reijcitur.

Opp. 2. Impius post justificationem coram Deo remanet turpis & inquinatus; Non ergo illius macula deleta est. Ant. probatur verbis Isaia LXIV. 6. *Facti sumus ut immandus omnes nos, & quasi pannus menstruatus universa justitia nostra.* Et Psalm. 142. 2. *Et non intres in iudicio cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Resp. nego antecedens. Ad Esaia locum respondeo, abjici post promulgationem Evangelii, tanquam immundas, purificationes legales, quas appellat ju-

stificationes etiam Paulus ad Hebræos ix. 1. atque post Christi adventum Judæos in lege sua merito haberi tanquam reos, & contaminatos: atque id ab Esaia præ-nuntiaturum est. Hanc interpretationem confirmat A-lapide ex Versione Arabica, ex Comment. Hieronymi, atque ex confessione Musculi Lutherani. Addimus expositionem Forenii Tom. 111. Sac. Critic. P. 2. pag. 723. Theologi Tridentini apud Pallav. lib. vii. his Esaia verbis docuerunt demonstrari, non quod cuncta Judæorum opera forent contaminata & criminosa, sed quod multorum, quamvis viderentur honesta, quamplurimis noxarum maculis aspergebantur: atque hanc pariter expositionem probamus. Demum ipse Calvinus in hunc locum inquit: *Hic se nonnulli torquent, quod Propbeta de sceleris inquinamentis loquens sine exceptione Judæos omnes exprimat; in quibus tamen nonnulli restabant puri Dei cultores: sed frustra quia non loquitur de singulis, sed de universo corpore, quod cum infra omnes abjectum, atque extrema clade affectum esset, panno sordido comparatur.* Vide I. B. Du-Hamel Tom. 3. pag. 767. Psalmista vero hoc unum demonstrat, justos in aliqua venialia peccata prolabi, ut etiam ipsi debeant divinam implorare clementiam, non autem de sua justitia præsumere: quamobrem ait etiam Job. iv. 17. *Numquid homo Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?* Recte Augustinus in citatum Psalmum: *Noli ergo mecum intrare in iudicium. Quantumlibet rectus mihi videar, producis tu de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eam, & pravius inveniar.* Cæterum idem David, nisi justis innocentiam & rectitudinem existimasset inharere, minime Psalmo xvii. 21. dixisset: *Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam; & versu 24. Et ero immaculatus cum eo.*

Opp. 3. Hieronymus lib. 111. in Hierem. vers. 13. allatis verbis Davidis, *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens,* ait hæc verba referenda, non ad comparationem Dei, ut veteres, & novi hæretici volunt, & patroni hæreticorum, sed ad scientiam ejus; causam proferens, quoniam, *Homo videt in facie, & Deus in corde; & quod vitiis, atque peccatis omnis impletur humana conditio.* Etiam Gregorius libro xxxv. Moralium in fine omnia in homine pura mala esse declarat. Solet opponi etiam Ambrosius explicans libro 2. de Jacob justificationem exemplo ejusdem Jacob sese vestimentis Esau,

Eſau, ac pelle hædina occultantis. Ex his inferunt Heterodoxi hominem ſemper eſſe contaminatum & impium, atque juſtitia Chriſti contegi tantum extrinſece.

8.
Repellitur.

Reſp. cum Velloſillo Adv. in v. Tom. Hieronymi q. 4. Sanctum Doctorem reſpexiſſe ad humanam conditionem Dei gratia deſtitutam, nec non ad venialia crimina, in qu  cadit etiam juſtus in corpore corruptibili ingemiſcens. Novos ergo, ac veteres hæreticos appellat Hieronymus Origeniſtas, & Pelagianos; quorum dogma erat poſſe hominem vivere abſque peccato; ut diximus libro xiv. cap. 2. Gregorius loquitur de bonis operibus, quæ nos approbamus & commendamus; in quibus appetitus laudis, typhusque ſuperbi  inficit honeſtatem. Ita reſpondet ad articulum 35. Lutheri Roſſenſis. In comparatione Jacob cum homine juſtificato deprompta ex Ambroſio (niſi tamen ſuppoſita ſit,) ſicut in aliis quibuslibet, neceſſum non eſt ut res rebus amuſſim reſpondeant. Dicimus præterea juſtitiam Chriſti, qua cooperimur, meritoriam juſtificationis cauſam eſſe, non *formalem*. Ac demum in hoc ſitam eſſe comparationem illam putamus, quod ſicut Jacob aliena veſte indutus inceſſit, ita Chriſtus factus in ſimilitudinem carnis peccati vere languores noſtros tulit, & attritus eſt propter ſcelera noſtra. Quamobrem in libro contra Mendacium cap. 10. ſcribit Auguſtinus: *Per b dinas pelles peccata, per eum vero, qui eis ſe operuit, ille ſignificatus eſt, qui non ſua, ſed aliena peccata portavit.*

Pr termiſi hæreticorum argumenta petita ex comparatione debiti quod ſola Chirographi abolitione remittitur. Enimvero in peccato præter reatum p n  reperitur quoque reatus culp , ſive macula, id eſt, inhærens animæ turpitude, averſio à Deo, rectique ordinis carentia. Diſſeram de hac peccati macula lib. xxi. cap. 8. Quamquam ergo debitum p n  quodammodo deleri intelligatur per Dei condonationem; tolli nequit animæ deformitas & nequitia niſi per inſuſam ſanctificationis gratiam. Fieri quippe non poſteſt, ut per ſolam denominationem extrinſecam juſtitie auferatur privatio, ſicuti tenebræ diſpelli non poſſunt niſi per lucem; aut ſaltem hac providentie lege ita impius juſtificatur, ut ejus macula per inhærentem gratiam abſtergatur, ac deleatur.

APPENDIX.

Subnectunt hoc loco Scholaſtici quaſtiones duas, unam an de potentia ſaltem abſoluta poſſit Deus abſque gratia inhærente peccata dimittere, alteram num *habitualis* gratia & peccatum coſiſtere ſimul valeant, tenentibus in utraque quaſtione affirmativam partem diſcipulis Scoti, negativam cum Thomiſtica ſchola noſtratibus. His omnino ſubſcribendum cenſeo. Quomodo enim mors tolli poſteſt, niſi per vitam? Quomodo animæ vulnus, niſi per ſanitatis inſtaurationem? Quomodo hominis carnalis vetuſtas, niſi per innovationem ſpiritus? Quomodo cor lapideum, niſi per carneum? Præterea cum reatus culp  ſit privatio juſtitie, privationes autem per ſolam *formam* abſcedant; tam repugnat hominem impium abſque gratia juſtificari, quam c cum abſque facultate viſus illuminationem recipere, curvamque lineam ſine rectitudine fieri directam. Defendi quidem poſſet Scotiſtarum opinio, ſi in peccato eſſet ſola ratio debiti, ſive reatus p n ; ſed cum exiſtat in illo etiam macul  turpitude, non video qua valida argumentatione poſſint iidem Scotiſtæ oppoſitam ſententiam evertere.

9.
An Deus poſſit ſine gratia dimittere peccata.

Idem de altera quaſtione dicendum eſt. Qu  enim participatio juſtitie cum iniquitate, lucisque cum tenebris? Quomodo erit idem homo ſimul ac ſemel ad Deum converſus, & averſus ab illo; natus ex Deo, atque peccato mortuus; templum Spiritus ſancti, ac Diaboli membrum, Dei filius, & filius Belial; Amicus, & hoſtis ejusdem Dei? Deinde cum gratia ſanctificans ſit a charitate indiviſa, ſi peccatum & ſanctitas ſimul exiſtant; cur non poterit *habitualis* charitas ſtare cum reatu damnationis atern , ut commentus eſt prop. xxxi. & xxxii. Michael Bajus? Planior ergo, probabilior, ac vera eſt ſententia Noſtratum. Nam quod movet Maſtrium, aliosque Scotiſtas, in Gratia rationem qualitatis phyſic  *formaliter* diſſerre ab eo, quod eſt eſſe animæ ſanctitatem atque munditiam; aut deletionem peccati eſſe gratie effectum *ſecundarium*, quod poſteſt divinitus impediri; aut poſſe juſtitiam & culpam eo pacto ſimul manere, quo fuit in Chriſto cum beatitudine triſtitia; id me nihil penitus movet. Principio *formalem* illam diſtinctionem non probo; neque, ſi detur, gratia erit gratia ſpectat  ratione *qualitatis*, ſed ratione propria, quam dicunt *ſpecificam*; quemadmodum albedo non eſt albedo, quoniam *qualitas* eſt, ſed quoniam inter qualitates

10.
An gratia habitualis & peccatum ſimul ſtare poſſint.

litate propriam habet naturam, & subiectum afficit peculiari ratione; quam si auferas, perperam autumabis albedinem permanere. Atque ita nego in gratia distingui esse *qualitatem*, & esse mundi-
tatem animæ; & præterea, ut figmentum istud admittam, nego gratiam esse gratiam in quantum est *qualitas*, cum gratia sit, quatenus sanctificat animam, & illam Deo gratam reddit. Peccatum vero deletur quidem per gratiam, sed tanquam privatio per formam; nec fieri potest, ut forma ac privatio simul existant; sit in exemplo, vita & mors, lux & tenebræ, curvitas & rectitudo: unde affirmamus in Schola, quod potest Deus aliquam produci formam impedire effectum illius *positivum*, at non *privati-*

vum. Beatitudo denique, ac tristitia fuerunt in Christo comparate ad diversas affectiones animæ, diversumque obiectum. Beatus enim erat secundum superiorem rationem, quatenus mens divinitati adhærebat, & tristis quatenus corporali sensu suscipiebat illatam sibi passionem; ut exponam lib. xxvi. At quomodo eadem animæ voluntas potest esse a Deo aversa, & ad Deum conversa? Itaque non videntur ratiocinationes Scotistarum nimis validæ: & quamvis illorum opinio sit Catholica: nostra tamen majorem vim habet ad refellendos hæreticos oppugnantes inhaerentem justificationem, ac simul statuentes justificationem & culpam.

CAPUT IV.

Quomodo adulti ad justificationem disponantur?

SUMMARIUM.

1. An justificatio fiat per solam fidem.
2. Opinio hæreticorum.
3. Non est questio de pueris, sed adultis.

4. Ad justificationem requiritur fides.
5. Quam sequuntur timor, & spes.
6. Ultimo dilectio Dei, & odium peccati.

I.
An justifica-
tio fiat per
solam fidem.

TRIDENTINA Synodus sess. vi. cap. 5. & 6. adversus hæreticos, qui autumant fieri justificationem per solam fidem absque ulla prævia dispositione, motuque liberi arbitrii, declarat quid ex parte nostri necessarium sit, ut justificationis gratiam consequamur. Ac primo definit ipsius justificationis exordium in adultis à Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, damnans Pelagianos ac Semipelagianos errores, quod salutis initium sit ex nobis, atque ex humanæ voluntatis conatu. Neque enim putandum est, Catholicos, qui negant homines sola fide justificari, ad Pelagiana dogmata declinantes opinari, quod operibus sine præveniente gratia patris insit ratio aliqua meriti. Nam si hoc sensu Protestantes contenderent, non ex operibus homines justificari, sed per fidem, quatenus fides est prima gratia, & opera legis absque fide sterilia sunt, facile posset inter nos illosque ratio concordie inveniri. Nullus quippe Scholasticorum unquam reclamavit adversus Paulum, qui redarguens Judæos sese inflantes, propterea quod onus legis tulerant, & ceremonias servaverant, scribit ad Romanos cap. iv. Abraham non ex operibus fuisse justificatum, statuens initium salutis fidem Christi. Nec reclamavit, dum similiter Ambrosius, Hilarius, alique protulerunt

gratiam non esse ex operibus, ne quis gloriatur. Nihil enim verius, quam humanam naturam nulla fide passionis Christi & resurrectionis imbutam, nihil naturaliter posse, quod pertineat ad sanctitatem veramque justificationem, ut docet S. Pater Augustinus de Nat. & Grat. cap. 2. de Prædest. SS. cap. 15. aliisque in locis compluribus. Egimus de hoc satis in libro de Hæresi Pelag. cap. 12. Merito ergo Tridentinum Concilium hæreticis caluminandi Catholicos tanquam Pelagianos occasionem omnem eripiens repetit justificationis exordium à gratia præveniente: atque ea cautione præmissa tradit quomodo adulti ad gratiam sanctificantem disponi debeat adversus Lutheri & Calvinii affectas negantes necessariam esse ex parte peccatoris aliquam præparationem.

Monstrum hoc hæreticorum assertum 2. videtur potest: nam Lutherus in Visitatione Saxonica, *Multi* (inquit) *dum audiunt, ut solummodo credatur omnia ipsis remitti peccata, fingunt sibi fidem, & putant se mundos esse, per quod sunt temerarii & securi.* Brentius in Lucam ait *fidem justificare, quæ sit per charitatem efficax, & absolvatur per penitentiam;* & Hieronymus Zanchius in Miscellaneis: *Nemo adultus potest salvari sine charitate in Deum, & proximum.* In Colloquio

Id quo etiam Altenburgensi an. 1568. inter alia traditum est, *Bona opera necessaria esse ad salutem*; quod & Philippus Melanchthon assentitur in Diatriba de Justif. Witembergenfes, & Protestantē alii in Misena Urbe congregati an. 1548. ita ut conquerantur à Canisio, & Bellarmino pleraque paradoxa ex libris ipsorum congeri quæ ibidem non extant. Sed redarguuntur jure, meritoque: nam Flacciani, id est, Jenenses, sic a Flaccio Illyrico dicti, omnia opera perniciofa esse contendunt. Melanchthon, ut animadvertit ad 1v. Confes. Augustanæ noster Joannes Hoffmeisterus, in Locis scribit propter solam Christi misericordiam, non propter dignitatem operum remitti peccata. Zanchium proterere studet in examine Calvinianæ *καταλογίας* Hinkelmannus. Verum hanc inter partes hæreticas velitationem censemus esse lo-gomachiam; siquidem qui necessitatem operum ad salutem concedunt, minime loquuntur de necessitate *efficientia*, quasi ad salutem per se gignendam, & justificationem promerendam aliquid valeant, sed de necessitate, quam Witembergenfes vocant *præsentia*, absque concurlu ad actum justificationis, quam haberi putant per solam in Christum fiduciam. Quamobrem Synodus Tridentina opportune non solum actus justificationem præcedentes commemoravit, sed etiam docuit, quod impii divina gratia excitati ad suam ipsorum justificationem eidem gratia libere assentiendo & operando disponantur. Verbo dicam: Opera hæretici nequaquam negant; bona esse, habere meritum, & ad iustificationem disponere, id negant.

3. Consulto etiam Tridentini Patres de Non est quæstio de pueris, sed adultis. folis adultis loquuntur. Pueri enim ad gratiam baptismatis per actus liberi arbitrii disponi non possunt: & frustra quidam hæreticorum in illis præcedere putant firmam in Christum fiduciam; præveniente usu rationis ætatem. Unde somnium istud, atque portentum? Opponentibus autem ad tollendam necessitatem dispositionis puerorum exemplum respondet S. P. Augustinus libro 1. de peccat. merit. cap. 19. *Si propterea penitentes dicendi non sunt, quia sensum penitendi nondum habent; nec fideles dicendi sunt, quia similiter sensum credendi nondum habent. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur; cur non prius etiam penitentes habentur, cum per eorundem verba gestantium diabolo, & huic sæculo renunciare* R. P. Berti Theol. Tom. III.

monstrantur? Totum hoc in spe fit vi Sacramenti, & divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ. Caterum quis ignorat, quod baptizatus parvulus si ad rationales annos veniens non crediderit, nec se ab illicitis concupiscentiis abstinuerit, nihil ei proderit quod parvus accepit? Exemplum itaque parvulorum si non demonstrat quod in adultis ad justificationem necessaria non sit fides; neque demonstrat quod in eisdem necessaria non sint reliquæ dispositiones.

Est itaque harum dispositionum prima, Fides. Hanc minime Catholici excludunt, fatentes homines justificari ex fide, & sine fide neminem posse placere Deo, ut ad Rom. v. & ad Heb. xi. docet Apostolus: nec ignorantes etiam Apostolis fuisse præscriptum, ut priusquam gentes baptismate tingerent, illas Evangelicis imbuerent veritatibus. Ab ipsa fide initium esse salutis, illamque donum Dei esse, ne quis gloriatur, postremo Capite de H. Semipelagiana ostendi collectis ex Augustino argumentis. Putant Hæretici fidem, qua justificamur, esse fiduciam, & certitudinem, qua absque ulla hæsitazione propriæ infirmitatis & indispositionis certe credamus remitti nobis peccata. At recte Concilium cap. 6. fidem, à qua sumitur justificationis exordium, illam esse declarat, qua credimus vera esse, quæ divinitus revelata sunt, atque illud in primis, à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu. Eam autem Hæreticorum fiduciam expungit seq. cap. 9. & Canone 13. Enimvero licet ad justificationem etiam spes, humilisque sine jactantia fiducia necessaria sit, cum & nobis dicatur quod olim Paralytico Mat. ix. 2. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*; tamen fiducia ista in fide fundata est, quia ideo in aliquo fiduciam collocamus, quoniam credimus illum fidelem esse, ac veracem. Fiducia itaque nequit esse fundamentum salutis, neque prima ad justificationem dispositio.

Ad fidem ergo, qua in Deum credimus, timor & spes consequantur necessesse est: timor, quo peccatorum nostrorum consideratione utiliter concutimur; spes vero, per quam ad considerandam Dei misericordiam animum converteutes speremus nobis Deum propter Christum propitium fore. Ac de timore legimus Prov. xiv. *Timor Domini fons vitæ*: de spe ad Rom. viii. *Spe salvi facti sumus*. Ubi ergo per fidem intelligit homo se legem transgressum & damnatum.

4. Ad justificationem requiritur fides.

5. Quam sequuntur timor, & spes.

damnationis sempiternæ reum esse, Deum autem misericordem ac iustum, haud ignorans non posse impium, nisi respiciat, vitare gehennæ supplicium, concutitur divinæ iustitiæ timore; sed propriam infirmitatem, atque demeritum perpendens, ad Deum confugiens, quem scit nolle mortem peccatoris, & neminem in se sperantem deferere, cum regio Propheta, *Domine* (inquit) *ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Misere mei, Domine, quoniam infirmus sum.* Ita fides timorem, timor spem, spes orationem gemitumque præcedit.

6. Ultimo Dilectio Dei, & odium peccati.

Enumerat deinde sacrosancta Synodus dilectionem, qua Deum *tangam* iustitiæ fontem diligere incipiamus, nec non odium, & detestationem peccatorum, denique propositum suscipiendi Sacramentum, inchoandi novam vitam, & divina mandata servandi. De his, ubi disputabimus de Sacramento poenitentiae, erit singillatim pertractandum. Sat est modo animadvertere, quod sicuti à Deo per pravam cupiditatem averſi fuimus, ita ad ipsum debemus per sanctam dilectionem converti; nam scriptum est Ezech. XVIII. 30. *Convertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris; & non erit vobis in ruinam iniquitas:* quibus exhortationibus plena

sunt divinarum Scripturarum eloquia. Quoniam vero propositum novæ vitæ operibus comprobatur, nequaquam putandum est excludi à Tridentinis Patribus, præsertim in peccatoribus vetusta consuetudine gravatis, opera quædam præparatoria, quæ debeant aliquando iustificationem præcedere. Etenim hortatur Dominus improbos per Joëlem II. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, & fletu, & planctu;* & per Evangelicas Institutiones Lucae III. ut faciant *fructus dignos poenitentiae:* & Petrus Israelitis compunctis corde Act. 2. versu 38. inquit: *Poenitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.* Hinc haud vulgares Theologi docent quibusdam peccatoribus absolutionem non esse impendendam, nisi etiam externis operibus studuerint se præparare; quod probant auctoritate Cypriani in libro de Lapsis, ex antiqua Ecclesiæ disciplina, juxta quam peccatores laboriosis operibus ante reconciliationem addicebantur, aliisque argumentationibus plurimis. Verum de his alibi. Nunc, quod institutum erat, exposuimus Catholicorum sententiam circa dispositiones ad iustificationem necessarias, commonstrantes simul requiri ad illam actus liberi arbitrii.

CAPUT V.

Quo sensu affirmet Apostolus hominem gratis & per fidem justificari.

SUMMARIUM.

1. Opinio Sectariorum.
2. S. Paulus non docet, hominem justificari per solam fidem.
3. 4. 5 & 6. probatur diversimodè.

I. Opinio Sectariorum.

OMNEM modo hæreticorum molem subvertemus, Paulinæ, cui nimium fidunt, sententiæ sensum ac scopum inquirentes. Tertio, & quarto capite Epistolæ ad Rom. scribit Apostolus, haberi iustitiam per fidem Jesu Christi, justificari impium gratis per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, & justificari per fidem sine operibus legis, Abraham non ex operibus justificatum, sed per fidem. His Apostolicis ducti momentis Sectarii nihil in impio, si fidem excipias, ad iustificationem obtinendam requirunt. Ipsam quoque fidem pro suo arbitratu explanant & circumscribunt. Cum enim fide una Christi credamus Incarnationem & quidquid nobis aut Scriptura, aut Traditio proponit, nec non virtutem signa & prodigia patrandi, propositumque bonis præmium, atque remunerationem,

7. Fides, quæ est exordium justificationis, non est sola fides divinarum promissionum.
8. Usque ad 17. solvuntur objectiones.

sicuti eadem spe remissionem peccatorum, æternamque vitam expectamus, atque eadem virtute charitatis diligimus Deum, & proximum: dispescunt in triplicem illi fidem; *Historicam*, qua traditis mysteriis assentimur, *Miraculorum*, qua res mirandæ efficiuntur, fidemque *Promissionum*, qua firmissime tenemus imputari nobis iustitiam Christi. Ac fidem, per quam justificamur, non fidem *historicam*, non fidem *miraculorum*, sed esse solam fidem *promissionum* divinarum, temere pugnaciterque contendunt. Dabo itaque operam, ut primum Pauli mentem percipiamus, commonstrans ab ipso nequaquam in justificationis negotio actus liberi arbitrii, aut supra enumeratas dispositiones expungi; evertam deinde Hæreticorum de sola fide *promissionis* commentum.

PRO-

2.
S. Paulus
non docet,
hominem
iustificari
per solam
fidem.

PROPOSITIO I. Paulus Apostolus non eo sensu docet homines iustificari per fidem sine operibus legis, ut solâ in Christum fiducia gratiam justificationis obtineant, neque ad hanc disponantur etiam spe, dilectione, ceterisque virtutibus.

Demonstratur 1. Hoc unum intendit Apostolus, ne Judæi ad fidem Christi conversi gloriantur, quod fuerint semen Abraham, quod divinas acceperint promissiones, quod ob circumcisionem & reliqua legis opera, non per gratiam divinumque propositum, non per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, vocati fuerint ad Evangelium; dirigens in hunc scopum Epistolæ ad Romanos duo præcitata capita; in quibus docet, quod lex, exclusa fidei gratia, minime ad iustitiam conducit, quod tam Gentium, quam Judæorum opera, per circumcisionem atque præputium expressa, ex fide, & per fidem, scilicet præveniente gratia, cujus primus effectus fides est, accepta sunt illi, qui est Deus non Judæorum tantum, sed & Gentium; quod Abraham non habet gloriam, nisi apud Deum, propterea quod non per carnis circumcisionem, sed per fidem Mediatoris factus est Pater multarum gentium. Hæc sola Epistolæ Paulinæ lectione comperta sunt. At qui talia, & ad hunc finem pronuntiat, à justificatione excludit duntaxat opera, quæ fidem præcedunt, ac fiunt absque gratia præveniente; sive opera legis, aut Mosaiæ sint, aut naturalis, absque ulla Reparatoris fide patrata; non autem excludit opera fide directâ, & facta divinæ gratiæ adjutorio. Paulus ergo, dum inquit hominem iustificari per fidem, ex operibus legis, minime excludit opera gratiæ, timorem, spem, charitatem, poenitentiam, & novæ vitæ propositum.

3.
Probatur.

Præterea. Si Paulus quæcunque bona opera excludit, de nuda ac sola fide sermonem instituet, non de fide operante per dilectionem. Id vero quis sibi poterit persuadere? Principio idem Apostolus ad Galatas v. 6. ait: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, quæ per charitatem operatur.* Et in priori ad Corinth. XIII. 2. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Quo pacto putat solam fidem iustificare, qui tam aperte docet fidem absque charitate nihil prodesse? Deinde ad Hebræos XI. 17. inquit: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones.* Eidem itaque in Abraham commendat

R. P. Berti Theol. Tom. III.

non sterilem, & otiosam, sed cum obedientia & opere conjunctam. Recte Augustinus De Fide, & Operibus cap. 14. *Paulus non quamlibet fidem, quæ in Deum creditur, sed eam salubrem, pleneque Evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: Et Fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Unde illam fidem, quæ sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse asseverat, ut dicat, Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum, &c.* Et de Grat. & lib. arbitrio cap. 7. *Homines autem non intelligentes quod ait ipse Apostolus, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis, putaverunt eum dicere sufficere homini fidem, etiamsi male vivat, & bona opera non habeat. Quod absit, ut sentiret Vasa electionis, qui cum dixisset quodam loco, In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, mox addidit, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipsa est fides, quæ fideles Dei separat ab immundis demonibus; nam & ipsi, sicut dicit Apostolus Jacobus, credunt & contremiscunt, sed non bene operantur.*

Insuper cum Paulus Apostolus scribens ad Romanos affirmasset iustificari hominem per fidem sine operibus, nonnulli id ita acceperunt quasi credentes in Christum, etiamsi facinorose viverent, salvi esse possent per fidem: atque ad illorum retundendum errorem Epistola Judæ, prima Joannis, & secunda Petri scriptæ dicuntur. Id quidem censet Augustinus citato cap. XIV. de Fide & Op. & lib. LXXXI. II. QQ. 9. 76., consentiunt veterum multi, & potest ex eo demonstrari, quod Petrus ibidem cap. 3. versu 16. ait in Epistolis Pauli esse quædam *difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant*, ipsum tamen Paulum scripsisse, ut omnes satagerent inveniri immaculati & inviolati, *secundum datam sibi sapientiam.* Ac Jacobus cap. 2. versu 21. utitur eodem exemplo Abrahami, quo indocti illi, atque instabiles abutebantur. De Paulina ergo sententia juxta Jacobi, Joannis, ac Petri doctrinam æquum est judicare. At Petrus cap. III. horatur nos, ut simus *in sanctis conversationibus & pietatibus expectantes, & properantes in adventum dei Domini.* Joannes de charitate & observantia mandatorum specialiter tractat; Jacobus vero sic de Abraham loquitur: *Abraham Pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Fides quoniam fides*

4.
Ac declaratur
ulterius.

R 2

coopa

cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? Certe absque impietate suspicari non possumus Paulum & Jacobum pugnantia conscribere, cum uterque fuerit divino Numine afflatus, atque unus alterius mentem expresserit. Deinceps, ut ratiocinatur Augustinus eadem q. 76. *Qui putant istam Jacobi Apostoli sententiam contrariam esse illi Pauli Apostoli sententiae, possunt arbitrari etiam ipsum Paulum sibi esse contrarium, quia dicit alio loco, Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco, sed fides, quae per dilectionem operatur. Et iterum, si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, &c.* Consequens ergo est, ut Paulus redarguerit Judaeos se Gentibus in Christum credentibus praefidentes, quasi meritis bonorum operum, quae in lege sunt, ad gratiam Evangelicam pervenissent. At legite citatis in locis Augustinum, necnon in Psalm. 31. & 67. prope finem, ac de Civ. Dei lib. XVI. cap. 23.

5. Rursus demonstratur Catholica veritas testimoniis Patrum, ad justificationem etiam spem, timorem, charitatemque necessariam esse affirmantium. Clemens Alex. lib. 2. Stromatum docet, *fidem praecedere, timorem edificare, dilectionem perficere.* Basilius in Pl. 33. ait: *Timor salutaris ad penitentiam ducit.* Ambros. initio librorum de Poenit. inquit: *Nemo potest bene agere penitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam.* Hieronymus in cap. 3. Epist. ad Rom. *Non peccatorem dixit (Paulus) iustificari per fidem, sed impium, id est non credentem.* Docent consimilia Patres alii apud Bellarminum lib. 1. De Justificat. cap. XI. 1. Neque audiendi sunt haeretici reponentes opera quidem comitari fidem, sed hanc solam salutem apprehendere; non enim alia vis iustificandi inest fidei, nisi quam illi charitas imperitur; quum Apostolus fidem commendat, quae per dilectionem operatur, neque fides ipsa sit forma virtutum, sed charitas fidei ac virtutibus reliquis conferat perfectionem. Charitas quippe legis plenitudo est: qui non diligit, manet in morte: & si quis tantam habeat fidem, ut montes transferat, non tamen diligit, nihil ei prodest; quod ex dictis, atque ex iis, quae de virtutibus alibi disputamus, arbitror manifestum.

6. Ut revertar ad Paulinam Epistolam, Ultimo de-ita postremo loco ratiocinabor. Ju-
nuo ex ipso
S. Paulo.
dais observationem legis, & circumcisionem jactantibus; cur Apostolus proponit exemplum Abrahamae, repetitque

verba Geneseos xv. 6. *Credidit Abram Deo: & reputatum est illi ad justitiam?* Haec de Abrahamo prolata sunt annis xv. priusquam circumcideretur. *Priusquam enim est circumcissus, sic de eo promulgatum est, credidit Abraham Deo, &c.* inquit cum Tryphone disputans Justinus. At jam eo tempore Abraham Deo mandante exierant de terra sua, divinasque acceperat promissiones, atque, ut scribit Hom. VI. 11. in Epist. ad Hebr. Joan. Chrysost. *meritis, & recte factis eminebat.* Declarat itaque Apostolus Christianae fidei vim ac robur, ut non ex circumcisione Judaei ad hanc eligi promeruerint, quandoquidem ex fide Abraham iustificatus sit nondum circumcissus, sed ut fides ipsa circumcisioni, ceterisque bonis operibus intelligatur praecessisse. Forte dices: si longe ante circumcisionem ea verba prolata sunt; cur Jacobus scribit referenda esse ad Isaac immolationem? Id recte scribit. Divinae promissiones factae sunt Abraham Gen. XII. 3. quando de domo Patris sui egressus est: & confirmatae Gen. XXI. 18. quando Isaac immolaturus montem conscenderat, in praeium utrobique singularis obedientiae. Demonstratur itaque Iacobus fidem Abrahami non fuisse inertem ac solam, illam in singulari Abrahamae obedientia proponit, non repugnans Genesi, quoniam etiam post filii immolationem Abraham divinas promeruit benedictiones; neque Apostolo, quoniam & ille idem affirmat in Epistola ad Hebraeos. Atque haec magis, magisque commonstrant loqui Apostolum de fide operante, & obedientiae adjuncta: ut dictum haecenus.

PROPOSITIO II. Fides, quae est justificationis exordium, non est sola fides divinarum promissionum.

Apertissimis Scripturae locis ostenditur. Ac primo: Fides illa Deo pergrata est, divinamque uberem graviam promeretur, quia credimus divina mysteria, Trinitatem praesertim, ac Verbi Incarnationem. Fides autem ista non est fides sola promissionum, ut liquet. Igitur fides promissionum ea non est, unde sumitur justificationis exordium. Prob. ma. nam Matth. XVI. 16. Petrus ob illam fidei confessionem, *Tu es Christus filius Dei vivi*, audire meruit, *Beatus es, Simon Bar-Jona, &c.* Marci ultimo 15. ait Dominus discipulis: *Praedicate Evangelium omni creatura. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ioan. VI. 69. Petrus ita Dominum allocutus est: *Verba vitae aeternae habes. Et nos credimus,*

7. Fides, quae est exordium justificationis, non est sola fides divinarum promissionum.

Et cognovimus, quia tu es Christus filius Dei. Joannis xx. 31. *Hæc scripta sunt ut credatis, quia Jesus est Christus filius Dei; & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Act. viii. Philippus Spadoni baptismum petenti, posteaquam illi Jesum evangelizaverat exponens Isaia prophetiam, ait: *Si credis ex toto corde, licet.* Apostolus ad Rom. x. 9. *Si confitearis in ore tuo Dominum Jesum & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Fides, qua Petrus confessus est Christi divinitatem, quam evangelizando Apostoli disseminarunt, ob quam Christi verba & opera literis mandata sunt, per quam credimus eundem Christum à mortuis resurrexisse, de qua vaticinati sunt Prophetae, est fides divinorum mysteriorum. Itaque hæc fides ad consequendam salutem disponit. Ad hæc, ut præcedenti capite diximus, qualem fiduciam in Christi Redemptione habere possumus, nisi fides præcedat, qua credamus illum esse filium Dei, & pro hominum salute incarnatum & passum? Hæc ergo fides omnium gratiarum fundamentum est, nec aliud ponere possumus, ut inquit Apostolus in 1. ad Corinth. cap. 3. & Augustinus de Fide, & Op. cap. xv.

OBJECTIONES CONTRARIÆ REFUTANTUR.

8.
Objectiones
contra
primam pro-
positionem.

Multa quidem adversus primam propositionem obijciunt hæretici, sed possunt omnia ad tria capita reduci. Primum est, quod Apostolus ad Rom. i. 11. 28. docet *justificari hominem per fidem sine operibus legis*; de quo loco plura in prima propositione: & quod præsertim obijciunt, scopus Apostoli est demonstrare justificationem gratis haberi, quoniam si quis ex operibus justificatur, *habet gloriam, sed non apud Deum.* Hinc est, quod etiam Tridentinum Concilium Sess. vi. cap. 8. definit, *nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fidem, sive opera, ipsam justificationis gratiam promereri.* Et Augustinus de Fide, & Operib. cap. xiv. num. 21. inquit: *Sciat quisque per fidem se posse justificari, etiamsi legis opera non præcesserint.* Sequuntur enim *justificatum, non præcedunt justificandum.* Alterum caput est, quod plura Scripturæ loca fidei justificationem, atque salutem tribuunt, ut ad Rom. 1. 17. *Justus ex fide vivit.* x. 10. *Corde creditur ad justitiam.* Matth. ix. 22. *Fides tua te salvam fecit.* Et si dixeris hæc accipienda esse de

fide, quæ operatur per dilectionem, extat Luca viii. 50. apertus textus solam fidem commemorans, nempe: *Crede tantum, & salva erit.* Quare Augustinus lib. 1. ad Bonif. cap. 21. de Sanctis veteris testamenti ait: *Quantalibet fuisse virtutis antiquos prædices justos, non eos salvos fecit, nisi fides Mediatoris.* Tertium caput est, quod Patres à sola fide salutem agnoscunt. Legatur Chrysostomus Orat. de Fide & lege, Tertullianus de Baptismo, Augustinus ipse quæst. 76. ex lxxxiii. Ex his talis objectio consurgit. Si justificationem præcederet aliqua liberi arbitrii dispositio, non esset gratia, sed merces; neque recte Scripturæ ac Patres fidei tantum ipsam justificationem tribuerent. Id omni procul dubio falsum est. Nulla ergo liberi arbitrii dispositio justificationem præcedit.

Resp. juxta Apostolum justificari quidem hominem per fidem, sed per illam fidem, quæ per dilectionem operatur; atque eo tantum sensu excludi opera, quatenus in se inspecta nullatenus ad justitiam perducunt, omnemque vim ac robur præveniente gratia recipiunt. Explicatum id paulo supra ejusdem Apostoli, & S. P. Augustini expressissimis verbis. Affirmamus propterea hominem justificari gratis per fidem, etiamsi justificationem præcedat timor, spes, dilectio, & contritio, *Quia ipsa fides, unde incipiunt bona, quæcumque sunt, merita, gratuitum donum Dei est:* inquit Epistola ad Sixtum 150. nunc 194. num. 9. Gratia prædicator Augustinus. *Et quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides, ac per hoc ab illo sunt nobis opera justitiæ, à quo est fides, de qua dictum est, Justus ex fide vivit,* inquit idem Augustinus de Grat. & libro cap. vii. num. 18. Atque recte monet Apostolus, *ne quis gloriatur*; quoniam, cum ipsa fides sit donum Dei, non possunt homines dicere: *Ideo accepimus gratiam, quia credimus, tanquam sibi fidem tribuentes, gratiam Deo,* inquit eo loco Sanctus Pater: quemadmodum inaniter quidam Judæorum jactabant se ad fidem Christi ob circumcisionem fuisse vocatos.

Eadem profecto mens est Tridentinorum Patrum; nam sacrosancta Synodus paulo ante ea verba, *Nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur,* dispositiones, quas justificatio consequitur, enumerat. Deinde per omnia Augustino cohærens inquit: *Cum Apostolus dicit justificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu*

R 3

9.
Solvuntur

10.
Per

intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiae Catholica sensus tenuit, & expressit, ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanae salutis initium. Illam quoque rationem addit, quam affert Apostolus, Quoniam si justificatio gratia est, jam non ex operibus, ut idem Apostolus inquit, alioquin gratia jam non est gratia. Cum itaque dictum illud Apostolicum non sit accipiendum de operibus à gratia Christi profectis, quibus inesse rationem meriti Synodus ipsa definit, sed tantum de iis, quae fiunt absque praevenientis gratiae adjutorio, à quo justificationis exordium sumendum est; sequitur apertissime Concilium, ubi ait neque fidem, neque opera justificationis gratiam promereri, aut loqui de fide prorsus informi & mortua, quae ad justitiam nihil magis, quam donum linguarum, aut prophetiae, aut scientiae, si nihil adsit Christianae dilectionis, potest conferre; aut saltem de merito de condigno, quo carent opera ante justificationis gratiam patrata. Legite Estium in III. & IV. caput Paulinae ad Romanos Epistolae.

II.
singula

Habent sensum eundem verba Augustini scribentis de Fide & Op. cap. XIV. num. 21. quod opera non praecedunt, sed sequuntur justificatum: opera nempe, quibus aeterna vita tanquam merces rependitur. Enimvero ibidem inquit Apostolum tribuentem justificationem fidei, definire, non quamlibet fidem, qua in Deum creditur sed eam salubrem planeque Evangelicam, cujus opera ex dilectione procedunt. Deinde supra cap. VIII. num. 8. ostenderat in baptizandis requiri poenitentiam ex verbis Act. II. 38. Agite poenitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum, &c. Requirit etiam cap. IX. & seq. servandi mandata propositum. Ait praeterea citato num. 21. se de hac quaestione prolixius in libro de Spiritu & litera disputasse. Quid autem hoc in loco Augustinus? Cap. IX. num. 15. ait: *Justificati gratis per gratiam. Non itaque justificati per legem, non justificati per propriam voluntatem; sed justificati gratis per gratiam ipsius, non quod sine voluntate nostra fiat; sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem, &c.* Apertissime itaque docet Augustinus hominem gratis justificari, & opera justificationem non praecedere, quoniam prior est gratia, quam meritum; ac bona voluntas, & quidquid justificationem praecedat praesupponunt gratiam praevenientem.

Solvuntur ex dictis, quae secundo loco obijciuntur. Dum enim Scripturae Membra 12. ac Patres fidei justificandi vim tribuunt, accipiendi sunt de fide, quae per dilectionem operatur, & in quantum fides est primum gratiae donum, per quod cetera impetrantur. Superiori capite confimiles Scripturae textus protulimus, etiam timorem Domini, spem, charitatem, & conversionem cordis praecipientes. Fidem ergo justificare fatemur, solam atque informem negamus ad justificationem sufficere. Oppositum sane non evincunt ea verba apud Lucam VII. 50. crede tantum, & salva erit. De salute filiae principis synagogae, ejusque à mortuis excitatione, non de justificationis gratia, ista prolata sunt: ac possunt etiam operarii iniquitatis, ut colligitur ex Matth. VII. 22. virtutes multas in Christi nomine operari; ideoque alia fides ad patranda miracula, alia ad sanctificandas animas est necessaria. Sanctus autem Augustinus dum I. libro ad Bonif. cap. XXI. ait antiquos justos non nisi fide Mediatoris salutem consecutos, redarguit Pelagianos autumantes, quod veteres Patriarchae salvi facti fuerint absque Christi gratia; quare per τὸ, *nisi fides*, excludit opera solius naturae viribus facta, non auxilio gratiae, ac per fidem in futurum Reparatorem perfectam: quod commonstrant haec verba paulo post apposita: *Per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus nos salvos fieri, quemadmodum & illi: hoc vos non vultis inimici gratiae Christi, ut eadem gratia Jesu Christi salvi facti credantur antiqui; sed distribuitis tempora secundum Pelagium, in cujus libris hoc legitur; & ante legem dicitis salvos factos esse per naturam, deinde per legem, postremo per Christum, quasi hominibus duorum superiorum temporum, ante legem scilicet, & in lege, sanguis Christi non fuerit necessarius &c.*

Eadem plane significatione affirmarunt Patres hominem sola fide justificari 13. exclusis operibus factis absque gratia; aut si mors, vel impedimentum aliquod superveniat, sola fide ab operum consummatione, sed non à bona voluntate, ac mandata servandi proposito sejuncta: id est, fide illa, quam Hieronymus in Dialogo Orthodoxi & Luciferiani appellat *devotam in Deum animam*, & per quam dicimur in sacris literis credere, non mente tantum, sed etiam corde; ut Act. VIII. 37. & ad Rom. X. 10. *In Evangelio enim voluntas quaeritur, quae etiam si*

etiamsi effectum non habuerit, primum non amittit: inquit idem Hieronymus in caput xii. Matthæi. Hanc esse Augustini mentem in libro lxxxiii. quæst. Q. 76. præter ea, quæ supra ex eodem loco produximus, hæc verba confirmant: *Quod si cum crediderit, mox de hac vita decesserit, justificatio fidei manet cum illo: nec præcedentibus ejus operibus, quia non merito ad illam, sed gratia pervenit; nec consequentibus, quia in hac vita esse non finitur.* Idem docet Chrysostomus pertractans eo loci de Latrone, qui tempus recte operandi non habuit; propriam tamen iniquitatem confessus est, & regnum Christi speravit & petiit, ut narrat Evangelica Historia, & in eloquentissima de ipso Latrone Homilia idem Chrysostomus. Inquit de hoc Latrone Cyrillus Hierosolym. Catech. xiiii. *Pellet juste agere latro, sed venit mors.* Tertullianus denique loquitur de fide per charitatem formata, quam integram vocat. Tribus ergo hæreticorum objectionum capitibus hæc tria Orthodoxæ doctrinæ opponuntur; quibus præmissæ argumentationis explicatur major propositio, minor autem apertissime refutatur.

14.
Objectiones contra
2dam propositionem.

Argumenta, quæ urgentur ab hæreticis adversus secundam propositionem, possunt pariter ad tria capita revocari, ad exemplum Paralytici ex Evangelio depromptum, ad Apostolicam Divi Pauli doctrinam, atque ad fidei definitionem & firmitudinem. I. De Paralytico legimus Matth. ix. 2. dictum illi à Domino: *Confide filii, remittuntur tibi peccata tua.* Fides itaque per quam delentur peccata, nihil est aliud, quam firma in Christum fiducia. II. Apostolus in prælaudata ad Romanos Epistola de fide, qua justificatus est Abraham, cap. iv. 16. ait: *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio:* his verbis commendat Paulus fidem duntaxat promissionis divinæ. Addit versu 18. *Qui contra spem in spem credidit;* atque hic pariter spes firmissima designatur. Sequitur versu 20. 21. 22. *In promissione Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens, quia quæcumque promissit potens est facere. Ideo & reputatum est illi ad justitiam.* En majori verborum expressione declaratur, quod Abraham justificatus sit, ob fidem plenissimam, & certam sine animi fluctuatione fidentiam. III. Fidem ita nobis describit idem Apostolus in Epistola ad Hebræos cap. xi. 1. *Est autem fides sperandarum substantia re-*

rum; ubi Græcum vocabulum *ὑποκειμένη*, substantia, commonstrat fiduciæ constantiam, ac firmitatem: de qua etiam Jacobus cap. i. 6. inquit: *Postulet autem in fide nihil hæsitans;* ubi ostendit fidentia firmitudinem à Deo omnium gratiarum dona impetrare. Exemplum itaque Evangelium, doctrina Apostolica, ipsaque Fidei natura ac potestas demonstrant, quod justificationis exordium à sola fide divinarum promissionum sit repetendum.

Resp. ad r. nos pariter, ut diximus cap. præcedenti, spem & fidentiam exigere ad justificationem obtinendam; cum Tridentina Synodus iisdem verbis Matth. ix. *Confide filii, remittuntur tibi peccata tua,* doceat sess. vi. cap. 6. disponi ad justificationem impios, dum peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiantur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore. *De hac dispositione scriptum est (inquit ibidem sacrosancta Synodus) Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit. Et, Confide filii, remittuntur tibi peccata tua.* Negamus tamen probari exemplo Paralytici, quod initium justificationis sit fides promissionum, & quod hæc debeat in nobis excludere omnem formidinem. Cur enim tanta in Paralytico, & in iis, qui eum ad Christum adduxerant, spes & fiducia, ut una cum grabato submitterent illum è recto; nisi quia Redemptoris fama longe, lateque diffusa, & accedente fidei illustratione, credebant revera ipsum esse Christum, & omnipotentia esse præditum? Hæc ergo spes, hæc fiducia non fuit collati beneficii prior causa, quia jam fidem Christi ex auditu conceperant. Quod si potuit paralyticus omnem exuere dubitationem, quoniam sine verborum ambiguitate Dominus illi impendebat remissionem peccatorum; non est idem affirmandum de nobis, quibus non tribuit absolutionem ipse Christus videns, ut in paralytico, fidem nostram, spem, animique dolorem: sed absolutionem nobis impendunt Sacerdotes, quos latet interior cordis nostri contritio; ideoque non expellunt à nobis omnem prorsus formidinem. Ergo paralytici exemplum perperam opponitur ab hæreticis.

Idem asserendum est de verbis Apostoli, quorum sensus liquet ex præcedentibus responsionibus. Ait enim Paulus firmam esse promissionem ex fide: quia ad Chri-

15.
Refutantur.

16.
Per omnia.

Christi hereditatem non solum vocantur Judæi, quorum Abraham est Pater secundum carnem; sed etiam Gentes, qui per fidem reputantur in semine; ideoque promissio facta Abraham etiam super nos confirmatur, quia non per circumcisionem, sed per fidem dictas est *Pater multarum gentium*. Quid hæc, quæso, ad inanem fiduciam hæreticorum, cum Apostolus in genere tantum affirmet factam promissionem *omni semini*, non autem singulos in individuo posse firmiter credere, se nactos esse gratiam Abraham semini repromissam? Quod addidit, *Contra spem in spem credidit*, significat tantum Abraham præter spem naturæ credidisse se consecuturum à Domino sobolem, tametsi erat corpus ejus emortuum, cum fere centum esset annorum, & emortua pariter esset vulva Saræ, ut ipse Apostolus ibidem ait. Atque his confirmat, quæ supra dixerat, nonnisi per gratiam, & per fidem constitui Abrahami posteros, adversus Judæos carnalem propagationem, & carnis circumcisionem jactantibus. Ea autem, quæ sequuntur versu 20. & sequentibus, retorquentur in Adversarios. Primo, quia per Apostolum, Abraham non *hesitavit diffidentia*, sed credidit nasciturum sibi filium, cum fere centum esset annorum, quoniam plenissime sciebat posse Deum facere quæcunque promisit; non fuit ergo fidentia Abrahami initium justificationis ipsius, sed potius effectus fidei, qua in Dei veracitatem, & omnipotentiam credebatur. Deinde huic fidentiae accesserat obedientia, qua jam ambulaverat coram Domino, & exierat de cognatione sua; quomodo ergo hæc sola fiducia Abrahamum justificavit? Præterea si Abraham non hæsi-

tavit diffidentia, quia tam aperte Deus ei revelavit futurum, ut Sara nonagenaria pareret filium; quo pacto seclusa revelatione divina potest haberi firmissima sine ullo timore fiducia? Demum si Apostolus de fide, qua Abraham credidit Deo prænuntianti partum Saræ, Gen. xvii. cum esset annorum 99. ait: *Ideo reputatum est illi ad justitiam*; ergo idem Apostolus non loquitur de prima Abrahami justificatione, & hæc recipit augmentum, quod hæretici negant; quia de ipso Abraham dictum est, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, Genes. xv. 6. cum ageret annum ætatis suæ 84. Sed de justitiæ certitudine atque incremento plura cap. ultimo.

Postremum argumentum nihil probat, & in hæreticos retorquetur. Si confusamus Græcos Patres, fides dicitur *ἐπιστάσις ἐκπιζουμένων*, *sperandarum rerum substantia*, metonymice, in quantum præstat ut menti firmiter hæreant quæ non videntur, & nondum subsistunt, ut est resurrectio mortuorum, & immortalitas corporum. Ita Chrysostomus, Theophylactus, & Theodoretus in caput xi. Epist. ad Heb. nec repugnat Augustinus Tract. lxxix. in Joannem. Alii ita hunc locum interpretantur, ut fides sit spei nostræ basis & fundamentum. Jacobus docet, ut orans Deum non sit hæsitans, nihil disceptans de fide, & quemadmodum habet Græcus, *διακρινόμενος*, *dijudicans*, atque in dubium revocans Dei potentiam, & promissionem. Profecto nequit ex his inferri, aut solam fiduciam justificare, aut orantes Deum non posse de propria conscientia titubare ac timere.

17.
Membra.

CAPUT VI.

Exponitur Hæreticorum, atque Catholicorum de bonis operibus, illorumque meritis dogma.

SUMMARIUM.

- | | |
|---|---|
| 1. Mens Hæreticorum. | 11. 2da conditio irritatur. |
| 2. Doctrina Catholicorum. | 12. & 13. Tertia conditio refutatur. |
| 3. Refutatur prima propositio Hæreticorum. | 14. Explicatur textus S. Pauli. |
| 4. Rejicitur altera propositio Hæreticorum. | 15. 4ta conditio reprobat. |
| 5. Probat veritas Catholica. | 16. Addunt aliqui Hæretici conditionem 5tam. |
| 6. Quid sit meritum. | 17. Quot requirantur conditiones ad opus meritum in sensu catholicorum. |
| 7. Rejicitur opinio Calvinii. | 18. usque 26. examinantur conditiones. |
| 8. Meritum de condigno, & de congruo. | 27. Quid requiratur ad meritum de congruo. |
| 9. & 10. Prima conditio ab Hæreticis ad opus meritum requisita rejicitur. | |

HÆRE-

1.
Mens Hæreticorum.

HÆRETICORUM circa bona opera hæc est sententia : Omnia hominum opera, si in sua dignitate censeantur, nihil esse aliud, quam fordes & inquinamenta. Ita scribit libro III. Instit. Calvinus. Et Lutherus pariter art. 33. asserit, justum in omni opere bono peccare. Moventur illi ex quo nemo possit in hac vita perfecte legem implere, ut divina Scriptura, & Patres omnes testantur. *In multis labimur omnes*, inquit cap. III. Jacobus; & Salom. VIII. primi Regum, *Non est homo, qui non peccet*. Justitias nostras panno menstruæ æquiparari à Propheta, diximus supra cap. 3. Etiam iustis orandum esse, *Dimitte nobis debita nostra*, demonstratum est cap. 6. præcedentis libri. Ex Græcis Patribus, non esse aliquem inter homines qui non delinquat, docet in XI. caput ad Rom. in XII. Epist. I. ad Corinth. Chrysostomus. Ex Latinis Cyprianus in Exposit. orat. Dominic. August. de Peccat. merit. lib. 2. cap. 7. Greg. lib. IX. moral. cap. 26. Horum autem, aliorumque testimonia tam aperta sunt, ut nequeant in dubium revocari.

2.
Doctrina catholicorum.

Catholici, econtra plura dari opera, quæ nullatenus peccata sunt, longe meliori sensu propugnant, ac talia esse censent illa omnia, quæ à nobis fiunt secundum legis præscripta, neque à malæ cupiditatis radice proficiuntur. Id probant literarum sanctarum, ac Patrum auctoritate suffulti. *Respexit Deus ad Abel, & ad munera ejus*, ut legitur cap. IV. Gen. id est, *grata hæc habuit, ac laudavit*; quemadmodum exponit Hom. 18. Chrysostomus. Dicitur Noe cap. 6. *invenisse gratiam coram Domino*: ac deinceps ali Patriarchæ dignis laudibus celebrantur. Job appellatur cap. I. *homo simplex & rectus, timens Deum, ac recedens à malo*. Ait de se ipso David Ps. 118. *Ab omni via mala prohibui pedes meos*. Magdalena Christi pedes inungens dicitur Matth. 26. *bonum opus operata*. Paulus ad Titum III. dicit fidelium opera *bona & utilia hominibus*. Jacobus cap. 2. repetit justificationem ab ipsis operibus. Patres quidem omnes ad bene operandum nos vehementer hortantur; Justinus disputans cum Tryphone, Irenæus lib. IV. H. 71. Chrysostomus Hom. 30. in Joan. Augustinus toto libro de Fide & Operibus. Fieri istiusmodi hortationes ut magis sceleribus iniquemur, superat rationem ac fidem nostram.

3.
Refutatur
ima propositio
Hæreticorum.

Momenta sane hæreticorum difficile non est refutare; si advertas aliud esse, hominem quamvis justum aut negligentia,
R. P. Berti Theol. Tom. III.

aut alia causa, dum etiam sanctis operibus incumbit, plura venialia peccata committere; aliud sancta opera vel à mala radice procedere, vel esse legis, præceptorumque transgressionem, vel esse inspecta dignitate sua damnabilia. Hoc postremum jure negamus; quoniam quisquis recte operatur, ducitur spiritu Dei, servat mandata, redditque se dignum remuneratione & corona. At primum non diffitemur; nam à radice alia, à qua minime exoriuntur opera bona, id est ab infirmitate atque ab inharrente concupiscentia, facile oritur defectus aliquis, pro quo nobis divina misericordia est continuo imploranda. Hac ratione in multis omnes labimur, & oramus quotidie, *Dimitte nobis debita nostra*: sed vide præcedentis libri caput 2. ac 6. Porro quod inquit Heterodoxi, quolibet peccato, quantumvis minimo, penitus justitiam labefactari, diluatur libro XXI. cap. 8. ubi demonstrabimus dari peccata naturâ suâ venialia. Locus Isaia LXIV. expositus est paulo supra cap. 3. Ibidem præterea propheta commendat justorum opera, dum ait versu proximo: *Occurrissi laetanti, & facienti justitiam: in viis tuis recordabuntur tui*. Prior itaque hæreticorum assertio, quod omnia opera hominum inquinata sint, merito à Tridantina Synodo fuit proscripta sess. VI. can. 25. meritoque à nobis refellitur.

Altera hæreticorum propositio est, bona opera non esse ad salutem necessaria: quod Novatores solent diversa ratione explicare. Nam quidam autumant justum non adstringi ad præceptorum observationem; quod scriptum sit ab Apostolo 2. ad Corinth. V. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas*: & 1. ad Timot. I. *Iusto non est lex posita*. Verum hæc, & consimilia ita sunt accipienda, ut justus non coacte, sed lubenter impleant mandata, ut exponam cap. 2. libri proximi. Hanc ergo hæreticorum assertionem nunc ommitto. Flacci, Jenensium, & Hinckelmanni opinatio, quod bona opera ad salutem nullo pacto sint necessaria, ut vidimus cap. IV., rejicitur à cæteris Protestantibus. Hinc necessitatem bonorum operum confessi sunt in Confess. Saxonica de qua legendus Du Hamel Tom. 3. pag. 796. Videtur mihi Gerardus Vossius in Thesibus habitis in Academia Leidensi omnem suorum fraudem detegere. Is inquit bona opera esse homini Christiano triplici nomine necessaria, primo ut Christum glorificet; deinde ne ob bonorum operum

4.
Rejicitur
altera propositio
Hæreticorum.

S s

rum

rum neglectum amittat bonam conscientiam, tandem ut proximum charitatis officiis studeat lucrificare. Negant igitur necessitatem bonorum operum, quasi his apprehendatur vita aeterna, quam nulla ratione bonis operibus habeamus iustum promereri opinantur.

5.
Probatur Veritas Catholica.

Ergo doctrinam illorum, qui bona opera prorsus rejiciunt, sensu unanimi Catholici omnes repellunt. Ducuntur invictissimis argumentis. Primum est, quod nobis, ut bene operemur, præcipitur, II. 58. Matth. 5. Marc. 8. Joan. 15. ad Coloss. 3. atque in omni fere Scripturarum sanctarum pagina. Sufficit animadvertere, quod non sit amicus Christi, qui ejus mandata non servat, dicente eodem humani generis Reparatore apud Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Quare sapienter unumquemque commonet beatus Jacobus cap. 1. *Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Alterum argumentum est, quod fides sola ad salutem non sufficit, dicente eodem Apostolo in fine sequentis capitis, *Fides sine operibus mortua est.* Plura huc spectantia fuerunt in articulo superiori producta. Tertium argumentum est, quod vita aeterna non nisi bonis operibus rependitur; summus enim Judex Matth. 25. dicitur est electis: *Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* De iniquis vero S. Petrus in altera Epistola cap. 2. *Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.* De quo, aliisque Scripturarum locis, legendus est Augustinus capite de Fide & Operibus quarto ac vicésimo. Postremum argumentum peti potest ex Patrum traditione. Nam Chrysostomus orat. v. adv. Anomæos ait: *Dogmatum salubritati addamus illam, quæ in vita & operibus est, puritatem, ne dimidiata tantum habeamus ea, quæ ad salutem perducunt.* In Epistolam ad Romanos cap. viii. *Fieri non potest, ut salvetur, qui post fidem torpescit.* Et libro iv. de Sacerd. *Nihil lucri ex sana fide, si vita sit corrupta.* Ambros. in cap. iv. Epist. ad Hebræos; *Non sufficit fides, sed debet addi vita fidei condigna.* Augustinus cap. vii. de Grat. & lib. arb. eos reprehendit, qui putant asserere Apostolum scribentem ad Romanos: *Sufficere homini fidem, etiamsi male vivat, quod absit, ut sentiret Vus electionis.* Magnus Gregorius in Epist. ad Francorum Reges Theodoricum, &

Theobertum: *Si vita desit, fides meritum non habet, beato Jacobo attestante, qui dicit, Fides sine operibus mortua est.* Atque huc spectant omnia, quæ dicta sunt capite præcedenti. Quum hæc satis aperta sint, & consentientem habeamus magnam Adversariorum partem, minime negantium bonorum operum necessitatem; totum, ni fallor, dissidium in hoc situm est, quod hæretici denegent homines per bona opera posse aliquid promereri, & ad aeternam vitam illa tantum requirant, vel quatenus sunt signa fidei, vel ob triplicem rationem superius à Vossio explicatam; Catholici autem firmiter teneant ipsam aeternam vitam bonis operibus ut causæ meritorie à Deo promitti, atque rependi. Quam ob rem puto hæc per pauca tali methodo atque ordine de necessitate operum à me exposita sufficere ad dirimendam omnem in hac materia controversiam, si accurate attendantur quæ de operum merito nunc proponam.

DE MERITO.

Ut à ratione nominis exordiar; Calvinus in III. Instit. cap. 15. nomen meriti ait fastuosissimum esse, à Scripturis extraneum, & ab aliquo *Sophista rabula* inductam. Nimum profecto in Scholasticos homo iste excañdescit, rabula ipse, rarusque latrator. Ajebat Hugo Grotius in Animadversiones Riveti Artic. 6. de hoc vocabulo meriti, *Voces ab antiquitate usurpatas commode interpretari, non autem morose rejicere, pia est modestia.* Jam unde Meriti nomen derivatum sit, Calvino demonstratur. Illud accepimus ex sacris literis: ex Ecclesi. xvi. *Omnis misericordia faciet locum unicuique, secundum meritum operum suorum:* ex innumeris aliis locis, quæ commemorant justorum mercedem, capite proximo proferendis. Unde enim præmium, quod datur pro labore, merces dicitur, nisi à merendo? Eadem voce usi sunt fere omnes Ecclesiæ Patres. Cyprianus de Præceptis Ecclesiæ, inquit: *Præceptis obtemperandum est, ut accipiant merita nostra mercedem.* Ambros. 1. de Officiis cap. 15. *Meritum præmia remanent post mortem.* Augustinus Epist. ad Sixtum: *Vita aeterna meritis præcedentibus redditur.* Meriti ergo nomen nobis Dei verbum ac Patrum sententiæ tradiderunt.

At quoniam Calvinus parum sibi constans postea inquit vetustos Ecclesiæ Scriptores hujus voculæ abusu materiam erroris posteris tribuisse; vindicato

6.
Quid sit meritum.

7.
Rejicitur opinio Calvini.

Meriti

Meriti nomine, de ipsa jam re differamus. Nos meritum hac definitione describimus: *Meritum est bonorum operum, quæ sunt ex gratia, quædam dignitas aut præstantia, ob quam illis sive ex decetia, sive ex justitia rependitur ali- quod præmium pertinens ad vitam æternam.* Diximus ad vitam æternam, nam bona temporalia, cum bonis æque ac malis communia sint, nequeunt esse bonorum operum retributio, nisi sub ea tantum ratione, quod ad salutem æternam possunt auxiliante gratia ordinari, veluti dum quis utitur divitiis eleemosynam largiendo, corporis animique valetudine, orando, atque exercendo pietatis, aliarumque virtutum officia. Diximus etiam, *quæ sunt ex gratia*; quoniam, ut constat ex disputationibus adversus Pelagianam, ac Semipelagianam hæresim, nullum sine gratia opus aut fidem, aut justificationem, aut æternam vitam promeretur. Diximus præterea, *sive ex decetia, sive ex justitia*; quippe non omne meritum talem habet dignitatem, ut illi merces ac præmium servatâ æquitate debeatur, sed complura sunt imperfecta & exigua, quibus præcedentibus donâ largitoris ob profusam ejus liberalitatem solent rependi; ut dum bonæ voluntatis conatibus retribuitur gratia operationis, huic vero justificationi.

8. Duplex propterea *meriti* genus distinguimus; quorum unum appellatur *meritum de condigno*; alterum *meritum de congruo*. *Meritum de condigno* est illud, cui ex justitia retribuitur æterna vita; atque locum habet in solis justificationis, & habitualem gratiam supponit. De hoc merito ait Apostolus ad Tim. iv. *Reposita est mihi corona justitiæ.* At *meritum de congruo* illud est, cui ex sola decetia remuneratio confertur: & tale meritum habetur etiam in peccatoribus, dum gratia præveniente excitati, fide, spe, & dilectione ad justificationem disponuntur. De hoc merito loquuntur Concilia & Patres, dum definiunt contra Pelagianos: *Gratiam non dari secundum merita nostra*; ut demonstravimus supra libro xiv. de H. Pelag. cap. 12. Non sunt hæc nomina, *Meritum de congruo*, & *Meritum de condigno*, alicujus recentioris Scholastici commentatio; cum iisdem utatur etiam Guilelmus Arvernus apud Isacium Habertum in Theologia Græcorum Patrum pag. 445. Floruit autem Guilelmus circa annum 1240. duobus integris sæculis, antequam Lutherus & Calvinus ad Religio-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

nis, & Christiani nominis dedecus nascerentur. Ac meritum *de condigno*, quod proprium meritum est, etiam ex sacris literis nomen accepit, ubi dicitur operarius *dignus mercede sua*, Matth. x. & qui non sunt inquinati, appellantur *digni* ut cum Agno ambulent in *Albis*, Apoc. 111. Meritum vero *de congruo* necessum fuit, ut à priori distingueretur, & Pelagiana præsertim dogmata fecernerentur à Catholicis, hoc ipso vocabulo, aut alio consimili designare. Id nos, dum pronuntiamus vocem *meriti*, volumus insinuare auditoribus.

Hæretici merendi vocabulum prorsus damnare non audent, eoque utuntur in Confessionibus suis, ut liquet ex Harmonia Confess. sect. 9. Respuunt tamen illud, tanquam ambiguum, & superbiæ nomine periculosum. Atque ad rem quod attinet, statuunt falso, & impie sentire, quotquot bonis operibus censent æternam vitam retribui justitiæ debito. Hoc est præcipuum inter nos, illosque dissidium, in quo an nostra, an illorum melior sit causa, nequit definiri, nisi attendantur necessaria ad meritum conditiones.

OPERIS MERITORII CONDITIO- NES JUXTA DOCTRINAM HÆ- RETICAM.

Quatuor sunt conditiones, quas requirunt hæretici, ut bona opera possint mereri vitam æternam; illasque præceteris enumerant, atque exponunt Forbesius de Justificat. lib. v. cap. 3. & Vossius disput. iv. Leidens. Prima conditio est, inquit, quod opera sint undequaque perfecta, tam graduum, quam partium ratione. Videtur hæc conditio consentanea rationi, eo quod justitia postulet inter datum atque acceptum æqualitatem. Præterea si opera bona non merentur *ex condigno* justificationem, quia sunt imperfecta, neque habent eandem dignitatem; multo minus promereri poterunt vitam æternam, cum hæc sit ipsa justificatione longe perfectior. Victoriæ canit Vossius ob quamdam Joannis Færi sententiam in Act. cap. xv. *Apostoli concludunt, quod fides justificat, non opera, neque lex. Cur fides? Quia innititur gratia, & misericordia Dei, promissis Dei, meritis Christi. Cur non justificat lex? Quia nemo eam servavit. Cur non opera? Quia imperfecta sunt. Hæc quidem Summa totius Concilii Apostolici.*

9. Prima conditio ab hæreticis ad opus meritorium et-
quisita.

10.
Rejicitur.

Hanc priorem conditionem perperam statuere nituntur. Quamquam enim opera in se spectata, atque, ut Scholastici loquuntur, *materialiter* imperfecta sint, & justus sæpenumero in venialia crimina prolabatur; ut per bona opera vitam consequatur æternam, sat est, quod justus operans habeat per gratiam *habitualement* tantam dignitatem ac perfectionem, ut per istam opera possint cum promissa mercede æquiparari, ac sint æternæ vitæ quasi radix & semen. Nam etiam Christi passio, si tantum attendas patibulum Crucis, sanguinisque effusionem, finita est, nec omnium Martyrum excedit cruciatus; at inspecta tamen dignitate personæ, omnem exaltationem promeruit, & magis efficax fuit, quam passiones Martyrum univerforum. Ergo non opera justorum quantum ad solam officiorum exhibitionem spectanda erunt, sed quantum ad excellentiam virtutis illis dignitatem tribuentis. Minimum quidem est semen quercus, at producit proceram arborem; & aqua suapte natura per meatus terræ dilabitur, sed in canali compressa ascendit ad altitudinem scaturiginis. Reperitur in justo Spiritus sancti charisma, atque *semen Dei manet in eo*, 1. Joan. 3. in eo pariter est *fons aquæ salientis in vitam æternam*, Joan. 4. Igitur ad hæreticorum argumentum petiit ex definitione justitiæ, etsi responderi posset cum D. Thoma in 2. dist. 27. art. 3. non reperiri inter Deum & creaturam justitiam *commutativam*, quæ exigit inter datum, & acceptum æqualitatem, sed solam justitiam *distributivam*, quæ postulat solam condignitatem, proportionis servandæ in distributione præmiorum, ita, ut majori merito major compensatio, minori minor retribuatur; respondeo dari inter bona opera, & vitam æternam æqualitatem, non *entitatis*, sed virtutis. Id non valet de operibus, quæ præcedunt justificationem; quoniam in iis deest principalis conditio ad meritum *de condigno*, id est, status gratiæ sanctificantis. Joannis Feri doctrinam ab Hispanis Censoribus in Complutensi editione pluribus in locis castigatam non tenemur amplecti. Locus tamen, quem Voslius tantâ confidentia objectat, accipiendus est de operibus sine gratia patris, quæ *gratiæ & meritis Christi* non innituntur, quemadmodum demonstrat verborum ac sententiarum antithesis.

II.

II.
2da conditio
irritatur,

Altera ad meritum conditio juxta hæreticos est, quod opus meritum

sit prorsus indebitum, quia sub merito non cadunt ea, ad quæ obstringimur. Conditionem istam requiri putant, quoniam Christus Lucæ xvii. 10. inquit: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus.* Deinde Theophylactus in hunc locum ait: *Servus si non operabitur, dignus est multis plagis: cum autem operatus fuerit, contentus sit quod plagas effugerit.* Præterea Bernardus in libro de quadruplici debito docet sic opera nostra deberi Deo, ut posset illa citra præmii spem exigere à nobis. Addunt exemplum, quoniam subditus non meretur, si præstet principi obedientiam; nec filius, si parentibus debitum exhibeat obsequium.

Verum & hæc conditio male constituta est. Si enim admittatur; nec opera Christi fuerunt meritória, propterea quod debebat ipse quoque præcepta Patris implere. Oportet ergo in bonis operibus distinguere ipsorum debitum à merito bonæ voluntatis: cum enim Deus hominem condiderit liberi arbitrii, ac dominum suorum actuum, neque ad bene operandum quemquam impellat necessitate; habetur ratio meriti non à conditione servili, sed à dominio liberæ voluntatis. Ac ideo in his, quæ necessitate fiunt, nihil esse meriti non solum fatemur, verum etiam contra Jansenianos tanquam dogma fidei argumentis pluribus demonstravimus. Itaque allatum servorum, filiorumque exemplum in hæreticos retorquetur. Merentur plane; & magis filius, quam servus; quia licet plus debeat patri, majori amore & alacritate mandatis ejus obtemperat. Causa itaque meriti non est opus quod debetur; sed operis quod debetur libera & non coacta executio. At ad textum Lucæ respondendum est modo. Ipsum duplici ratione adversus Heterodoxos urgere possumus. Ait Evangelista: *Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis;* igitur omnia præcepta servari possunt. Addit: *Quod debuimus facere fecimus;* igitur qui servat præcepta non peccat, sed facit quod debet. Debemus autem dicere etiam post præceptorum observationem, *Servi inutiles fuimus;* primum quia ex opere nostro nihil Deo accessit utilitatis & lucri: deinde quia nullum bonum opus propriis viribus sine gratia auxiliante potuissimus efficere; insuper quia cavendum nobis est, ne confurgat ex bonorum

norum operum aestimatione tumor superbiae: ulterius quia poterat nobis Deus mandata proponere, nulla repromissa mercede: quo sensu loquuntur Theophylactus ac Bernardus. Vulgatis his responsionibus addo, Christum apud Lucam exemplo servi, qui tantum imperata domini facit, hortari Apostolos cupientes fidei virtutisque augmentum ad sollicitudinem ac vigilantiam, ne ad instar servorum nutum ac praeceptum attenderent; cum sit inutile operari invito animo, voluntatis autem bonae indicium sit studiosa sollicitudo. Sic & Petrus hortatur Pastores Ecclesiae Ep. 1. cap. v. 2. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie.* Consimilem habet sententiam Chrysostomus in 1. ad Corinth. ix. 16. ac Plautus Stichus:

Qui manet ut moneatur semper servus homo officium suum,

Non voluntate id facere meminit, servus is habitus baud probus est.

Denique hortatur Dominus etiam ad perseverantiam; nam servus inutilis hic, & Matth. xxv. 30. idem est ac cessator, vertente Syro apud Grotium *בטל*. Qui ergo mandata servaverit, non coacte, sed voluntarie, ac perseveraverit usque in finem, non erit servus inutilis, sed audiet à Domino: *Euge serve bone, & fidelis, &c.* Matthaei xxv. 21.

III.

12.
gĩa Condi-
tio.

Tertiam Bonorum operum merita, juxta haereticos, conditionem habere debent, ut illa plane vel imprimis sint nostra, non ejus, à quo expectamus mercedem. Bona autem opera, licet sint à nobis tanquam à voluntario instrumento, sunt principaliter Dei: quod ostendit testimonium illud Apostoli 1. ad Corinth. xv. 10. *Amplius quam omnes illi laboravi, non ego, sed gratia Dei mecum.* Hinc vita aeterna dicitur *Gratia* ab eodem Apostolo ad Rom. 6. atque ab Augustino in Epist. ad Sixtum, de Grat. & lib. arbitrio cap. 8. in Enchirid. cap. 107. in Psalm 70. Enarrat. 2. & aliis in locis. Gloriantur propterea Novatores, quod sibi consentiant Paulus Apollolus, & magnus Hipponensis Antistes.

13.
Refutatur.

In hac quoque conditione assignanda labuntur errore maximo. Opus patratum à gratia nostrum esse negant imme-

rito. Est quidem rationalis creatura instrumentum Dei, sed animatum, liberum, se movens, propria praeditum potestate, & potens dissentire gratiae illam moventi atque excitanti. Opus ergo meritorium debet etiam nostrum reputari. Demonstratur id apertissime Evangelicis verbis, apud Joannem xv. 5. ubi Salvator ait: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere.* Arescentem palmitem, atque à vite recisum non germinare uvas, atque impium non manentem in Christo aeternam vitam non promereri, certissimum quidem est, dicente Domino, *Sine me nihil potestis facere:* sed uvas non produci à palmite, licet nequeat ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; à justo nimirum non ferri fructum bonorum operum, repugnat dominicae sententiae, *Hic fert fructum multum.* Hac eadem vitis & palmitis similitudine usi sunt Tridentini Concilii Patres apud Pallavic. lib. viii. cap. 4. addito experimento, quo si uva nigra palmis inferatur viti uvae candidae, uvam inde progeneratam nigram esse conspicimus: ideoque trahit uva certam qualitatem etiam à palmite. Attulerunt ibidem Jurisconsulti legem, quae incipit, *Servi electione*, tit. de Legat. & Fidei commissis. & alteram, cujus initium est, *In re communi*, tit. de Servit. Urb. praed. pronuntiantes, *Id quod non est tantummodo meum, sed mihi cum alio commune, meum absolute dici potest.* Allata ibidem fuerunt & verba Caesellini Papae in Epist. ad Episcopos Galliae, Augustini in Psalm. 145. Basilii in Summa Moraliu cap. 4. diserte asserentium bona opera à nobis fieri, licet non sine gratiae supernaturalis inspiratione. Ne repetamus omnia, arbitramur satis esse, si cum magno Augustino de Grat. & lib. arbitrio cap. 16. dixerimus: *Certum est nos mandata servare, si volumus: certum est nos velle cum volumus: certum est nos facere cum facimus.* Itaque preparari voluntatem nostram à Domino, ipsumque per gratiam praevientem facere ut faciamus, bonorum quoque operum causam principem Deum esse, absque ulla repugnantia concedimus: eadem autem opera nostra non esse, utilia non esse, meritoria non esse, jure meritoque negamus.

Ne glorientur haeretici tam audacter Pauli Apostoli, & Hipponensis Episcopi patrocinio; observandum est vitam aeternam recte dici mercedem simul & gratiam. *Gratia est, si ad divinam praedestinationem*

14.
Explicatur
textus S.
Pauli

stinationem referatur, qua Deus statuit electis conferre gratiam, sine qua recte agere & perseverare non possent; *merces*, si referatur ad iustitiam, qua recte agentes & perseverantes corouat. *Gratia*, si attendatur quod opera bona præcedit; *merces*, si quod illa consequitur, inspiciatur. Apostolus ad Rom. vi. postquam demonstravit quomodo fuimus servi peccati, cuius stipendium est mors, inquit: *Gratia autem Dei vita æterna*; sed ad Timoth. iv. postquam ait se cursum suum consummasse, addidit, *Reposita est mihi corona iustitiæ*. Itaque Gloria, si spectetur quod fuimus ante electionem secundum propositum, *gratia* est; si attendatur consummatio bonorum operum, *corona iustitiæ*. Nam in electione ac præparatione gratiæ nihil quod nostrum sit possumus invenire; at servata lege, inveniemus aliquid nostrum, nimirum obedientiam. Atque hæc est Doctrina Augustini in locis, quæ objectant hæretici, probantis contra Pelagianos gratiæ prævenientis necessitatem. *Ipsa vita æterna* (inquit citata Epistola ad Sixtum) *meritis præcedentibus redditur*; tamen quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur; nec ideo, quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Plura ibidem S. Doctor, quæ repetit de Gratia & libero arbitrio capite ix. & de Corrupt. & Gratia cap. xiii. demonstrans vitam æternam esse mercedem, quia redditur bonis operibus; licet sit gratia, in quantum Deus bona opera in bonis operatur. Neque asserere possumus solam gratiam operari, non liberum arbitrium, propterea quod scribat Apostolus, *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Quomodo enim hanc hæreticam interpretationem patiuntur proxima verba, *Amplius; quam omnes illi, laboravi*? Quomodo ait Paulus, *Gratia Dei mecum*, nisi & ipse sit operatus? Hoc unum ergo demonstrat, nihil se fecisse absque divinæ gratiæ auxilio; quo sensu Matth. x. 20. legitur: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*; non quod Apostoli minime loquerentur, sed quia loquebantur, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Act. 11. 4.

IV.

15. Quartam operis meritorii conditionem a prima dissimilem hæretici hanc reprobant. esse ajunt, ut opus non tantum sit dignum

atque perfectum, sed etiam habeat cum mercede proportionem æqualitatis: quod probare nituntur ex idea iustitiæ, atque ex Apostolica sententia ad Rom. viii. 18. *Non sunt condignæ passionibus huius sæculi ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Verum hæc ex supradictis refelluntur; si dixeris mercedem bonorum operum non spectare ad iustitiam commutativam, sed ad distributivam; si distinctionem feceris inter id quod spectat ad officium operis, & quod attinet ad principium, & dignitatem ortam ex gratia habituali, quæ est propter inhabitantem Spiritum sanctum participatio divinitatis, constituitque hominem iustum filium Dei & hæredem, ei tribuens æternæ vitæ arrham, & pignus. Atque hoc postremum assertum nos probamus, non denegantes inter Deum & hominem etiam iustitiam commutativam, dummodo non sit sermo de illa iustitia, quæ mutuae utilitati, qualis inter homines intercedit, conjuncta est, & de qua accipiendum esse Divum Thomam contendunt haud vulgares Theologi. Eadem responsione sententiam Apostolicam explicamus. Non sunt utique passionibus huius sæculi spectatæ in seipsis condignæ, ut æquiparentur futuræ gloriæ; illæ quippe leves sunt & finem habent, & merces est bonorum omnium aggregatio nunquam fini, aut vicissitudini subiecta. Digna tamen est huius sempiternæ mercedis retributio, si attendamus illum, qui patitur, esse filium Dei, & hæredem, eique repromissam esse conglorificationem cum Christo, dummodo cum Christo compatiatur. Quare ait Apostolus eodem loco: *Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi; si tamen compatiemur, ut & conglorificemur*. Vide sis 2. Epistolam ad Corinth. iv. 17. Verbo dicam: non est æquiparatio inter opus atque mercedem, spectata operis substantia; concedo, inspecta sanctificantis gratiæ, unde meritum proficitur, dignitate; id nego.

Addunt nonnulli hæreticorum conditionem quintam, ut ille cuius gratia opus præstatur, recipiat emolumentum ali-quod vel honorem. Si asserant nullum operibus nostris Deo accedere commodum, atque intrinsecum emolumentum, verum dicunt; nam Job. cap. xxxv. 7. inquit: *Porro si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* At conditione hac posita quomodo invenient meritum in operibus Christi? aut quomodo invenient debitum in operibus malis,

16. Addunt aliqui Hæretici conditionem 5am.

malis, dicente Jobo ibidem: *Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicata fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?* Quod si affirmant bonis operibus homines non præstare Deo honorem, gloriam & laudem, mentiuntur plane; atque refutantur verbis Christi Matth. v. 16. *Luceat lux vestra coram hominibus; ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est;* & Joan. xv. 8. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis:* nec non Apostoli 1. ad Corinth. vi. 20. *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.*

CONDITIONES OPERIS MERITORII
JUXTA DOCTRINAM CATHOLICAM.

17. Quot requirantur Conditiones ad opus meritorium in sensu Catholicorum.

Expunctis conditionibus, quas ad meritum requirunt Hæretici, de his agendum modo est, quas constanter admittunt Catholici, & septem connumerantur. Sunt autem, ut Opus meritorium sit bonum, sit liberum, sit supernaturale, sit elicitum in statu viæ, sit ex charitate profectum, sit cum divina promissione conjunctum, sit hominis iusti, atque gratia habituali exornati; etsi, ut dicam infra, non omnes hæ conditiones requirantur ad meritum *de congruo*. Ajunt Calviniani nos in assignandis hisce conditionibus certare more Andabatarum, neque inter nos convenire, quoniam Robertus Holkot negat requiri libertatem, Michael Bajus necessarium non putat statum gratiæ, nec promissionem divinam; hanc propugnare Scotum, Marsilium, & Vegam, negare Cajetanum, & plerosque Thomæ Aquinatis Sectatores: denique non opus esse, ut à charitate proficiscatur, quæ fuit opinio Guilelmi Antisiodorensis, & quorundam Recentiorum. Sed frustra obganniunt Sectarii. Etenim, quod ad rem attinet, fatentur omnes Orthodoxi meritum bonorum operum: conditiones etiam præcipuas ex recensitis admittunt singuli, quod sit liberum, quod supernaturale, quod ex gratia sanctificante: atque his conditionibus positis aliæ, me iudice, sequuntur suapte natura; quoniam opus bonum liberum in ultimum finem est referendum, ideoque fieri debet ex charitate. De statu viæ nulla oriri potest dubitatio, cum in termino sit bravium & corona, non cursus & labor. Roberti Holkot à nobis habetur ratio, & nulla pariter Baji. Divinam promissionem in sacris literis haberi, neque Scotus, nec Thomista negant, certantque de formali meritorum ratione, ut dicam infra. Sed missis iis, quæ

parum necessaria videntur, de ipsis conditionibus agendum est singillatim.

Prima igitur conditio est, ut opus meritorium sit bonum. Neminem fore putato, qui conditionem istam explodat. Ait enim Dominus ad Cain Gen. iv. 7. *Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?* Et Apostolus ad Rom. ii. 9. *Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum:* & infra cap. vi. 23. *Stipendia enim peccati mors.* A citandis aliis textibus supersedeo; quid enim frequentius legimus, quam impios thesaurizare sibi iram, habere odio animam suam, arcendos esse à regno Dei, atque sempiternis gehennæ suppliciis damnandos? Ratio etiam hoc demonstrat, quoniam accepta sunt Deo duntaxat opera sua, quæ illum laudant, & æternæ legi conveniunt: at mala opera Deus nec prædefinit, nec præcipit, nec approbat, eaque tantum permittit ad ostensionem iustitiæ, profectumque bonorum. Qui ergo rejicit priorem hanc meriti conditionem, is neque Christianam fidem habet, neque rectam conscientiam, neque communem rationem. Sciscitanti autem quodnam sit opus bonum, lib. xxi. satisfacere curabimus. Nunc sat est, si reponamus illud bonum opus censeretur, quod ab æquitatis regula non defleat, quo fruimur Deo & utimur creaturis, cujus non solum officium commendatur, sed etiam finis recte dirigitur. Qui enim iustitiam faciunt ut videantur ab hominibus, *mercedem non habent apud Patrem, qui in cælis est;* & qui gloriam suam quarunt, & laudem captant, *reperunt mercedem suam.* Matth. vi. 1. 5.

18. 1ma conditio explicatur.

II.

Præterea necesse est, ut opus meritorium sit liberum, non sola libertate voluntatis immunis à coactione, sed etiam voluntate arbitrii non obstricti necessitate: ea nempe libertate, qua homo suorum actuum habet potestatem atque dominium, & de qua pluribus in locis, sed præsertim libro xvi. cap. 2. ac 3. instituius disputationem. Hanc libertatem requiri ad meritum constat ex verbis Eccles. xxxi. 10. *Qui potuit transgredi & non est transgressus, facere mala & non fecit; ideo stabilita sunt bona illius in Domino:* constat ex Augustino, qui de Grat. & lib. arb. cap. 2. postquam demonstravit exigi in divinis monitis ad aliquid faciendum, vel non faciendum opus voluntatis, concludit; *Quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis mer-*

19. 2da conditio declaratur.

ces ab eo, de quo dictum est. Qui red-
det unicuique secundum opera sua: con-
stat ex damnatione tertiæ propositionis
Janfenii, & articulorum Michaëlis Baji,
& ex canone 4. Sess. vi. Concilii Tri-
dentini, quæ non semel sunt repetita:
constat ex ratione, quoniam nequit ad
meritum imputari quidquid non est sub
potestate hominis operantis: constat de-
nique ex Gentilium Philosophorum con-
sensu, inter quos aiebat Euryphamus Py-
thagoricus hominem promereri vitupe-
rationes ac laudes, honores & ignomi-
nias, in quantum pro jure suo potest aut
virtuti studere, aut vitium sectari. Cer-
tissimum est itaque quod recte hæc se-
cunda meriti conditio sit constituta, cum
quisque mereatur aut demereatur, quo-
niam libertas, ut inquit in primo contra
Symmachum libro Prudentius,

*Concessa est homini, formam cui fle-
scere vita,*

*Atque voluntatis licitum est; seu
tramite dextro*

*Scandere, seu laevo malit decurrere
campo.*

At hæc omnia juxta doctrinam libro
xvi. propugnatam dicta sunt.

III.

26.
gratia conditio
inquiriur.

Tertia operis meritorii conditio est, ut
sit *supernaturale*, idest factum præve-
nientis gratiæ auxilio. Probant hujus
conditionis necessitatem præmissæ adver-
sus Pelagianos & Semipelagianos dispu-
tationes, atque libri proxime præceden-
tis priora capitula. Recte Arausiana 2.
Synodus canone 7. *Si quis per naturæ
vigorem bonum aliquod, quod ad salutem
pertinet vitæ æternæ, cogitare aut elige-
re posse confirmat, absque illuminatione,
& inspiratione Spiritus sancti, hæretico
fallitur spiritu.* Et Tridentina Sess. vi.
canone 2. *Si quis dixerit ad hoc solum
divinam gratiam per Christum Jesum da-
ri, ut facilius homo jure vivere, ac vi-
tam æternam promereri possit, quasi
per liberum arbitrium sine gratia utrum-
que, sed ægre tamen, & difficulter pos-
sit; anathema sit.* Plura sunt argumen-
ta Augustini; sed modo sufficiat repe-
tere illud, quod urget contra Julianum lib.
iv. cap. 3. gratis esse mortuum Chri-
stum, si possumus absque ipsius gratia ad
regnum pervenire. Neque prætereun-
dum est quod tradit D. Thomas 1. 2. q.
104. art. 3. opus meritorium, in quan-
tum ex libero arbitrio procedit, maxi-
mam habere cum vita æterna inæquali-
tatem; ideoque requiritur, ut valorem
suum accipiat à virtute Spiritus sancti

moventis. Postremum argumentum est,
quod homo gratia destitutus, ut inquit
Prosper adversus Collat. cap. xxii. *Bo-
nis suis male utitur;*

*Et licet eximias studeat pollere per
artes,*

*Ingeniumque bonum generosis mori-
bus ornet;*

*Cæca tamen finem ad mortis per de-
via currit,*

*Nec vitæ æternæ veros acquirere
fructus*

De falsâ virtute potest:

inquit de humana voluntate idem Pro-
sper in Carm. de Ingratis.

IV.

Quarta conditio est *status via.* De 21.
hac Ecclesiastes cap. xi. 3. ait: *Si ceci-
derit lignum ad austrum, aut ad aquilo-
nem, in quocunque loco ceciderit ibi erit.* 4^a conditio
exploratur.
Et Christus Dominus apud Joannem ix.
4. *Venit nox quando nemo potest ope-
rari.* In hunc locum apposite Joannis
Commentator illustris Augustinus Tract.
xliiv. *Aliud est tempus operationis, aliud
receptionis: reddet enim Dominus uni-
cuique secundum opera sua. Cum vivis
fac, si facturus es: erit enim tunc nox
valida, quæ involvat impios. Sed & mo-
do omnis infidelis quando moritur, illa
nocte suscipitur, & non est ut illic aliquid
operetur.* Lege & Augustinianam ad
Hesychium Epistolam, & ex Græcis
Olympiodorum super Ecclesiasten. Hu-
jus conditionis causam esse præordina-
tionem divinam, est communis senten-
tia Theologorum. Ac illius præordina-
tionis possumus hanc afferre rationem,
quod cum Deus temporalem hominum
vitam militiæ & laboribus destinaret, sta-
tuit in altera vita coronam atque mer-
cedem. Quam ob rem dissoluta hujus
habitationis domo, quibus nihil restat
diluendum, ad perpetuam & non ma-
nufacturam transeundum est; ac vicissim
qui induuntur purpura & bysso, epulan-
tur splendide, atque voluptuosa fruun-
tur vita, impingunt in illius calamitatem,
de quo Lucæ xvi. 22. *Mortuus est di-
ves, & sepultus est in inferno.* Defectu
hujus conditionis neque Sancti majorem
gloriam, neque damnati gravius suppli-
cium promerentur. Sancti quidem pro
nobis intercedunt; sed illorum oratio
obtinet nobis beneficia potius per mo-
dum impetrationis, quam meriti: quam-
quam sunt aliqui negantes hanc Sancto-
rum impetrationem recte non dici meri-
tum, ob illorum dignitatem intimamque
cum Deo unionem. Verum hæc di-
gnitas ac præstantia ex meritis, quæ con-
summa-

summarint in via, non ex iis, quæ in patria superaddiderint, ortum habet. Etiam Christus sempiternum habens Sacerdotium, semel se ipsum offerendo, vi hujus sacrificii, operisque jam peracti salvare in perpetuum potest accedentes per semet ipsum ad Deum, *semper vivens* (inquit Apostolus ad Hebræos VII. 25.) *ad interpellandum pro nobis*. Omnium ergo meritorum cumulus virtute comparatur, ut inquit Juvenecus Presbyter,

Dum rapide tecum graditur per compita vita.

V.

22.
5ta Condicio
examinatur.

Præterea nos ad meritum *de condigno* necessarium putamus, quod proficiscatur ex *charitate*. Et charitatem quidem *habitualement*, cum sit vel à gratia sanctificante indistincta, vel saltem ab illa indivulsa, puto à Theologis universis requiri. Illa etiam charitas, quæ est inspiratio bonæ voluntatis præveniens omne opus salutare, cum sit ipsamet actualis gratia, debet opera meritoria, nullo Theologo dissentiente, præcedere. Ego necessariam puto illam quoque charitatem, quæ virtus specialis est, nimirum dilectionem, saltem *virtualiter* existentem. Certe Apostolus necessitatem charitatis insinuat locis productis cap. v. prop. I. Eandem commendat, eique æternam vitam repromissam affirmat Christus apud Joannem XIV. 21. dicens: *Qui diligit me diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum*. Et Jacobus cap. 1. 12. de viro, qui in tentatione probatur, ait: *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*. Hanc esse mentem Divi Patris Augustini demonstrabo libro XXI. cap. 4. Illud tantum nunc dico esse aperitissimam ejus sententiam, *Amorem, quo pervenitur ad Deum non esse nisi à Deo, & sine hoc amore Creatoris nullum bene uti creaturis*; lib. IV. contra Jul. cap. 3. *Per legem adduci hominem ad fidem, per fidem impetrare spiritum largiorem, per spiritum diffundi charitatem, per charitatem impleri legem*; Epist. 144. ad Anastasium: *Bonum non esse fructum, qui de charitatis radice non surgit*; de Spirit. & lit. cap. 14. Vide quæ supra diximus de H. Pelag. cap. 7. S. Thomæ sententia liquet ex I. 2. q. 114. act. 4. ubi ait: *Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem: ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus à charitate imperantur*. Ratione demum hæc veritas comprobatur. Primo quoniam gloria magis dilectioni, quam operibus rependitur; alioqui non

R. P. Berti Theol. Tom. III.

foret Beata Virgo sublimior Apostolis, qui pro nomine Christi contumelias ac mortem perpeffi Evangelium ubique prædicaverunt. Deinde quia charitas, cum sit plenitudo legis, non solum præcepta omnia comprehendit, atque ad illa servanda voluntatem inflammat; verum etiam finem dirigit, unde in moralibus pullulat decus, pretiumque virtutis. Postremo quia merces omnium amplissima & præstantissima actibus virtutis omnium maximæ debet rependi. Atque ex his colligitur actus cæterarum virtutum, quidquid sentiant è Schola aliqui, non promereri *de condigno* vitam æternam, nisi à charitate sint *elicti*, vel *imperati*.

VI.

Sextam conditionem statuimus divinam promissionem. Illam necessariam putant Scotus, Bellarminus, Suarez, alii; cum aliquo tamen discrimine, quod velit Scotus hanc esse meriti rationem *formalem*, alii autem solummodo *conditionem*. Illam minime necessariam putat cum paucis aliis Vasquesius. Thomistæ complures distinguunt inter ordinationem Dei, & extrinsecam promissionem, illam quidem, non istam præquirentes ad meritum. Quoniam non vacat momenta expendere singulorum; dico divinam promissionem ad meritum *de condigno* recte exigi. Videtur primo id conforme Tridentino decreto sess. VI. cap. 16. *Bene operantibus usque in finem & in Deo sperantibus proponenda est vitæ æternæ, & tanquam gratia filijs Dei misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda*. Videtur etiam huc spectare articulus Baji ab Apostolica Sede proscriptus: *Sicut opus malum est sua natura mortis æternæ meritorium: sic bonum opus ex sua natura est vitæ æternæ meritorium*. In multis locis deberi æternam mercedem ex divina promissione, scribit Magnus Augustinus. Enarrat. in Psalm 109. ait: *Fidelis Dominus, qui se nobis debitorem fecit, non aliquid à nobis accipiendo, sed omnia promittendo*. Et serm. 16. de verbis Apostoli, nunc 158. *Debitor factus est Deus non à nobis aliquid accipiendo, sed aliquid quod ei placuit promittendo*. Idem scribit Fulgentius in prologo lib. ad Monimum: *Se ipsum sua largitate dignatus est facere debitorem*. Idem Cyprianus in Epistola de Opere & eleemosyna: idem scribens ad Victricium Paulinus. Atque istorum auctoritati accedit ratio. 1. Quia sumus naturæ Dei servi, à quibus potest ille omnia opera ser-

23.
6ta conditio
investigatur.

vato

vato æquitatis jure sine remuneratione aliqua exigere. 2. Quia nullo alio pacto potest Deus constitui hominum debitor, nisi quatenus rationi & veritati maxime convenit, ut sit fidelis, ac stet promissis. 3. Quia bona opera dignitatem quidem, & proportionem habent cum æterna mercede ob gratiam sanctificantem; sed nulli operanti, tametsi portaverit pondus diei & æstus, debetur ex justitia merces, nisi fuerit conductus, nisi pactum cum Domino intercesserit, nisi conventionem facta persolvendi denarium diurnum. Legite Evangelicam parabolam Matth. cap. xx. 4. Quia ideo peccator absque ullo pacto per opera iniquitatis fit debitor justitiæ, quoniam ad contrahendum debitum sufficit, si creatura Domini sui legibus teneatur; sed per opera bona, nisi adsit liberalis promissio, nequit Deus fieri debitor creaturarum, quoniam universorum Dominus nullius obligationis capax est, nisi ex liberali conventionem, ac promissio.

24.
Opinio Au-
thoris.

Lubenter his positis omnium Scholasticorum, quamvis invicem pugnare videantur, subscribo sententis. Ac probō doctrinam Scoti, in quantum promissio *formaliter* necessaria est, ut merces ex justitia sit persolvenda. Verum quoque docent Thomistæ, quatenus hæc promissio extrinseca est, nec tribuit operibus illam pretii, ac valoris dignitatem, quam habent ab inhærente justitia. Assentior Bellarmino ac Suarefio, quatenus conventio aut promissio inducunt inter Dominum ac famulum obligationem. Neque dicas promissionem istam etiam ab hæreticis agnosci; hi enim eo modo asserunt reddi æternam vitam ex promissione divina, quo *levanti festucam deberetur regnum, si illi promitteretur*. Hac similitudine utitur Vossius disp. iv. Thesi 1. num. 6. abusus verbis quorundam veterum Scholasticorum, negantium bonorum operum & vitæ æternæ condignitatem, sed spectata ut dictum supra, ipsorum operum *substantia*, non operantis in Dei filium adoptione, atque inhabitatione Spiritus sancti. At nos ita divinam promissionem statuimus, ut etiam fateamur bonorum operum dignitatem, atque de præmio vitæ æternæ asseramus cum Bernardo extremo libro de Grat. & libero arbitrio, *Promissum quidem ex misericordia, sed jam ex justitia persolvendum*.

VII.

Tandem ad meritum de condigno requiritur *habitualis gratia*. Ita Tridentina Synodus sess. 6. cap. 16. idque probat ex quo nullum meritum haberi possit, nisi Christus *tantum caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipsos justificatos virtutem influat*. Proferri potest hujus veritatis multiplex ratio: ac prima quoniam hæreditas non ad servos pertinet, sed ad filios; & constituimur filii Dei adoptivi per gratiam. Sequitur alia ratio, propterea quod iniquitas dividat inter Deum, & hominem, atque impiorum munera reprobet Altissimus. Accedit tertia, eoquod grater nihil recipitur, nisi exhibitum sit ab amico. Additur ratio quarta; nam nulla est inter gloriam, & opera nostra æqualitatis proportio, nisi ob inhærentem justitiam. Postrema ratio sit, quod nec nummi valorem habent, nisi impressa Principis imagine, aut insculpto aliquo caractere, ac præsertim si fuerint ex viliori materia conflati. Quæ omnia cum ex hætenus dictis perspicua sint; consequitur septem has condiciones ad meritum de condigno fuisse à nobis rectissime constitutas.

26.
7ma condi-
tio narra-
tur.

Ad meritum autem de congruo sufficit, si opus bonum sit, liberum, atque ex gratia actuali, & aliquo Dei amore procedens. Gratia autem *habitualis* non est ad hoc meritum necessaria, quia non ex operis dignitate, sed ex sola decentia divina beneficia hoc meritum consequuntur. Quare impii, dum fide, spe & charitate ad justificationem disponuntur, hanc promerentur tantum de congruo. Neque meritis istiusmodi redditur divina gratia semper, atque infallibiliter, sed pro Dei beneplacito, atque si ex parte recipientis nullum ponatur impedimentum. Stat autem meritum de congruo etiam cum gratia sanctificante, dum justus aut aliis gratiam promeretur; aut sibi donum finalis perseverantiæ, quæ non ex justitia conferuntur, sed ex liberalitate divina. Promissionem denique meritum de congruo neque requirit necessario, neque excludit: ad tale enim meritum sufficit, si opus habeat aliquam rectitudinem, cujus intuitu Deus beneficium aliquod impertiatur.

27.
Quid requi-
ratur ad me-
ritum de
congruo.

CAPUT

CAPUT VII.

De merito bonorum operum, quæ justificationem præcedunt, & subsequuntur.

SUMMARIUM.

1. Ratio Ordinis.
2. Opera præcedentia justificationem quale habeant meritum.
3. Non habent meritum de condigno.
4. Hominis justificati opera bona habent meritum de condigno.
5. & 6. Hoc probatur, & declaratur ulterius.
7. Bona opera iustorum merentur meritum de condigno.
8. Usque 13. satisfit objectionibus.
14. De his, qui habent spem in bonis operibus.

Ratio Ordinis.

EXPOSITA Hæreticorum, & Catholicorum doctrina circa meritum bonorum operum, atque explicatis conditionibus singulis, erroribusque Protestantium refutatis, haud operosum est omnem controversiam dirimere. Cum vero operibus absque gratia Patris, etiam si honesta censeantur, & bona sint ex *objecto* atque officio, nullum inesse meritum doceat Catholica Fides, & præmissa Pelagianorum dogmatum confutatio; coarctatur quaestio ad opera, quæ fiunt præveniente Spiritus sancti adiutorio; & quorum aliqua præcedunt justificationem, ut salutaris timor, oratio, actus Theologalium virtutum, contritio, & peccatorum confessio; aliqua subsequuntur, ut iustorum poenitentia, elemosyna, divinorumque omnium præceptorum observatio.

Opera præcedentia justificationem quale habeant meritum.

PROPOSITIO I. Opera, quæ præcedunt justificationem, habent meritum de congruo, non de condigno.

Hujus theses, cui omnes, etsi aliqui excipiunt Sotum, subscribunt, veritas primo demonstratur; quoniam opera, quæ justificationem præcedunt, ex definitione Tridentini sess. vi. cap. 6. atque ex Scripturis allatis superiori cap. iv. ad ipsam justificationem disponunt, & Deus convertitur ad impium, se, dum gratia excitatur, convertentem ad Deum. Atqui istiusmodi dispositionibus inest ratio meriti de congruo; quia, ut ostendimus lib. xiv. auctoritate & ratione, non est reputanda nullius meriti petentis fides, quærentis pietas, & pulsantis instantia, præcipue si quærendo, petendo, & pulsando invenire, accipere, & intrare dicatur. Igitur opera, quæ fiunt ante justificationem cum auxilio prævenientis gratiæ, promerentur justificationem ipsam de congruo. Atque hoc argumentum corroboratur sequenti. Si præveniens gratia conatus bonæ voluntatis exigeret aut expectaret, ut Pelagiani primum, deinde Semipelagiani affirmarunt, gratia

R. P. Berti Theol. Tom. III.

daretur secundum merita nostra: nam idcirco hoc Pelagianum assertum damnatum est, quia tollitur gratia, si a libero præveniat arbitrio. Itaque si Deus ut hominem justificet, exigit atque expectat motus liberi arbitrii per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam se disponentis; nequeunt istiusmodi motus omnino expoliari ratione meriti. Accedit expressa S. P. Augustini auctoritas. Ait enim Epistola non semel laudata ad Sixtum: *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei, qua ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit justificatus merito fidelis humilitatis, quoniam qui se humiliat exaltatur.* Et de Prædest. Sanctorum cap. 2. *Quis autem dicat eum, qui jam capit credere, ab illo in quem credidit nihil mereri?*

Quod vero eadem opera, quæ justificationem præcedunt, habere nequeant meritum de condigno, constat ex capite præcedenti. Deest quippe illis princeps conditio, scilicet status gratiæ, & filii adoptivi dignitas, ac divinæ naturæ participatio. Quare citata Epistola ait S. Pater: *Possunt quidem dicere remissionem peccatorum esse gratiam, quæ nullis præcedentibus meritis datur. Quid enim habere boni meriti possunt peccatores?* Hanc tantum assertionis nostræ partem confirmant argumenta, quæ pro sententia Soto attributa possunt afferri. Ubique enim Patres, Theologi, ac præsertim laudatus Augustinus, & D. Thomas docent hominem impium nihil mereri, ita accipiendi sunt, ut nihil mereri dicatur tali merito, quod innitatur justitiæ; habeatque cum remuneratione æquiparandam dignitatem. Etenim hoc meritum quod verum propriumque meritum est, comitatur duntaxat bona opera hominis justificati. Aut certe ita accipiendi sunt, ut gratia non dicatur conferri operibus naturalibus, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæ-

3. Non habent meritum de condigno.

T t 2

cunque

cunque sunt merita; inquit eodem loco Augustinus. Vide quæ scripsimus supra cap. v. ad Hæreticorum objectiones.

4.
Hominis ju-
stificati ope-
ra bona ha-
bent meri-
tum de con-
digno.

PROPOSITIO II. Hominis justificati bona opera vere promerentur vitam æternam, non tantum de congruo, sed etiam de condigno.

Quod bona opera justi æternam vitam promerentur probatur I. ex divinis Scripturis. Sap. v. 16. legitur: *Iusti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum.* Matth. v. 12. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis; & xxv. 34. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Esurivi enim, &c. Lucæ vi. 23. *Ecce enim merces vestra multa est in cælo.* Ad Rom. 11. 64. *Reddet unicuique secundum opera ejus.* II. ad Timoth. 1. 12. *Potens est depositum meum servare in illum diem iustus Judex.* Apocalyp. ultimo 12. *Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.* Apparet ex his æternam vitam esse bonorum operum mercedem. Merces autem meritis rependitur; ideoque bona opera à merito non sunt disjuncta.

5.
Probatur
hoc ex Patri-
bus.

Eadem est perpetua & constans Sanctorum Patrum Traditio. Etenim ut aliquorum sententias proferam, Martyr Ignatius in Ep. ad Romanos, *Sinite inquit ut bestiarum esca sim, per quam possim Deum promereri.* Basilius in Psalm. 33. *Omnis actio iusti digna est, quam Deus respiciat.* Et de Sp. S. cap. 24. *Homo ex operibus justitiæ salvatur.* Greg. Nazian. Orat. 31. & 40. nos ad bona opera hortatur, ut non solum habeamus gratia donum, sed etiam præmium consequamur. Chrysostomus Hom. 2. in Epist. 2. ad Timoth. *Vitæ ratione, & bonorum operum Deum habemus debitorem.* Cyrillus in Thes. 26. docet præmium gloriæ certantium laboribus respondere. Idem docent Latini Patres. Cypriani, Ambrosii, & Augustini testimonia produximus capite præcedenti. Prosper ad 6. ob Gallorum inquit: *Iustificatus homo, id est, ex impio pius factus nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirit & meritum.* Bern. denique serm. 81. in Cant. *Omne quod feceris bonum, malumve, quod quidem non facere liberum sit, merito ad meritum deputatur.* Cum ergo tam Scriptura, quam Patres bonorum operum merita contestentur; jure optimo Tridentina Synodus in Spiritu sancto congregata propositionem nostram sess. vi. can. 32. dicto hæreticis anathemate definivit.

6.
Ac declara-
tur ulterius.

Quamquam autem laudata Synodus expresse meritum de condigno non commemoret, in gratiam, uti arbitramur, quorundam antiquiorum Scholasticorum, qui affirmant nullum dari in creatura condignum meritum, propterea quod nequeat Deus ejusdem creaturæ constitui debitor; nihilo tamen minus nos etiam meritum ipsam de condigno majori probabilitate defendimus. Cum vero bona iustorum opera mereri vitam æternam sit dogma Catholicum, atque præmissis argumentis valide propugnatum; addam aliqua, quæ demonstrant in bonis operibus hominis justificati non meritum qualecunque, sed habens cum repromissa mercede condignitatem. Ac primum sit, quod citato Canone Tridentini statutum est iustorum opera vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, &c. quæ sane verba verum meritum commonstrant, non solum congruitatem, atque decentiam. Deinde Hæretici meritum de congruo nequaquam negant. Etenim Bucerus in disput. Ratisbonæ an. 1546. inquit: *Si sancti Patres aut alii intelligant per mereri facere ex fide gratia bona opera, quibus Deus mercedem promissit, hoc sensu usurpare illud verbum minime damnavimus.* Vossius etiam, ut supra diximus, testatur aliquod meritum agnosci etiam à Confessione Wittembergenſi, & Augustana, & Ecclesias Reformatas tantum negare, quod bona opera vere proprieque, non ex promissione solum, sed etiam justitiæ debito propter æqualitatem operis & mercedis censenda sint vitæ æternæ meritoria. Atque id, ni fallor, sequitur directe ex hæretico de justificatione dogmate superius impugnato: nam ideo negant Sectarii æqualitatem operis & mercedis, quoniam non admittunt justitiam inhærentem, quæ tribuat bonis operibus dignitatem. Nisi ergo meritum de condigno necessum sit propugnare, cur hac in parte cum Novatoribus tam acerba contentio? Præterea Theologi Tridentini, Auctore Pallavicino lib. viii. cap. iv. *Operibus post acceptam justitiam peractis, adeoque divina gratia informatis, redditisque ob merita Christi potentioribus, cujus vivum membrum effectus est is, qui ea peragit, omnes concedebant rationem meriti condigni, ad conservandam, augendamque eandem gratiam, æternamque felicitatem consequendam.* Idem docuerunt Theologi posteriores: quorum profecto doctrina, cum scripserint post exortam hæresim Lutheranam & Calvinianam, placitis Durandi, aliorumque paucorum est præferenda. Insuper nec veterum quo-

quorundam placitum re ipsa discrepat à communi recentiorum Theologorum sententia. Si qui enim iustorum opera mereri *de condigno* negarunt, & vitam æternam gratiam tantum, non iustam retributionem esse dixerunt, locuti sunt verbis à Scriptura non penitus alienis, & præcisa ordinatione ac promissione divina. His quippe argumentationibus ducebantur; quod non repugnet Deum conservare iustos in hac mortali vita, & nunquam illos ad cælestem hæreditatem adsumere; quod possit illos absoluta potentia reducere in nihilum; quod plenissima libertate creaturas producat, & pro suo beneplacito prædestinatorum numero accenseat; quod supremus Dominus nihil debeat servulis, nihilque ab his capere possit emolumentum; quod denique æterna vita dicatur ab Apostolo *gratia*, neque sine beneficio Creatoris possit obtineri. Urget hæc argumenta peracutus Theologus Arimensis in 1. sent. dist. XVII. q. 1. art. 2. At hæc non valere ordinatione divina, ac promissione supposita, liquet ex dictis; neque id negat Gregorius noster ibidem in solutione primæ argumentationis Aureoli. Ex quibus inferitur Scholasticos verbotenus, non re invicem dissentire, eorumque discrepantiam frustra nobis ab heterodoxis opponi; recte demum Tridentinos Theologos monuisse, ut principio hujus libri dictum est, in his questionibus veritatem majorem in luce à Scripturibus collocatam, qui serpentes hæreses subsecuti ex instituto illas exagitarunt.

7. His permoveor ut non solum bonis iustorum operibus verum meritum cum universis Catholicis tribuam, sed etiam meritum condignum; etsi ad evitandam inanem gloriam nonnulli cum Thoma Valdensi & Paulo Burgensi putent ab hujusmodi vocabulo esse abstinendum. Confirmant assertum nostrum quæ hæcenus dicta sunt. Sacre enim literæ æternam vitam appellant coronam justitiæ, depositum, bravium, mercedem, & denarium diurnum: quibus sane verbis significatur retributio; qua, servata æquitate, non debet operarius defraudari. Appellatur præterea iustus filius Dei, regni hæres, palmas adhærens viti, & obsignatus spiritu promissionis, qui est arrha & pignus hæreditatis. Atque his iustorum dignitas, & jus ad gloriam, qua nequeant, si permaneant in gratia, expoliari, satis aperte declaratur. Patres etiam tradunt Deum se iustis debitorem fecisse, licet non accipiendo

aliquid, sed quod ipsi placuit promittendo: unde sequitur Dominum, qui est largitor gratiarum, esse debitorem coronæ; ut Enarrat. in Psalm. LXXXIII. ait Augustinus. Denique in bonis operibus hominis iustificati reperiuntur omnes conditiones, quas requiri ad meritum *de condigno* paulo supra fuit demonstratum. His itaque nunc in Epitomen redactis, sed jam stilo fusiori explanatis, positum theorema valide propugnatur.

AD OBJECTA HÆRETICORUM RESPONSIO.

Sequitur ut respondeamus hæreticis brevi, nec prolixo sermone, cum fuerint præcedenti capite soluta omnia fere illorum sophismata. Opponunt nobis priori loco sacras literas, in quibus vita æterna appellatur *Gratia & misericordia*, ut Psalm. CII. *Coronat te in misericordia, & miserationibus*. Is. LV. 1. *Venite, emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum, & lac*. Ad Rom. VI. 23. *Stipendium enim peccati, mors: Gratia autem Dei vita æterna*. Et ad Ephes. II. 8. *Gratia enim salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis gloriatur*.

Hæc soluta sunt in refutatione II. Conditionis ab Hæreticis pro opere meritatorio statutæ: ubi ostendimus quomodo æterna vita sit misericordia simul, & merces; misericordia ob gratiam prævenientem: merces propter liberam hominis obedientiam. Ita Augustinus in lib. de Grat. & lib. arb. cap. 9. exponit verba Psalmistæ. *Nunquid non corona (inquit) bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, de quo dictum est, Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona voluntate, ideo dixit Psalmus: Coronat te in miseratione & misericordia; quia ejus miseratione bona opera operamur, quibus corona reddetur*. Esaiæ textus literaliter de terra promissionis, mystice de fide in Christum, & vocatione ad Ecclesiam est accipiendus: & utrumque beneficium est. Si velis illum de gloria exponere; nota verborum proprietatem. *Emite*, inquit Propheta; pretium itaque est exhibendum. Addit *sine argento*, quoniam regnum cælorum comparatur, non bonis fortunæ, sed libertatis. Ait *sine commutatione*, quoniam Deus nihil à nobis accipit emolumentum. Quod habetur ad Romanos 6. *Gratia autem Dei vita æterna*, eandem postulat interpretationem. Ut enim S. Pater scribit eodem loco,

8. Obiectio
Ira Hæreticorum.

9. Solvitur.

loco, & in Epist. ad Sixtum, *Cum posset* (Apostolus) *dicere, & recte dicere, Stipendium autem iustitiæ vita æterna; maluit dicere, Gratia autem Dei vita æterna.* Cur autem? *Quia ejus miseratione bona operamur, quibus corona redditur,* inquit Augustinus priori loco: *Deinde ne iustitia de humano se extolleret bono merito;* addit S. Pater Epistola nuper laudata. Verbis depromptis ex cap. 2. ad Ephesios eadem est adhibenda responsio. Nisi enim gratia foret ad actus singulos necessaria; possent homines dicere: *Ideo accepimus gratiam, quia credimus, tanquam sibi fidem tribuentes, gratiam Deo: propter hoc Apostolus cum dixisset, Per fidem, & hoc, inquit, non ex vobis, sed Dei donum est.* Rursus ne dicerent se suis operibus donum tale meruisse; continuo subiecit, *Non ex operibus, ne forte quis extollatur: non quia negavit, aut evacuat opera bona, cum dicat Deum unicuique reddere secundum opera ejus; sed quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides.* Ita S. Pater eodem libro de Grat. & lib. arbitrio cap. 7. Itaque in nobis gloriari non possumus, quia licet vitam æternam promereamur; omne meritum à divina gratia procedit, neque coronam redderet iustus Iudex, nisi gratiam largitus esset misericors Pater.

10.
Obiectio
2da.

Deinde Heterodoxi obijciunt quædam testimonia Sanctorum scriptionum divina miseratione nobis æternam gloriam conferri; beatitudinem nihil aliud esse, quam munificentissimam Dei gratiam; Deum non merita nostra coronare, sed dona sua: ipsum Deum nulli facturum injuriam, etiamsi iustis nollet cœlestem gloriam largiri. Ita scribit Hilarius in Psalm. LI. Basilii in Psalm. XIV. August. Conc. 2. in Psalm. LXX. & Bern. Sermon. 1. de Annunt.

II.
Rejiciuntur.

Quoniam hæc conformia sunt productis supra Scripturis, eandem quoque postulant responsionem. Confertur ergo nobis beatitudo miseratione divina, quia Deus elegit nos ante mundi constitutionem in Christo, ut essemus sancti & immaculati; quia misericordia ejus prævenit nos; quia nemo venit ad fidem, nemo ad gratiam, nemo ad coronam, nisi Pater traxerit illum. Dicitur beatitudo munificentissima Dei gratia, propterea quod prædestinatio Sanctorum, non hominis volentis neque currentis, sed miserentis est Dei; neque sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, tanquam ex nobis, sed misericordia Dei prævenit nos in benedictionibus dulcedinis, excitat dormientes, adjuvat operantes, &

reddit coronam iustitiæ perseverantibus. Coronat Deus dona sua, non merita nostra, quia ipse operatur in nobis velle & perficere; & ejus adjutorio operamur bona, quibus merces sempiterna rependitur. Nulli utique faceret Deus injuriam, si gloriam, cujus absolutus Dominus est, nec iustis concederet; si vel opera tantum spectemus, vel solam Domini auctoritatem: at si operibus accedat divina præordinatio, & liberalis promissio, fidelis est, nec aliquem fraudat mercede; iustus est, & reddit unicuique secundum opera ejus.

Obijciunt denique hæretici; Pontificiorum dogma secum pugnat, ac sese evertit; est Christo injuriosum & impium, sacrilegum demum, & superbiæ atque arrogantiae plenissimum. Repugnans est, & se ipsum evertit, quia si bona opera habent meritum ex gratia, & ex divina promissione, quomodo coronam promerentur suamet dignitate? Est præterea injuriosum Christo, quoniam imminuit vim & efficaciam passionis ipsius: & cum solius Redemptoris nostri obedientiæ, mortisque merito, tum gratia, tum gloria sit tribuenda; Pontificiorum scitum hanc saltem concedit summæ operum efficaciam. Item impium est, atque sacrilegum; evacuat enim divinam misericordiam, & Dominum universorum facit debitorem creaturarum. Viam tandem aperit ad humani spiritus fastum; cum fas sit, hoc statuto dogmate, in operibus nostris, meritisque confidere.

12.
Obiectio
3tia.

Verum & hæc parum urgent, atque ex dictis facile refelluntur. Non repugnat Catholicum dogma, eo quod divina promissio (quam tamen ut diximus, non omnes Communionis nostræ Theologi ad meritum *de condigno* requirunt) non est necessaria ut bonis operibus conferat dignitatem, sed ut Deus æternam vitam iustis tanquam coronam iustitiæ rependat; eo pacto, quo paterfamilias non tenetur ad solvendum operariis denarium diurnum, nisi facta cum illis conventionem. Cum gratia autem stat meritum, quia etiam liberum arbitrium operatur, licet operari recte non valeat sine ipsa gratia: quemadmodum palme viti insitus producit fructum; etiamsi fructum ferre, nisi manserit in viti, non possit. Constat hoc exemplo nullam à nobis irrogari injuriam passioni & meritis Christi; qui semetipsum *viti*, & iustum *palmiti* comparavit. A vite enim provenit, si palmites fructum ferant: à gratia Christi, si iustificatorum opera vitam sempiternam promereantur.

13.
Reprobatur.

reantur. Ob hanc eandem rationem non evacuatur à nobis gratia; quia licet asseramus vitam æternam conferri meritis, dicimus tamen hæc merita absque gratia non comparari. Sed neque nos Deum facimus debitorem, qui ex nobis aliquid capet utilitatis & commodi: illum dicimus se facere debitorem nostrum, non aliquid à nobis accipiendo, sed promittendo, ita ut possint iusti consummato cursu proferre verba Augustini serm. xvi. de Verbis Apostoli, nunc clviii. cap. 2. *Redde quod promissisti, quia fecimus quod iussisti.* At hæc omnia ex præcedenti capite sunt manifesta: iterum, si hæc videantur summam dicta, illud perlegas.

14. *De his, qui habent spem in bonis operibus.* Restat ut aliquid dicamus de iis, qui in bonis operibus habent spem ac fiduciam. Principio nefas est spem locare in operibus, quasi à sola liberi arbitrii facultate procedant, cum ad malum quisque se ipso sufficiat, ad bonum vero nihil sit, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Deinde non debemus peracta opera, quamvis bona videantur, ita æstimare, ut nullo concutiamur timore; cum nesciat homo utrum amore, vel odio sit dignus, atque etiam iustis quotidie divina misericordia sit imploranda. Præterea cum Deus operetur in nobis velle & perficere, ac facillimum sit iustitiam deperdere, maxime si relinquatur sibi ipsi humana infirmitas, sic vero deseratur qui nimium præsumit; æquum est, ut cum timore, & tremore

operemur salutem nostram. Ad hæc, quia divina auxiliante gratia factum est, si quid boni peregrinus; debemus exercere humilitatem, vitantes superbiam illius qui dicebat, *Non sum sicut ceteri hominum;* & imitantes Apostolum dicentem, *Non ego, sed gratia Dei mecum.* His servatis, dicimus in bonis operibus locandam esse spem divinæ retributionis, uti collocarunt Nehemias, David, Paulus, alique viri sanctissimi. Ad excitandum fervorem, torporemque expellendum debet quisque firmissime credere, quod non ibunt in vitam æternam, nisi qui bona egerunt; atque si ipse bene agere studuit, & bonam conscientiam gerit, repetat cum Davide Psalm. xvii. *Retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam.* Ne appetitus laudis subrepat, indigere se divina misericordia, & meritis passionis Christi sedulo animadvertat. Demum ne præsumat, meminerit non cuilibet iusto, sed ei, qui perseveraverit usque in finem paratam esse æternæ salutis retributionem. Videntur mihi Tridentini Patres hæc omnia comprehendisse Canone xxvi. Sess. 6. *Si quis dixerit, iustos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare æternam retributionem à Deo per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint; anathema sit.*

C A P U T VIII.

Explicatur quid possimus de congruo, & quid de condigno apud Deum promereri.

S U M M A R I U M.

1. Series gratiarum, quæ conferuntur ad Beatitudinem consequendam.
2. Justificatio diversimodè consideratur.
3. Dicta extenduntur ad gratiam perseverantiæ finalis.
4. Quare iustus possit mereri vitam æternam de condigno, non item perseverantiam finalem.
5. & 6. An neque de congruo.
7. An possint iustialii mereri gratiam de congruo.

I. *Series gratiarum, quæ conferuntur ad beatitudinem consequendam.* IN serie auxiliorum omnium, atque gratiarum, quæ nobis ad consequendam beatitudinem conferuntur, connumeratur primo divina prædestinatio, deinde gratia fidem præveniens; atque hæc duo cum sint absque præscientia meritorum, fide Catholica certum est bonis operibus non rependi. Loquor autem de prædestinatione ad Gratiā, quoniam de electione ad gloriam non est una Scholasticorum opinio:

nostraque priori volumine fuit sufficienter exposita. Consequuntur vocationem ad fidem liber voluntatis assensus, timor, spes, charitas, & peccatorum detestatio, quibus cap. iv. ostendimus homines ad justificationem disponi, & in præcedenti demonstratum est, quomodo hæc justificationem ipsam promerantur de congruo, id est, moveant divinam misericordiam ad remittendum peccatum, & ad impertiendam charitatem,

tem, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum inhabitantem: idque Deus semper præstat, dummodo humana voluntas se recte disponat, neque divinarum gratiarum virtuti aut malitia, aut pervicacia opponat obicem.

2.
Justificatio
diversimodè
considera-
tur.

Spectare possumus in ipsa justificationis gratia primum ipsius in animam ingressum, deinde justitiæ augmentum, postea diuturnam in sanctitate persistentiam, insuper reparationem post lapsum, & denique finalem perseverantiam. Ac primam sanctificationis gratiæ collationem nemo meretur *de condigno*; quoniam hoc meritum, ut liquet ex dictis, non reperitur in peccatore. Augmentum vero justitiæ potest homo iustificatus etiam *de condigno* promereri, ut declarat Tridentina Synodus Sess. 6. can. 32. dummodo ire satagat de virtute in virtutem, & ascensiones in corde suo disponat; nam qui Deo accepti sunt, si magis diligant, magis in virtute meritoque proficiunt; atque *liberati à peccato, servi autem facti Deo*, habent *fructum in sanctificationem, finem vero vitam æternam*; inquit Epistola ad Rom. VI. 22. Paulus Apostolus. Ut iustus in gratia sanctificante persistat, nedum diuturno tempore, sed exiguo etiam ac minimo, potest solum mereri *de congruo*, instans orationibus, & juxta monitum Apostolicum videns ne cadat: at id mereri *de condigno* non potest. Enimvero ut justitiam servet, & tentationibus non succumbat, indiget auxilio gratiæ efficacis; istud vero cur uni datur, non alteri, inscrutabilia sunt judicia Dei: & quamvis Deus justum non deserat, nisi prius ab eo deseratur; nemo se continet ab injustitia sine adjutorio, quod cui datur misericorditer datur, cui non datur iusto iudicio non datur. Reparationem post lapsum nemo potest *de condigno* mereri, dicente Domino per Ezechielem cap. XVIII. 24. *Si averterit se iustus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* Ergo qui sanctitatis iacturam fecerit, si misericorditer trahatur ad poenitentiam, gratiam iterum consequetur, non merito *condigno* præcedentis justitiæ, quæ deperiit; sed merito *de congruo* præsentis contritionis & gemitus. Illius quippe desiderium, & oratio non innititur justitiæ, sed tantum misericordiæ, ut asseruit 1. 2. q. 104. art. 6. Doctor Angelicus; & rationem tradidit Epistola VII. Cyprianus, quo-

niam *recedente disciplina Dominica recessit & gratia.*

Quod dixi de persistentia in gratia ad aliquod tempus, multo magis affirmandum est de perseverantia finali. Hanc itaque non potest iustus *condigne* mereri, cum sit specialissimum donum divino beneplacito preparatum electis, ut demonstravi præcedentis libri capite VII. Potest enim Deus recto iudicio homini iusto efficacem gratiam subtrahere, atque convertentem se ad desideria cordis sui absque injustitia deserere: & quemadmodum rapit parvulum, ne malitia mutet intellectum ejus, ita aliquando permittit iustificatum delinquere in senectutis maturitate, & absque justitia, à qua mala voluntate recessit, in æternum perire. Habet enim figulus potestatem alia vasa in honorem, & alia in contumeliam efformandi: & Deus elegit vasa misericordiæ, in quæ effundit divitiis gratiæ, & sustinet vasa iræ ad ostensionem justitiæ. Hinc de electis, reprobisque naturæ concedentibus scripsit Honorius Fortunatus,

Quale placet figulo, vas fictile tale paratur;

Quando placet figulo, vasa soluta ruunt.

Si nunc petas quare iustus possit mereri *de condigno* vitam æternam, & non finalem perseverantiam; respondeo quod utique vita æterna debetur bonis operibus, dummodo accedat ipsa perseverantia, cui repromissa est salus, & corona justitiæ. Attamen placuit Deo promittere vitam æternam tanquam bravium bonis iustorum operibus, ut omnes sic current ut comprehenderent; non placuit promittere perseverantiam ipsam, ut nemo præsumeret, sed unusquisque propriam salutem operaretur cum timore & tremore. Denique non est consequens, ut si merces sit finis, merces etiam debeat esse medium ad ipsum finem perducens; sed pro sua liberalitate Dominus talenta dispensat, & pro libitu vocat operarios; at pro justitia servum fidelem de reportato lucro remunerat, & pro conventionem solvit statutum denarium. Non est ergo de perseverantia, & de gloria eodem pacto ratioinandum; quoniam hæc finis est, illa medium. At citato capite septimo plura huc spectantia.

Verum *de congruo* hoc magnum perseverantiæ donum iusti mereri possunt; reprehendit quippe Augustinus in libro, quem de hoc argumento conscripsit cap. 6. eos, qui volunt ita banc perseverantiam prædicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti contumaciter possit.

Neque

3.
Dista exten-
duntur ad
gratiam per-
severantiæ
finalis.

4.
Quare iustus
possit mereri
vitam æternam
de condigno, non
item perseverantiam
finalem.

5.
An neque de
congruo.

Neque aliud petimus, dum verbis Davidicis Deum deprecamur, *Ne des in commotionem pedes meos*; aut in quotidiana oratione, *Et ne nos inducas in tentationem*. Hæc oratio demonstrat perseverantiam esse gratiæ divinæ beneficium, neque ulli mortalium deberi ex iustitia: impetrari tamen orando, ideoque cadere sub merito, quod appellamus *de condigno*. Quod si dixeris peti à nobis etiam vitam æternam, dum oramus, *Adveniat regnum tuum*, & nihilominus illam nos promereri *de condigno*; respondemus cum Augustino citato loco Sanctos hac petitione nihil aliud orare, *nisi ut in ea sanctitate, quæ illis data est, perseverent*; neque enim aliter veniet regnum Dei, quod non aliis, sed iis, qui perseverant usque in finem, certum est esse venturum. Præterea sic orantes nescimus an odio, vel amore simus digni, ideoque regnum petimus titulo potius beneficii, quam depositi atque coronæ; ut si forte inquinati sumus occulta aliqua culpa, illam Deus misericorditer abstergat, & ita inveniamur idonei ipsi regno, in quod non intrat aliquid inquinatum vel immundum.

6.
Explicatur
ulterius.

Qui perseveraverit usque in finem, juxta Evangelicam sententiam Matth. x. 22. *hic salvus erit*. Itaque iustus, si in gratia decesserit, vere promeretur vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum. Sunt & Schola aliqui, qui negant primum gloriæ gradum cadere sub merito *de condigno*, eo quod titulo hæreditatis debeatur homini exornato gratia sanctificante, cujus primus pariter gradus *condignum* meritum antecedit: at non repugnat gloriam esse simul hæredita-

tem atque mercedem; quia dum efficiamur filii Dei per gratiam *habitualement*, constituimur quidem cohæredes Christi, sed hoc titulo, ut cum Christo crucem tollamus, & abnegemus nosmetipsos. Recte dirimit Scholasticorum illorum oppositionem divinus Apostolus ad Romanos VIII. 17. *Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur*. Quamobrem non solum gloriæ augmentum, sed etiam consecutio cadit sub merito, ut aperte declarat Synodus Tridentina canone 32. non semel laudato.

Regnantes in gloria electi, & etiam peregrinantes à Domino possunt *de condigno* promereri aliis primam gratiam; ut illam promeruit Stephanus Apostolo Paulo: quia charitatis virtute subnixus orans pro lapidantibus vicit Saulum crudeliter sævientem; & ita quem habuit in terra persecutorem, in cælis meruit habere consortem; inquit Serm. de S. Stephano Fulgentius. De bonis temporalibus, quæ ne cupidius appetantur tam iustis, quam impiis Deus voluit esse communia, dixi supra cadere sub merito, quatenus præordinantur ad vitam æternam: sub qua ratione pertinent quoque ad effectus prædestinationis divinæ: atque ideo nefas est illa aut nobis, aut aliis expetere, ubi à summo Bono animum nostrum avertant, aut nos à proximi charitate divellant. Hæc enim merces summa est, ut ipso Deo perfruamur, & omnes qui eo fruimur, nobis etiam invicem in ipso perfruamur. His verbis Augustini lib. 1. De Doctrina Christiana cap. 32. nostra de merito bonorum operum dissertatio concluditur.

7.
At possunt
iusti aliis
mereri gratiam
de condigno.

CAPUT ULTIMUM.

Probatur, quòd possint iusti excidere à gratia, quòd non habeant de illa certitudinem fidei, & quòd non sint omnes in iustitia ac merito prorsus æquales.

S U M M A R I U M.

1. De proprietatibus justificationis.
2. Sensus Hæreticorum.
3. Iustus potest excidere à sanctitate.
4. & 5. probatur.
6. Usque ad 12. solvuntur objectiones.
13. Nullus absque revelatione habet certitudinem de iustitia.

14. & 15. Probatur.
16. Aliqua deducuntur.
17. & 18. Obiectio solvitur.
19. Gratia Sanctificans non est æqualis in omnibus iustis.
20. Conclusio operis.

Y.
De proprie-
tatibus iusti-
ficationis;

DOCUERUNT Tridentini Theologi postremo loco inquirendum esse de proprietatibus Justificationis, quas tres enumerant Heterodoxi, indemutata. *P. Berti Theol. Tom. III.*

bilem persistentiam, firmissimam certitudinem, & æque magnam in singulis dignitatem; omnesque profluunt ex reprobatò dogmate quod sola fiducia iustificet, U u æque

æque sit immobilis atque inextinguibilis, nec debeat statui inhaerens iustitia capax augmenti. Igitur post antiquos errores Joviniani, & Pelagii, quorum damnatum dogma fuit amitti non posse gratiam per Baptismum susceptam, docuit Calvinus lib. 111. Institut. cap. 2. in electis omnibus quantumvis exigua sit fides, certam haberi arrham salutis, & tenui illi fidei æqualem tribui iustitiam; propterea quod, ut explicat Vindelinius lib. 4. Theolog. cap. 24. iustitia Christi per fidem apprehensa æqualiter imputetur. Nonnulli, præsertim Lutherani, excipiunt peccatum Apostasie; in quod, si quis animo prorsus libero, nec perterritus metu impendentis mali, neque spe allectus melioris fortunæ labatur, dicatur peccare in Spiritum sanctum, neque habere remissionem in hoc sæculo, neque in futuro, permixta cum aliarum hæresum colluvione etiam Novatiana.

2.
Sensus Hæ-
reticorum.

Sed quoniam inquit hæretici complures, immerito à Catholicis accusari, quod asserant semel iustificatos nunquam peccare; dicam in quo convenient, & in quo discrepent, brevi injustas querimonias repulsando. Quidam gravissima scelera iustos patrare fatentur, sed tamen negant illos amittere Spiritum sanctum, atque excidere à gratia, eo ferme pacto, quo peccant amentes, atque destituti exercitio libertatis. Sentit id citato loco Calvinus, Theodorus Beza in Colloquio, quod habuit cum Jacobo Andrea Lutherano, Dordrechtana Synodus contra Arminianos coacta anno 1619. canone 4. 5. & 6. Zanchius in Miscel. Chamerius Tom. 3. lib. vi. cap. 12. Rivetus in Apologetico, & alii. At nonnulli cum Pareo & Forbesio non negant aliquando iustificatum ita deperdere sanctitatem, ut in reatu mortis æternæ permaneat, donec respiscat, omnes tamen iustos putant ad poenitentiam adduci post scelera; quoniam licet actu iniquitatem operentur, retinent habitudine fidem & charitatem, quæ semen est vitæ æternæ. Atque hæc sentientes peccatum, spectato etiam debito damnationis, stare autumant cum gratia sanctificante. Ne ergo querantur Remonstrantes oppugnari à nobis quod ipsi non asserunt; affirmamus dari inter iustos plures, qui, cum prædestinati non sunt, non solum in gravissima crimina voluntarie prolabantur, verum etiam pessima morte decedunt, & de ipsis prædestinatis permultos sæpe cadere à sanctitate, quamvis his divinâ misericordiâ conferatur gratia conversionis, & finalis perseverantia: dicam

verbo, non est semel arrepta iustitia talis generis, ut non possit extinguui; nec adeo certa, ut non debeat iustificatus, quamdiu agit mortalem vitam, ullatenus pertimescere.

PROPOSITIO I. Iustus vitam agens mortalem potest excidere à sanctitate.

Id primo evincitur è Scripturis. Si enim semel iustificatus perire nequit, cur Ezechielis xxxiii. 18. scriptum est: *Cum recesserit iustus à iustitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis?* Cur Apostolus ad Ephes. v. 5. hortatur filios lucis, & sanctos ad vitandum omne crimen, *Hoc intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei?* Cur iis qui Spiritus sancti templum sunt, in prima ad Corinth. iii. 17. *Si quis (inquit) Templum Dei violaverit, disperdet illum Deus?* Cur denique omnes ita alloquitur eadem Epistola x. 12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat?* Si iustus non possit amittere Spiritum sanctum, cur talia monita urgeantur, non video. Deinde non exhortationibus tantum, sed parabolis atque sententiis in Evangelio Catholica Doctrina statuitur. Etenim Matth. xiii. 7. & Luca viii. 14. proponens Dominus parabolam seminantis, docet multos esse qui credunt, sed ad instar seminis cadentis inter spinas, à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Addit divina Scriptura in veritatis confirmationem exemplum multiplex. Primum est protoparentis Adæ, quem Deus cum bona voluntate & in gratia creaverat, & tamen inobedientia seipsum ac posteros perdidit. Alterum est Satanæ, aliorumque damnatorum Angelorum; quos licet conditos participes æternæ lucis, superbia tumidos tradidit Deus inferni rudentibus in perpetuum excrucandos. Alterum est Davidis, qui cum diu innocentiam servasset, prolapsus in adulterium atque homicidium se coram Deo ejusque Propheta Nathan confessus est impium & peccatorem. Petro etiam dixerat Jesus, quod mundus esset, & nihilominus negavit se nosse Magistrum anathematizando & jurando. De Simone Samarita legimus in Actibus Apostolicis, quod credidit, baptizatus est, & adhæsit Philippo, sed postea scelere, quod ab ipso Simoniacum dicitur, ruit in perditionem. Divinæ itaque literæ monitis, sententiis, exemplisque Remonstran-
tium

3.
Iustus potest
excidere à
sanctitate.

tium dogma redarguunt, damnant, eliminant.

4.
Probatur ex
Patribus.

Afferam nunc ex Patribus testimonia locupletissima. Chrysostomus in caput VIII. ad Romanos inquit: *Si dum hic es, depuleris à te Spiritus gratiam, & non ea servata abeas ex hac vita, periisti quamquam resurrexeras*: & in caput v. Epist. ad Ephesios; *Laus est, inquit, servare inimicos, sed eos qui postquam facti sunt amici, amici manent; ita ut, si ad inimicitias priores redeant, irrita ac vana fiant illa omnia*. Tertullianus de Penitentia scribit: *Nonne multi postea excidunt? nonne à multis donum illud auferitur?* Et Scorpiaco: *Prospexerat Deus etiam post lavacrum, post editiorem fidem perituros plerosque rursum post salutem*. Cyprianus de Exhortatione Martyrii scribit: *Ereptos de faucibus Diaboli, & de laqueis seculi liberatos non debere denno ad seculum reverti, ne perdant quod evaserint*. Hieronymus libro II. contra Jovinianum: *Si peccaverimus, & per peccati januam ingressus fuerit Diabolus, protinus Christus recedit*. Sed quoniam ab Hæreticis creditur in illorum opinione fuisse Augustinus, opus est, ut illos refellamus Sanctissimi Protoparentis auctoritate. Ergo S. Pater de Corrept. & Grat. cap. VIII. demonstrat, quod filiis suis Deus quibusdam, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit. non dat perseverantiam. Et cap. XII. ejusdem libri ait: *Propter hujus ergo utilitatem secreti, ne forte quis extollatur, sed etiam eos qui bene currunt timeant, dum occultum est quo perveniant; credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur incipere vivere, & aliquamdiu fideliter & juxta vivere, & postea cadere*. Item de dono Persev. cap. IX. *Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem; illi autem non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei...* Nonne utrique à Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit, *Omnem statum ego feci, unius ejusdemque naturæ animas acceperant?* Nonne postremo utrique vocati fuerant & vocantem secuti, utrique ex impiis JUSTIFICATI, & per lavacrum regenerationis utrique renovati? Idem docet S. Pater in Epist. ad Sixtum. Idem in postremis adversus Julianum scriptis, libro I. num. 128. Idem Augustini fidelissimus discipulus S. Prosper ad object. Gallorum III. & VII. Cum vero ex R. P. Berti Theol. Tom. III.

laudata Epistola ad Sixtum inferrent quidam Monachi Adrumetini, non esse corripandos quibus non confertur donum perseverantiæ, respondet S. Pater Augustinus citato libro de Corrept. & Grat. cap. 6. corripandos utique esse, quia, *si nondum regenerati sunt, prima causa cur objurgati quod sint inobedientes Deo sibi debeant displicere, est quia fecit Deus hominem rectum ab initio humanæ creaturæ, & non est iniquitas apud Deum...* Si autem jam regeneratus & justificatus in malam vitam sua voluntate relabatur, certe iste non potest dicere, *Non accepi, quia acceptam gratiam Dei suo in malum libero amisit arbitrio*.

Verba hæcenus ex Augustino producta non solum S. Patris mentem demonstrant, verum etiam invictissimum suppeditant argumentum. Nam si semel justificatus non posset in se Spiritus sancti gratiam extinguere, quilibet justus actu perseveraret, nec esset perseverantia specialissimum donum, nec teneretur justus ad illam precibus assiduis petendam, nec deesset causa cur salutem suam operaretur cum timore & tremore, & revereretur Omnipotentem, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Atqui, ut docet divina Scriptura, docet Augustinus, docet experimentum, justorum quamplurimi non habent donum perseverantiæ, illud petere debent, & quamvis bene currant, timere dum occultum est quo perveniant. Ergo possunt semel justificati gratiam, & charitatem amittere.

5.
Probatur ex
ratione.

DILUUNTUR QUÆ OBJECTANT REMONSTRANTES.

Nituntur hæretici errorem suum comprobare his scripturarum sanctarum locis. David Ps. xxxvi. 24. de homine justo ait: *Cum ceciderit, non collidetur*. Et Ps. cxviii. *Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt*. Hieremiæ xxxii. 40. de gratia novi testamenti prænuntiatur: *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me*. Igitur semel justificatus etiam si in gravia scelera cadat, non frangitur neque colliditur: igitur qui semel tenuerunt viam justitiæ, nunquam ab illa operando iniquitatem desectunt: igitur qui semel ob merita Christi sanctitate exornantur, posthac à Domino non recedunt.

6.
Obiectio I.

Ad primum ex Psalm 36. depromptum, etiam si complures Theologi docent sermonem

7.
Solvitur.

U u 2

monem

mōnem haberi de Justis, qui sedulo vitantes peccandi pericula, levia quidem peccata committunt, sed gratiæ præsidio muniti præservantur à turpioribus; nostra tamen responsio, eaque verissima est, loqui Psalter de tribulationibus huius vitæ, quibus, si Dominus supponat manum suam, animus iustorum non frangitur. Ac responsionem istam confirmant, quæ ad locum huic similem dixi præcedenti libro cap. 6. Ita interpretatur Augustinus, serm. in eundem Psalmum num. 17. scribens: *Contingat illi, ut aliquam tribulationem patiatur, aliquam exbonorationem, aliquam contumeliam, aliquam afflictionem, aliqua damna, & cætera, quæ abundant in vita ista; proponat sibi Dominum suum quanta genera tentationum passus est, & non conturbabitur cum ceciderit, &c.* Ad secundum petitem ex Psalmo 118. ut omittam communem responsionem, quod ibi præteritum tempus ponitur pro presenti; ita ut sensus sit, Qui operantur iniquitatem, non ambulant in viis ejus, quemadmodum Psalmo 1. versu 1. usurpatur pro presenti idem præteritum *ambulavit, abijt*; affero interpretationem S. P. Augustini serm. 2. in eundem Psalmum 118. num. 2: *Si ambulant, non operantur iniquitatem; si non operantur iniquitatem, non habent peccatum, quia peccatum iniquitas est.* Qui ergo peccat, iniquitatem habet, non æquitatis, atque justitiæ ornamentum. Hieremiæ verba postremo loco producta Hugo Grotius in discussione Rivetiani Apologetici ita exponit, ut quia Hebræi fœdus initum in Aegypto multis violant, Deus ut ad pios mores redirent, renovavit idem fœdus, addens benefacta maxima, munitissimam urbem, & Doctores egregios, & contestans nullam apud se priorum criminum residere memoriam; sed quoniam hæc Riveti argumentum, me iudice, non dissolvunt, eoquod in illo novo fœdere etiam gratia Evangelii prænuntiata est; respondeo propheticum textum, non de gratia *habituali*, sed de actuali, quæ facit ut faciamus, & aliquando deest iustis, esse accipiendum, ut demonstrat Augustinus libro 14. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 11. num. 14. & præsertim de magno dono perseverantiæ omnibus electis misericorditer præparato, at non, ut demonstravimus, iustificatis omnibus: quod idem eximius Doctor tradit de dono persev. cap. 111. num. 19. & cap. 11. num. 21.

8. *Objectio 2da* Opponent rursus hæretici. Legitur *reijcitur.* Matthæi 7. 18. *Non potest arbor bo-*

na malos fructus facere. Item Epistolâ 1. Joannis 111. 6. *Omnis, qui in eo manet, non peccat; & versu 9. Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & peccare non potest.* Præterea in eadem Epistola cap. 2. v. 19. de reprobis habetur: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.* Atqui iusti sunt arbor bona, sunt nati ex Deo, sunt ex numero illorum, quos Deus summa charitate complectitur. Igitur peccare non possunt, neque ex illo numero excidere.

Resp. Iustos esse arborem bonam, quatenus habent charitatem, & bonam voluntatem, quæ est radix bonorum omnium; unde nequit produci fructus malus, quoniam hic non à charitate & voluntate bona, sed à cupiditate & voluntate mala procedit: atque hæc cupiditas in homine iustificato potest rursus excitari, ideoque si illi obsecundet, fiet arbor mala. Responsio est S. Paris de Grat. Christi cap. xviii. num. 19. Eadem ratione qui natus est ex Deo, & in se habet semen ejus, non potest peccare, quia peccatum non à gratia quæ est bonum semen, sed à malitia voluntatis derivat: ideoque recte scribit idem Augustinus Tract. 14. in Epist. 1. Joannis cap. 3. num. 8. *In quantum in ipso manet, in tantum non peccat.* Quid vero si bonum semen à sollicitudinibus, divitiis, & voluptatibus suffocetur? Ad utriusque sententiæ sensum esse, quod bona opera, & præsertim charitatis, distinguunt inter filios Dei, & filios Diaboli, quoniam qui male agit, & odit fratrem suum, non potest esse non improbus. Atque idcirco addit Matthæus, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos: & Joannes, In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii Diaboli.* Sunt ergo istiusmodi loca exponenda in sensu composito, videlicet, quod componi nequeat cum gratia sanctificante scelerum contaminatio. Tertium sic solvitur à S. Doctore de dono perseverantiæ cap. viii. *Quid est, quæso, non erant ex nobis? Nonne vocati fuerunt, ex impiis iustificati, & per lavacrum Regenerationis renovati? Sed si hoc audiret ille, qui sciebat proculdubio quod dicebat; respondere posset, & dicere, vera sunt hæc, secundum hæc omnia ex nobis erant; veruntamen secundum aliam discretionem (id est divinam ad regnum prædestinationem) non erant ex nobis.* Corruit his interpretationibus admotis male architectata hæreticorum argumentatio.

Insu.

9. ^{Obiectio 3^{ia}} Insuper ex perfectione charitatis hæc obijciunt. In ultimo Canticorum versu 7. legimus: *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem*; Joannis iv. 13. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*: & Apostolus in 1. ad Corinth. xiii. 8. *Charitas nunquam excidit*. Si ergo iusti charitate præstant, quomodo hæc extingui potest, quomodo exsiccare?

10. ^{Refutatur.} Resp. quod *aquæ multæ non possunt extinguere charitatem*; quia si loquamur de iustis, gratia sanctificans superat omnium cupiditatum impulsus, dummodo tamen adsit etiam gratia actualis, neque huic voluntas libera obstat; ut dixi hujus voluminis pag. 101. Si autem loquamur de Ecclesia, cujus cum Christo unionem delineat ibidem Canticum Canticorum, nequeunt aquæ multæ extinguere charitatem, quia neque ingruentibus hæresibus, neque sævientibus persecutionibus, neque vigentibus malis aliquorum moribus deserit Salvator Ecclesiam, quam acquisivit sanguine suo. Scribentem ad Corinthios Apostolum demonstrare præcellentiam Charitatis supra fidem & spem, & reliqua Dei dona, ex quo charitas diligenter in hac vita custodita permaneat in Patria, demonstrant quæ sequuntur: *Sive prophetia evacuabuntur, sive lingua cessabunt, sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, &c.* At posse in hac vita charitatem amitti docet idem Apostolus 1. ad Thessal. v. 19. aliisque in locis supra citatis. Quod legitur Joannis iv. accipiendum est conditionate, nimirum si fontem aquæ vivæ salientis in vitam æternam iustificatus non deserat; nisi enim fontem illum plures peccato desererent, non dixisset Dominus per Jeremiam xvii. 13. *Dereliquerunt fontem aquarum viventium*. Observandum est insuper Christum Dominum comparatione aquæ, quam mulier Samaritana hauriebat è puteo, & illius, quam idem exhibuit semel ebibendam, uti ad prædicandum Evangelium, & fidem Reparatoris. Possimus ergo nomine hujus aquæ intelligere Baptismum, & novi Testamenti doctrinam, quorum unum non iteratur, altera perpetua est, & salit in vitam æternam: atque non abhorret hæc interpretatio à mente Cypriani, & Chrysostomi. Demum Augustinus Tractatu in Joannem xv. refert præcitatum locum ad Sancto-

rum beatitudinem, de qua in Psalmis legimus, *Apud te est fons vitæ: & Satiabimur, cum apparuerit gloria tua*; nec non, *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ*. Sunt autem omnes hæ responsiones satis manifestæ, verissimæ, atque optimæ.

Perpauca sunt, quæ ex Patribus possunt ab hæreticis obijciari. Gregorius hom. v. in Ezech. xi. in Matth. & xiii. in Joannem videtur affirmare quod charitas nunquam otiosa est, sed stabilis, operatrix & perseverans. Recte respondet in 111. Sent. dist. 31. & 22. q. 24. S. Thomas, hæc attributa convenire charitati, quatenus à Deo procedit, non prout à suscipiente recipitur. Addo Gregorium priori loco agere duntaxat de charitate Electorum, quam eo sensu appellat permanentem, quia in patria non excidit, & in quantum ubi est charitas, est etiam gratia Spiritus sancti, quæ tamen non semper cum habitibus & officiis cæterarum virtutum conjuncta est. In aliis locis sermonem instituit de charitate actuali, quæ si efficax sit, superat terrena desideria, & operari non renuit. Vellostillus in Advert. ad ix. Quæst. in B. Gregorium profert quædam testimonia S. P. Augustini, quæ putat difficilia, nec ea ullatenus explicat. Primum depromptum est ex Tract. 111. in Epist. 1. Joannis, ubi ait S. Pater: *Unctionis Sacramentum virtus ipsa invisibilis: unctio invisibilis Spiritus sanctus: unctio invisibilis charitas illa est, quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit, quamvis ardente sole arescere non potest. Omne quod radicum est, nutritur calore Solis, non arescit*. Alterum petitur ex proximo Tractatu viii. *Radicata charitas est; securus esto, nihil mali procedere potest*.

Verum hæc neque difficilia sunt, neque sententiam Augustini aliis in locis expressam arguere valent antilogiæ. Tractatu in Epist. Joannis tertio exponit ea verba: *Hæc scribo vobis de his, qui vos seducunt, ut sciatis quia unctionem habetis, & unctio quam accepimus ab eo permaneat in vobis*. Ea S. Pater ita interpretatur, ut non debeamus timere qui nos tentant seducere aut promittendo temporalia bona, aut carceres, catenas, ignes, aliaque tormenta minitendo. Nemo (inquit Augustinus) vos seducat ad mortem, promissionem vitæ æternæ desiderate. Quid potest mundus promittere? Quidquid promittat, fortassis

11. ^{Obiectio 4^a} ^{repeclitur.}

12. ^{Ac tollitur.}

*tassis in crastino morituro promittit. Et qua fronte ad illum, qui manet in aeternum, exiturus est? Sed quid minatur mihi potens homo, ut aliquid mali faciam? quid minatur? carceres, catenas, ignes, tormenta, bestias, nunquid ignem aeternum? Cum ergo tam Joannes, quam Augustinus hortentur justos, ut permaneant in charitate; consequens est posse illos unctionem Spiritus sancti amittere. Quo ergo sensu ait S. Pater, *quamvis ardente sole non arescere*? Profecto non ait ipsam charitatem non arescere, sed non arescere id quod in charitate radicatum est; scilicet deperdi quæ operamur ducti fallaci spe temporalium bonorum, aut servili hominum timore, permanere autem fructum charitatis & dilectionis etiam post mortem. Atque hinc est, quod immutata Augustini sententia in cap. *Unctio* dist. 2. de Pœnit. ubi legitur, *Charitas est, quæ in quocunque fuerit arescere non potest*, apposta est in Correct. Romana hæc adnotatio: *Non negat (Augustinus) charitatem posse arescere, sed quod in charitate radicatum est.* Idem est sensus alterius loci ex Tract. viii. Ibidem quippe Divus Pater distinguit inter opera, quæ bona videntur, sed fiunt superbia aut inani cupiditate, & illa, quæ ex radice dilectionis procedunt; affirmatque nunquam opera prioris generis esse bona, nunquam opera charitatis esse mala: at charitatem esse in hac vita indemutabilem, non asserit Augustinus: *Radicata est cupiditas.* inquit, *species potest esse bonorum factorum, vere opera bona esse non possunt: radicata est charitas, securus esto; nihil mali procedere potest.* Denique charitatem non arescere, & nunquam excidere in Patria, verissimum est, ut diximus paulo supra.*

13. Nullus absque revelatione habet certitudinem de iustitia.

PROPOSITIO II. Nullus mortalium absque speciali revelatione habet certitudinem fidei de propria charitate & iustitia. Dixi *certitudinem fidei* cum Tridentina Synodo sess. 6. cap. 9. & can. 15. distinguenda est enim duplex certitudo, *fidei* nimirum, & *spei*: qua distinctione facta corruunt omnia hæreticorum sophismata. Itaque certitudo *fidei* est illa; qua ob divinæ revelationis auctoritatem orthodoxis veritatibus præbemus assensum; cumque veritates ipsæ non pendeant ab ulla mutabili conditione, credi debent absque fluctuatione ulla hæsitantis animi. Talis est certitudo, quam habemus de Trinitatis & Incarnationis mysteriis, cæterisque Symboli articulis. At certitudo *spei* illa est, qua

bonam conscientiam habentes, neque nobis gravium scelerum consci, bonis etiam operibus insudantes in spem erigimur repromissæ nobis certantibus & vincuntibus retributionis. Hæc autem spes non solum innititur divinæ promissioni, sed etiam humano studio, & diligentiae cum gratia Christi adhibendæ, quoniam Deus non absolute coronam promissit, sed certantibus & currentibus: ideoque comparate ad Deum Christiana spes erigitur & roboratur, sed attenta hominis infirmitate, non caret sollicitudine atque timore. Quod de spe iustorum in ordine ad gloriam dictum est modo, idem tenendum est de spe perseverandi usque in finem; nam qualis ante justificationem spes requiratur in peccatore, diximus præcedenti cap. 17. Plura de hac duplici certitudine Thomas Stapletonus Tom. 2. libro 1x. cap. 11.

Itaque propositionem demonstro 1. ex Scripturis. Proverbiorum xi. 2. legitur: *Omnis via viri recta sibi videtur*; & præcedenti cap. v. 5. *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Ecclesiastes cap. ix. 1. ait: *Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei; & tamen nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum servantur incerta.* Apostolus in 1. ad Corinth. iv. 4. 5. *Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum; qui autem iudicat me Dominus est, Itaque nolite ante tempus iudicare, &c.* Occurrit hoc loco in Græcis verbum *ἡμεῖς*, esse à vitiis purgatum & liberum; ita enim accipitur Esajæ l. 11. Dan. xii. 3. Act. xiii. 38. ad Rom. vi. 7. & aliis in locis. Apostolicorum ergo verborum sensus est: Etsi nullius criminis mihi conscius sum, non propterea sum immunis ab omni culpa, fortassis enim habeo peccatum, quod me habere nescio. Atque hunc sensum optime assecutus est, exposuitque Chrysostomus, iisdem fere verbis; necnon S. Pater Augustinus in Psalmum xli. 8. ubi etiam cor hominis comparat impenetrabili abyssu. *Si profunditas est abyssus* (ait S. Pater) *putamus quod cor hominis abyssus est. Quid est profundius hac abyssu? Abyssum invocant Sancti prædicatores verbi Dei. Nunquid & ipsi abyssus? Ut noveris, quia abyssus & ipsi, Apostolus ait: Minimum est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Quanta autem abyssus sit, audite amplius: Neque enim ego meipsum iudico. Tantamne profunditatem creditis esse in homine, quæ*

14. Probat ex Scriptura.

quæ lateat ipsum hominem, in quo est? Vide & Epistolam S. Bernardi n. 42. ad Archiepiscopum Senonensem.

15.
Et ratione.

Addimus manifestæ rationis præsidia. Ac primum ex Tridentina Synodo locis citatis depromptum sit. Ad justificationem non solum requiritur divina misericordia, meritum Christi, & efficacia Sacramentorum; verum etiam conatus liberi arbitrii, & congruens voluntatis dispositio. Igitur quemadmodum nefas est dubitare de iis, quæ se tenent ex misericordia Dei, & Christi meritis atque institutione, sed hæc omnia sunt spei, fiduciæque nostræ fundamentum; ita si respiciamus propriam infirmitatem atque indispositionem; possumus formidare ac timere, neque certi omnino sumus nos gratiam Dei esse consecutos; quoniam si in nosmetipsos animum convertamus, occurrit iusta causa timoris atque formidinis. Sit alterum momentum: Inanis illa hæreticorum fiducia quemadmodum infert certitudinem justitiæ, ita infert certitudinem perseverantiæ, & prædestinationis divinæ. Et revera Hæterodoxi opinantur hominem justificationem amplius peccare non posse, & certum esse de suamet prædestinatione, ut liquet ex canone xv. & xxiii. sess. vi. Trid. Atqui fiducia hæreticorum non recte infert certitudinem perseverantiæ, ut demonstravimus propof. præcedenti; neque certitudinem prædestinationis, ut docet S. P. Augustinus de dono pers. cap. 24. de Civit. Dei lib. xi. cap. 12. de Corrupt. & Grat. cap. xiiii. & ut aperitissimâ consecutione deducitur ex prædictis. Igitur illa hæreticorum fiducia non recte infert certitudinem justificationis.

16.
Aliqua deducuntur.

Ex his sequitur, non posse haberi talem certitudinem, quæ omnem excludat hæsitacionem, absque revelatione speciali; qualem habuit felix latro, mulier peccatrix, & plurimum opinione Moyses, Elias, Stephanus, & ipse Paulus: de quo non evincit oppositum Epistola superius citata ad Corinthios; tum quia hæc scripta videtur circa annum Vulgaris æræ 57. & Epistolæ ad Timotheum, in quibus occurrunt aliqua hujus certitudinis vestigia, datæ sunt vertente anno 66. tum etiam, quia potuit Apostolus ex Dei revelatione discere, quod non potuerat ex propria conscientia. In cæteris eximie sanctitatis viris potest esse certitudo moralis, & spei, quam paulo supra descripsimus; & quæ oritur ex frequentia bonorum operum, & conscientie tranquillitate, quemadmodum à fructibus dignoscitur arbor bona. At

sicut inter fructus bonæ arboris potest aliquis infici aut attractione maligni succi, aut contactu animantis venefici; ita contingit, ut aliquando opus, quod optimum arbitramur, sit aut labe latentis concupiscentiæ, aut finis perversitate vitiatum. Qui tamen habet bonam conscientiam, ac studet recte operari, habet etiam spem bonam, ut scribit Enarrat. in Psalm. xxxi. Augustinus. Hanc solam certitudinem spei commendant aliqui Patres; quorum auctoritate perperam hæretici nobis litem intentant.

Præcipua tamen ipsorum arma sunt sequentia literarum sanctarum loca. I. Jo-
annis v. 13. legitur: *Qui credit, habet vitam æternam.* Et Apostolus ad Rom. vi. inquit: *Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum.* In eadem Epist. cap. viii. 16. ait: *Ipse autem spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.* Et versu 38. *Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque Angeli . . . neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, &c.* Ex his inferunt semel justificatum firmissima in Christum fiducia apprehendere vitam æternam, idque se certissime noscere ex Spiritus sancti præsentia.

17.
Obiectio ad-
versariorum.

His respondentes dicimus scopum Joannis esse hortari Parthos, cæterosque fideles ad fidem Incarnationis & divinitatis Christi: hæc enim sola fides dilectioni conjuncta filios Dei ad vitam æternam perducit. Igitur qui credit, habet vitam æternam, non re, sed spe, & dummodo mandata custodiat, jure adoptionis. Extat consimilis phrasis, quam Rhetores appellant metonymiam, in ipsius Joannis Evangelio v. 24. vi. 47. xvii. 3. atque hoc ipso loco præced. versu 11. & 12. Apostoli verba in Epistola ad Romanos imperite ad stabilendam justificationis certitudinem detorqueant Sæctarii; per *eiipny* quippe, id est, *pacem*, Paulus significat reconciliationem & gratiam, non infallibilem hujus gratiæ notitiam. Quæ petuntur ex cap. viii. 16. ejusdem Epistolæ ita à Catholicis exponuntur: Ex Apostolicis verbis unum colligitur, Spiritum sanctum perhibere justis testimonium, quod sint filii Dei, non enim Spiritus sanctus inhabitans datur, nisi Dei amicis & justis. At non ait Apostolus, quod ipsis justis testimonium ipsum Spiritus sancti sit infallibiliter notum; cum nequeant justis certis indicis discernere, num testimonium conscientiæ sit Spiritus sancti, an spiritus præsumptionis & cœnodoxiæ. In corde itaque justorum inhabitat Spiritus sanctus; hujus testimonium verax est; sed

18.

Solvitur.

sed quemadmodum illa inhabitatio cognoscitur solis conjecturis, cujusmodi sunt absolutio Sacerdotalis, & bona conscientia; ita per solam probabilem conjecturam possumus agnoscere, num quod redditur Spiritui nostro sit testimonium Spiritus sancti. Si autem Spiritus sanctus expresse testificetur aut remissionem peccatorum per specialem revelationem, aut veritatem fidei per evidentiam miraculorum; fatemur huic testimonio certissimam fidem esse adhibendam. In postremo loco certitudo significat tantummodo firmum animi propositum, ut in eadem Epistola xv. 14. unde Hieronymus in Epist. ad Algasiam legit, *Confido enim*; & Græcus pariter habet, *πίπτεισθαι γὰρ*, &c.

19.
Gratia Sanctificans non est æqualis in omnibus iustis.

PROPOSITIO III. Gratia sanctificans non est æqualis in omnibus omnino iustis, & in singulis capax est augmenti.

Ab hac postrema thesi me paucis expediam, cum priori Volumine demonstraverim, in cœlesti Jerusalem diversas reperiri mansiones, quæ meritorum inæqualitati respondeant. Sequitur etiam hæc thesis ex præcedentibus; cum enim sanctitas sit *forma* quædam animæ inherens, haud dubium, quin per opera pietatis majori accedente dispositione recipiat gratia incrementum, & efficiatur perfectior. Huc spectat quod legimus Prov. iv. 18. *Iustorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem*: quod scribit Apostolus ad Philipp. i. 9. *Hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu*: quod scriptum est in postremo Apocalypseos versu 11. *Qui iustus est justificetur adhuc & sanctus sanctificetur adhuc*. Quum insuper le-

gem credendi statuat lex supplicandi; dari iustitiæ cæterarumque virtutum incrementum commonstrat S. Mater Ecclesia, ita Deum exorans Dom. xlii. post Pentecosten: *Omnipotens sempiterne Deus, da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum*. Idem docet S. Pater in libro de Sancta Virginitate, & Tract. 67. in Joannem, Fulgentius libro 111. ad Trasimundum, & Patres alii, quos necesse non est, ut iterum proferamus. Vide quæ scripsimus de Inæqualitate beatitudinis: ubi etiam plura diximus de Parabola Operariorum, quam post Jovinianum nobis objectant Sectarii: sed quam importuno, irritoque conatu, ostendimus eo loci. His ergo controversiis finem constituat Canon. xxiv. Sess. vi. Tridentini Concilii: *Si quis dixerit iustitiam acceptam non conservari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam; anathema sit, &c.*

Una cum dissertationibus de Gratia Christi Volumen tertium absolvimus; quod in lucem prodit, quamquam nobis universæ Theologiæ exornandæ occupatis neque ad utendum lima, neque ad spongiam adhibendam otium suppetit. Hinc est, quod duplici nomine imploramus Lectoris humanitatem; nimirum, quia divina inscietur tractamus, & quia inculte admodum, & impolite. Ut enim prelo committeretur Theologicum Opus elaboratum, atque perfectum, alio nobis ingenio opus erat, alio etiam temporis adjumento. Nunc, quoniam Exercitationes nostræ ad hunc modum se habent, ob oculos legentium statuimus verba Ovidii, De Ponto 111. Elegia 9.

20.
Conclusio Operis.

*Scribentem juvat ipse favor, minuitque laborem,
Cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho major Homerus erat.*

Explicit liber undevicesimus.



TERTI